

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**KENTLEŞMENİN TARIM ALANLARINA ETKİSİNİN YASAL VE
YÖNETSEL AÇIDAN İRDELENMESİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
İRFAN NAS**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. SEVGİ GÖRMÜŞ**

BARTIN-2016

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**KENTLEŞMENİN TARIM ALANLARINA ETKİSİNİN YASAL VE YÖNETSEL
AÇIDAN İRDELENMESİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

İrfan NAS

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman	:	Yrd. Doç. Dr. Sevgi GÖRMÜŞ	-	Bartın Üniversitesi
Üye	:	Prof. Dr. Oğuz YILMAZ	-	Ankara Üniversitesi
Üye	:	Doç. Dr. H. Selma ÇELİKAY	-	Bartın Üniversitesi

BARTIN-2016

KABUL VE ONAY

İrfan NAS tarafından hazırlanan “KENTLEŞMENİN TARIM ALANLARINA ETKİSİNİN YASAL VE YÖNETSEL AÇIDAN İRDELENMESİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, 25.02.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Sevgi GÖRMÜŞ (Danışman)

Üye : Prof. Dr. Oğuz YILMAZ

Üye : Doç. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY

Bu tezin kabulü Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır..

Doç. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Yrd. Doç. Dr. Sevgi GÖRMÜŞ danışmanlığında hazırlamış olduğum “KENTLEŞMENİN TARIM ALANLARINA ETKİSİNİN YASAL VE YÖNETSEL AÇIDAN İRDELENMESİ: DENİZLİ ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

25.02.2016

İrfan NAS

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimin ilk aşamasından itibaren beni engin bilgi ve tecrübeleriyle yönlendiren, her aşamasında bana destek veren tez danışmanım sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Sevgi GÖRMÜŞ’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezde jüri üyesi olma nezaketini gösteren, tezin incelenerek hataların düzeltilmesinde değerli vakitlerini harcayan sayın hocalarım Prof. Dr. Oğuz YILMAZ ve Doç. Dr. H. Selma ÇELİKİYAY’a şükranlarımı sunarım.

Çalışma sürecinde bilgilerini paylaşarak destek olan Gazi Üniversitesi Şehir Bölge Planlama Bölümü’nden Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR’a, İnönü Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nden Arş. Grv. Serhat CENGİZ’e, Pamukkale Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Bölümü’nden Yrd. Doç. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE’ye, Şehir Plancısı Ayşe Işık EZER’e ve manevi desteklerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Ayhan ATEŞOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli aileme teşekkür ve saygılarımı sunarım. Çalışma sürecinde yardımlarını esirgemeyen proje asistanı arkadaşım Peyzaj Y. Mimarı Gizem ÖZDEMİR’e ve her zaman, her koşulda yanımda olan değerli yol arkadaşım Peyzaj Mimarı Tülin AYDIN’a teşekkür ederim.

Bu çalışma “Kentsel-Kırsal Kuşaklarda Peyzaj Deseni ve Ekolojik Süreç Etkileşimi: Denizli Örneği” başlıklı ve 113O543 numaralı TÜBİTAK/TOVAG projesi kapsamında yapılmıştır. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK’a teşekkür ederim.

İrfan NAS

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KENTLEŞMENİN TARIM ALANLARINA ETKİSİNİN YASAL VE YÖNETSEL AÇIDAN İRDELENMESİ; DENİZLİ ÖRNEĞİ

İrfan NAS

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç.Dr. Sevgi GÖRMÜŞ

Bartın- 2016, sayfa: XV + 101

Kentler insan baskın ekosistemlerdir ve arazi dönüşümünün önemli bir bileşenidir. Günümüzde kentleşme dünyada önemli oranda arazi dönüşümlerine neden olduğu için küresel bir sorun olarak algılanırken kentleşme peyzaj üzerinde oluşturduğu etkiler nedeniyle aynı zamanda bölgesel bir sorundur.

Türkiye’de 1950’lerden sonra ekonomik, teknolojik, siyasal ve psikososyolojik etkenlerin etkisiyle birlikte yapılaşma hızla artmıştır. Bu faktörlerin itici, iletici ve çekici güçlerinin etkisiyle oluşan ve değişen nüfus hareketiyle birlikte kentlerde artan kentsel yayılım ve saçaklanma kent çeperindeki kırsal alanlar üzerinde baskı oluşturarak yanlış arazi kullanımına neden olmaktadır.

Siyasal etkiler sonucu oluşan sınır değişimleri, yetki kargaşası, planlama sorunları gibi etkiler, kent çeperinde bulunan kırsal alanlar üzerinde kentsel baskı meydana getirmiştir. Bu baskı zamanla kırsal nüfusun kentsel nüfusa dönüşmesine neden olmuştur. Kentli nüfusunun artması özellikle plansız kentlerde denetlenemez kentsel yayılım ve saçaklanmaya neden olmaktadır.

Bu alışma, 2012 yılında Büyükşehir Belediyesi olan Denizli kentinin iki merkez belediyesi olan Merkezefendi ve Pamukkale ilçe sınırları içerisinde yapılmıştır. Çalışma alanının 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait arazi kullanımı belirlenmiş ve dönemler arası değişim saptanmıştır. Denizli’de kentsel yayılmaya ve saçaklanmaya neden olan değişkenlerin alansal ve mekânsal analizleri yapılmış ve dönemlere göre değişimler belirlenmiştir. Oluşan kentleşme, yasal ve yönetsel açıdan irdelenmiş ve tarım alanlarına etkisi ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler

Kentsel yayılma; kentsel saçaklanma; arazi dönüşümü, yasal ve yönetsel ereve, planlama

Bilim Kodu

502.01.02

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

THE EXAMINATION OF THE IMPACT OF URBANISATION ON AGRICULTURAL AREAS ACCORDING TO LEGAL AND ADMINISTRATIVE ASPECTS: THE SAMPLE OF DENİZLİ

İrfan NAS

Bartın University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Landscape Architecture Department

Thesis Advisor: Asst. Prof. Sevgi GÖRMÜŞ

Bartın-2016, pp: XV + 101

Cities are human-dominated ecosystems and important components of land transformation. Today, while urbanisation is considered to be a global issue since it causes land transformations at serious levels all over the world, it also constitutes a local problem because of its effects on the regional landscape.

The urbanisation in Turkey has been increasing since the 1950s because of economical, technological, political and psycho-sociological factors. The increasing urban sprawl and growth caused by attractive or unattractive and transmitting powers of these factors and changing population movements in cities brings about misuse of areas with its pressure on rural areas in the vicinity of cities.

The effects such as boundary displacement as a result of political impacts, intricacy in authorisation or planning issues brought along urban pressure on rural areas around the city centre. This pressure led to the transformation of rural population into urban population. The growing urban population results in an uncontrolled urban sprawl and growth especially in unplanned cities.

This study was carried out within the boundaries of Pamukkale and Merkezefendi, either of which are central districts of the city of Denizli, a metropolitan municipality since 2012. The land use for the years 1987, 2001 and 2013 was pointed out and the changes through these periods were determined. The spatial and temporal analyses of the variables causing urban sprawl and growth in Denizli were made. The urbanisation was examined according to legal and administrative aspects and its impact on agricultural areas was also revealed.

Key Words

Urban growth; Urban sprawl; Land conversion; Planing

Science Code

502.01.02

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 Genel Bilgiler.....	2
1.2 Kentsel Yayılma	10
1.1.2 Kentsel Yayılmanın Nedenleri.....	12
1.1.3 Kentsel Yayılmanın Ekolojik Sonuçları	13
1.3 Kentsel Saçaklanma	14
1.3.1 Kentsel Saçaklanmanın Nedenleri	16
1.3.2 Kentsel Saçaklanmanın Sonuçları.....	17
1.4 Kentsel Yayılma ve Arazi Dönüşümü	18
1.5 Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın Tarım Alanlarına Etkisi	21
1.5.1 Hukuksal Açıdan Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisi.....	22
1.5.2 Yönetmel Açıdan Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisi.....	26
1.5.3 Planlama Süreci Açısından Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisi	30
BÖLÜM 2 MATERYAL VE YÖNTEM	34
2.1 Materyal	34
2.1.1 Çalışma Alanı.....	34
2.1.1.1 Çalışma Alanının Arazi Yapısı ve Özellikleri.....	35
2.1.1.2 Çalışma Alanının Demografik Özellikleri	39
2.1.1.3 Veri kaynakları	40

2.2 Yöntem	41
2.2.1 Veri Temini	41
2.2.2 Denizli Arazi Kullanımının Değişimi	41
2.2.3 Değişkenlerin Dönemlere Göre Kentleşmeye Etkisi	42
2.2.4 Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın Tarım Alanlarına Etkisinin Analizi.....	43
 BÖLÜM 3 BULGULAR	 45
3.1 Denizli Arazi Kullanımının Değişimi	45
3.2 Değişkenlerin Dönemlere Göre Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi	49
3.2.1 İdari Sınır ve Plan Değişikliklerinin Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi	50
3.2.1.1 1987 Yılı Öncesi İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri	50
3.2.1.2 1987-2001 Yılları Arası İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri	54
3.2.1.3 2001-2013 Yılları Arası İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri	54
3.2.1.4 2013 Yılı Sonrası İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri	56
3.2.2 Nüfus Değişiminin Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi	58
3.2.3 Mekânsal Kullanımların Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi	60
3.2.3.1 Gecekondu Alanlarının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi	61
3.2.3.2 Karayolunun Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi.....	62
3.2.3.3 Sanayi Alanlarının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi.....	65
3.2.3.4 Turizm Alanlarının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi.....	67
3.2.3.5 Üniversite Alanının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi	68
3.2.4 Arazi Özelliklerinin Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi	71
3.3 Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın Tarım Arazileri Üzerindeki Etkisi	75
 BÖLÜM 4 SONUÇ ve ÖNERİLER.....	 86
 KAYNAKLAR	 93
 ÖZGEÇMİŞ	 100

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
1. Kentsel yayılma tipleri.....	12
2. Çalışma konumu ve çalışma alanı sınırı	34
3. Çalışma alanı yükseklik grupları haritası.	35
4. Çalışma alanı eğim grupları haritası	36
5. Çalışma alanı bakı grupları haritası	37
6. Çalışma alanı tarım deseni haritası	38
7. Çalışma alanı tarım deseni grafiği	39
8. Denizli Merkezefendi-Pamukkale kent-kır nüfusu	40
9. Kentsel yayılma ve saçaklanma gösterimi	43
10. Yöntem şeması.	44
11. Denizli Merkezefendi-Pamukkale 1987 yılı arazi kullanımı haritası.....	46
12. Denizli Merkezefendi-Pamukkale 2001 yılı arazi kullanımı haritası.....	47
13. Denizli Merkezefendi-Pamukkale 2013 yılı arazi kullanımı haritası.....	48
14. 1987-2001-2013 yılları alan kullanım değişikliği (ha).....	49
15. Dönemlere göre belediye sınırları içinde meydana gelen kentsel alan değişimi...	52
16. Belediye sınırları ve dönemlere göre kentsel gelişim.....	53
17. Denizli Belediyesine bağlanan 13 belediye sınırları.	55
18. Dönemlere göre Denizli Belediyesi sınır değişimi.....	57
19. Denizli nüfus değişimi.....	59
20. Dönemlere göre gecekondü alanlarında meydana gelen kentsel alan değişim grafiği	61
21. Dönemlere göre gecekondü alanlarında meydana gelen kentsel alan değişimi	62
22. Dönemlere göre karayolları çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği	63
23. Dönemlere göre karayolları çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi	64
24. Dönemlere göre sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği	65
25. Dönemlere göre sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi	66
26. Dönemlere göre turizm alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği	67

Şekil	Sayfa
No	No
27. Dönemlere göre turizm alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi ..	68
28. Dönemlere göre üniversite alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.	69
29. Dönemlere göre üniversite alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi	70
30. Dönemlere göre bakı alanlarında meydana gelen kentsel alan değişim grafiği	71
31. Dönemlere göre bakı alanlarında meydana gelen kentsel alan değişimi	72
32. Dönemlere göre eğitim gruplarında meydana gelen kentsel alan değişim grafiği ..	73
33. Dönemlere göre eğitim gruplarında meydana gelen kentsel alan değişimi	74
34. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası belediye sınırları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı.....	76
35. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası belediye sınırları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği	77
36. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası gecekondü alanları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı.....	78
37. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası gecekondü alanları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.	78
38. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.....	79
39. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği	80
40. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası sanayi alanları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.....	81
41. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği	81
42. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası turizm alanları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.....	82
43. 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası turizm alanları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği	82

44.	1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası üniversite çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.....	83
45.	1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası üniversite çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği	84
46.	Dönemler arası planlama ve mevzuat değişiklikleri.....	85
47.	1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası değişkenlerin neden olduğu tarım alanı kaybı.....	89
48.	1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası kentleşmenin neden olduğu tarım alanı kaybı.....	90

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
1. Merkezi ve yerel yönetimler ve planlama yetkileri	26
2. Planlama türü, sorumluları ve hukuki dayanakları	31
3. Veri kaynağı	40
4. Dönemlere göre belediye sınırları içinde meydana gelen kentsel alan değişimi...	52
5. Yıllara göre arazi kullanımı ve nüfus değişimi	60
6. Ardışık zaman periyodlarına göre kişi başı kentsel alan artışı	60

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Ha	:	Hektar
Km	:	Kilometre
Km ²	:	Kilometrekare
%	:	Yüzde

KISALTMALAR

BŞB	:	Büyükşehir Belediyesi
ÇDP	:	Çevre Düzeni Planı
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
İBB	:	İstatiki Bölge Birimi
KHK	:	Kanun Hükmünde Kararname
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Günümüzde dünya nüfusunun yarısı kentsel alanlarda yaşamaktadır. Küresel kentsel nüfusun 2050 yılına kadar %69'a çıkacağı tahmin edilmektedir (UNPFA, 2008). Kentleşme karmaşık bir süreçtir ve kırsal yaşamları biçimlendirerek peyzajları kentsel peyzajlara dönüştürmektedir (Antrop, 2000 atfen Görmüş vd., 2016). Kentleşme yeni peyzaj desenlerinin oluşmasına neden olduğu için yerel-küresel ekosistem fonksiyonu ve dinamiklerini etkilemektedir. Kentsel alanların çoğunda kentsel mekân peyzajı parçalayabilir, izolasyona ve doğal habitatların azalmasına neden olabilir (Alberti, 2005 atfen Görmüş vd., 2016). Bu negatif etkiler habitatları etkileyerek yerel türlerin azalmasına ve tükenmesine neden olduğu gibi ekolojik süreçleri (yaşamsal hareket, tohum dağılımı, genetik akış ve besin zinciri gibi) (Harrison ve Bruna, 1999; Alberti, 2005; Crooks ve Sanjayan, 2006; Grimm vd., 2008 atfen Görmüş vd., 2016) ve ekosistem özelliklerini ve yaşam kalitesini (Alberti, 2005 atfen Görmüş vd., 2016) etkilemektedir. Bu nedenle kentsel gelişim ve kentsel yayılma kentsel alan uzlaşmazlıkları ya da doğal habitatın azalması ikilemi ile karşı karşıyadır. Bu ikilemin üstesinden gelmek için ekonomik, sosyal ve ekolojik olarak kabul edilebilir çözümleri (sürdürülebilir uygulamalar gibi) ve kentsel gelişme ile ekolojik koruma arasındaki çatışmaları azaltmada etkili (Barot vd., 2012 atfen Görmüş vd., 2016) yöntemleri geliştirmek gerekmektedir.

“İnsanlık bir kent medeniyetine doğru gitmektedir. 2025 yılına kadar, kentsel nüfus kırsal alanlardakine oranla giderek artacak ve dünya üzerinde % 80-90 oranında insan kentlerde yaşayacaktır.” (Dünya Bankası, 1996).

Tez kapsamında özellikle kentsel yayılma ve saçaklanmanın tarım alanları üzerindeki etkisine yer verilmektedir. Hızlı nüfus artışı, yasal ve yönetsel değişiklikler, planlama kararları gibi birçok etken ve bu etkenlere bağlı olan değişkenlerin etkisiyle birlikte kentleşmenin kontrolü kaybedilmiştir. Çalışma alanı olan Denizli’de bu değişkenlerin kentleşmeye olan etkisi araştırılacak ve kentsel yayılma ve saçaklanmanın tarım alanlarına etkisi üzerinde durulacaktır.

1.1 Genel Bilgiler

Kanunlara baktığımızda kent; 4646 Sayılı Kanuna göre; Belediye veya Büyükşehir belediye sınırları içerisinde kalan imarlı alanlar bütünü, 442 Sayılı Kanuna göre de nüfusu 20.000'den büyük yerlere kent denileceği belirtilmiştir (Sağlam ve Özkan, 2012).

Türk Dil Kurumu (TDK)'na (2010) göre; “Nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı” olarak tanımlanmaktadır.

Taner'e (1978) göre, farklı özelliklere sahip insan veya yapı topluluğunun ya da toplumsal özellik bakımından benzer olmayan kişilerin oluşturduğu yoğun, geniş ve süreklilik niteliğine sahip bir araya gelmiş yerleşimlerdir (Akdoğan, 2014).

Erkan'a (2010) göre; genel olarak bir yerleşim yerinin “kent” niteliği taşıması için, şu özellikleri taşıması gerektiği söylenebilir (Kaya, 2007):

- Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması,
- Tarımsal üretimden, daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması,
- Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belirli bir düzeye ulaşmış olması,
- Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması,
- Nüfusun büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,
- Yerel değerlerin yerini ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması,
- Geleneksel ilişkilerin (cemaat toplum tipinin) çözülüp bireysel ilişkilerin ya da bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması,
- Eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,
- Sosyal normların yerini, resmi denetleme kurumlarının almış olması,
- Statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olmaları.

Geçmişten günümüze kent kavramını incelediğimizde, tarihin tüm dönemlerinde kent olgusu değiştiği görülmektedir. Bu nedenle kent kavramı dönemlere ve disiplinlere göre değişen bir kavramdır. Tarihi dönemlerde (tarih öncesi, ilk çağ, orta çağ, yeni çağ ve yakın çağ) toplulukların meydana getirdiği yaşam alanları kentlerin oluşumunu meydana getirmiştir. Duru ve Alkan'a (2002) göre, "Her kentin kendi tarihi olmasına karşın, insanlığın tarihi büyük ölçüde kentlerin ve kentsel yaşamın tarihi olarak yazılabilir" (Kaya, 2007).

Tarih öncesi çağdaki kent olgusuna baktığımızda, ilk yerleşim birimlerinin (belli bir ticari yapısı ve aktiviteleri olan) M.Ö 6000'li (neolitik dönem) yıllarda ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra ilk kentlerin ise M.Ö 4000-5000 yılları arasında Mezopotamya'da oluştukları bilinmektedir (Sarı, 2003). İlk kent yerleşimleri Mezopotamya dışında Mısır, Çin ve Hindistan bölgelerinde özellikle büyük nehir kıyılarında verimli ovalarda ortaya çıkmıştır (Aslanoğlu, 1998).

İlk çağ dönemi kentlerin oluşumu ve gelişimi noktasında daha hareketli bir dönemdir. Bu dönemde meydana gelen kentler birbirinden farklılık göstermeye başlamıştır. İlk önceleri insanların fazla besin kaynaklarını tapınakta depoladıkları ve tapınak çevresi bir yerleşim anlayışına sahip Sümer kentleri vardı. Sonrasında Babil gibi meydanlar çevresinde kurulan bir yerleşim anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu kentlerde özellikle tapınak, saray ve tahıl ambarının kent oluşumunda önemli bir yeri olduğu bilinmektedir (Bookchin, 1999).

Ortaçağ döneminde, belli bir yasası ve yönetimi olan ticaret ve sanayi ile uğraşan toplulukların bulunduğu kentler ortaya çıkmıştır. Kentlerde kaleler ve küller yapılmış ve olabildiğince yüksek yapılmıştır. Kalelerin çevrelerinde oluşan yerleşim alanları kentin yapısını oluşturmuştur. Bu dönemde, kırsal alan ile kentsel alanların birbirinden net olarak ayrılmasıyla birlikte kent olgusu net olarak ortaya çıkmıştır (Pirene, 2002).

Ortaçağ kentlerinde ticaret hızla artmaktadır ve ticaretin artmasıyla birlikte sermayede artmaktadır. Deniz ticaretinin yüksek sermaye getirmesi kentlerin denize yakın kurulmasına neden olmuştur. Bu dönemde belli bir yönetime sahip devlet yapısı olan kentler oluşmuştur. Belli bir yönetime ve ticari döngüye sahip olan kentlerde nüfus hızla artmıştır (Bookchin, 1999).

Yeniçağa geçişle birlikte ticaret hızla artmış ve kentler hızla büyümüştür. Özellikle liman ve ticaret kentlerinin nüfusu hızla artmıştır. Bu dönemde siyasi, dini ve ticari değişimler meydana gelmiştir ve buna paralel olarak kentlerin gelişiminde yeni bir dönem başlamıştır. Opera, çarşı, tiyatro ve meydanların oluşmasının yanı sıra 16. Yüzyıldan sonra çok katlı binalar yapılmaya başlanmıştır (Sarı, 2003).

Yakınçağ döneminde 18. Yüzyılın başlarında buhar makinasının keşfedilmesiyle birlikte Sanayi devrimi olmuştur. Kentlerin gelişimi Sanayi devrimi ile yeni bir döneme başlamıştır. Bu dönemde, kırsal alanlardan kentlere doğru göç hızla artmıştır (Kaya, 2007). Sanayi devrimiyle birlikte Fransa, Almanya ve İngiltere’de kente göç hızla artmış ve kent çevrelerinde banliyölerin oluştuğu görülmüştür. 19. Yüzyılla birlikte kentler, ulaşım, fabrika, ticaret, sanatsal ve kültürel faaliyetlerin meydana geldiği yerler olmuştur (Sarı, 2003).

Kaya’ya (2007) göre; “Son yüzyılda batı ülkelerinde kentler, sanayileşme ile paralel olarak büyürken, Türkiye gibi sanayileşme dönemine geç girmiş ülkelerde kentler sanayileşmeden daha hızlı bir büyüme sürecine girmiş ve bunun sonucunda da gelen nüfusun kentsel ihtiyaçlarının karşılanamadığı, plansız ve kontrolsüz bir kent büyümesi ortaya çıkmıştır”.

Dinçer’e (1999) göre, tarihsel süreçte özellikle sanayi devriminden sonra kent üzerinde konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Farklı bakış açısına sahip disiplinler kent tanımı da değişmektedir. Sosyologlar, edebiyatçılar, tarihçiler, şehir plancıları, antropologlar, iktisatçılar vb. birçok disiplin kendi kavrayışlarına uygun kent tanımı oluşturmuşlardır (Kaya, 2007).

Aristo kenti insanların daha iyi bir yaşam sürmek için toplandıkları yerler olarak tanımlarken, sosyo-ekonomik gelişmeyi temel alan Adam Smith, kentin özellikle zanaat fonksiyonlarına vurgu yapmıştır. İnsanların toplu yaşama istemlerini ekonomik ve güvenlik ihtiyacı gibi nedenlere bağlayan İbn-i Haldun ise kentlerin, endüstri merkezleri olma özelliklerini irdelemiş ve kentleşmeyi “göçebe ve kır insanları için son aşama” olarak kabul etmiştir (Karaman, 2004). Karl Marx, kenti üretim araçlarının, ticaret mallarının ve gereksinimlerin toplanmış olduğu, yüksek zevklerin temsil edildiği yer olarak betimlerken; Emile Durkheim kenti işbölümü ve dayanışma kavramları ile ilişkilendirmiştir. Sorokin,

çeşitli grupların kümeleşmesinden meydana gelmiş bir bütün olarak kenti ele alırken mekânsal alana ve yoğunluğa dikkat çekmiştir. Louis Wirth kenti karakterize eden değişkenlerin nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenlik olduğunu belirtmiştir. Rene Maunier'e göre kent, nüfusuna oranla coğrafi temeli dar olan ve çeşitli heterojen grupları (aileler, meslek grupları, sosyal sınıflar, mezhepler vb.) içine alan karmaşık bir yerleşme grubudur (Yörükcan ve Pustu, 2006).

Kır; Türkiye'de farklı kamu kurum ve kuruluşların amacı ve kapsamına göre değişen kırsal alan tanımları bulunmaktadır. Fakat TÜİK tarafında üretilen kırsal alan istatistikler esas alındığında iki farklı tanım ortaya çıkmaktadır. Buna göre;

- Birinci tanıma göre temel kriter yerleşim yerlerinin temel statüsüdür. Buna göre il ve ilçe merkezleri dışında kalan tüm yerleşimler kır olarak kabul edilmektedir.
- İkinci tanım ise temel kriter nüfustur. Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen ve 1982 yılında sonuçlanan Kent Eşiği Araştırmasına göre bir yerleşimin kent sayılabilmesi için asgari olarak 20 bin nüfusa sahip olması gerekmektedir (UKKS, 2014).

Fakat, 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birlikte BŞB sınırları il sınırı olmuş ve kırsal alanların tüzel kişilikleri kaldırılarak mahallelere dönüştürülmüştür. Bu durum, idari ve nüfus kriterleri açısından yeni bir kırsal alan tanımının yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Son yasal düzenlemelerden sonra kırsal alanları idari açıdan tanımlamak karmaşık olsa da geçmişten günümüze kırsal alanların fiziki ve sosyal kriterleri üzerinden tanımlar yapılmıştır. Buna göre;

Tarım ve hayvancılık işlevlerinin beraber yapıldığı ya da birinin diğerine oranla fazla olduğu, nüfusu az olan, dünya nüfusunun yarısından çoğunu barındıran yerleşimlere kırsal alan denilir (Yılmaz ve Atik, 2004).

Kırsal alandaki yerleşimler, bulundukları bölgenin fiziki şartlarını, kültürel yapısını, yaşam biçimini mekânlara yansıtan, halk mimarisinin yaygın olduğu çevrelerdir (Alaca, 2013).

Kırsal alan tanımlamalarının birçoğu, kent-kır ayrımında etkili olan kriterler üzerinden yapılmaktadır. Bu ayrım, beşeri coğrafyanın, iktisadi faaliyetlerin, sosyal yapının ve kültürel değerlerin farklılaşmasını ifade etmektedir (URL-1, 2015).

Kent-Kır Etkileşimi; Büyük kentler ve metropolitenlerin yakın çevresinde yer alan kırsal alanlarda bulunan yerleşimler, farklı işlevler barındırmaları sebebiyle kırsal ya da kentsel olmanın ölçütlerini aşarak özel ve karmaşık bir durum oluşturmaktadır. Kentleşmenin en hızlı geliştiği kent çeperindeki kırsal alanların kullanımı ile ilgili barınma, ekonomik kaynak, rekreasyon, ikinci konut isteği ve turizm faaliyetleri gibi farklı istekler doğmaktadır (Mamunlu, 2001).

Kırsal alanların ve faaliyetlerinin devamlılığı, kırsal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması, kırsal alandaki insanların ülke bütününde eşit haklara sahip olması, sosyal adaletin sağlanması, kentlere olan yığılmaların engellenmesi ve bu alanlara yakın kırsal yerleşmelerin dengeye oturtulması açılarından kırsal alan planlamalarının yapılması gerekmektedir (Mamunlu, 2001).

Kırsal alanların gelişmişlik düzeyi gerek iller arasında gerekse il içinde farklılıklar göstermektedir. Pazara uzaklık, iklim ve coğrafi koşullar, kent merkezlerine uzaklık, nüfus seyrelmesi ve yaşlanma gibi nedenler kırsal alanlar arasında farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de altyapının güçlenmesiyle birlikte kent ekonomisinin kırsal alanlardaki doğal kaynak potansiyeline doğru yönelim çoğalmış ve gerek konaklama gerekse ticari anlamda kırsal alanlara doğru saçaklanma görülmüştür. Kent kır etkileşimi kırsal ve kentsel alanların birbiriyle uzaklık-yakınlık ilişkisine göre değişmektedir. Kentlerle etkileşimine göre yakın, orta ve uzak kırsal yörelerdeki sosyo-ekonomik dönüşümün sırasıyla hızlı, tedrici ve yavaş olabileceği söylenebilmektedir (UKKS, 2014).

Kent-kır etkileşiminde, altyapının kentlerdeki gelişmişliği, sanayi devrimiyle başlayan teknolojik gelişme, kent-kır arasında meydana gelen ekonomik farklılıklar, siyasi etmenler ve sosyopsikolojik etmenlerin itici ve çekici güçlerin etkisiyle birlikte kent-kır etkileşimi meydana gelmiştir. Bunun sonucunda ise kentleşme meydana gelmiştir.

Kentleşme; yoksulluk oranlarının artması, sağlıksız koşulların oluşması, (McMichael, 2000) ve iklim değişikliği oranının artması (Kalnay ve Cai, 2003), biyoçeşitlilik kaybının oluşması (Gibb ve Huchuli, 2002), yerel taşkınların artışı (DelSaz-Salazar ve Rausell-Köster, 2008; Goode 2006 atfen Görmüş vd., 2016) ve sıcaklık artışı (ısı adaları etkisi gibi) (Tratalos vd., 2007) ile doğrudan ilişkilidir.

Kentleşme ile ilgili sayısız negatif geri bildirimle rağmen şehirler ve kentsel alanlar hızlı bir biçimde yayılmaya/genişlemeye devam etmektedir (Wheater, 1999). Güncel tahminler insan nüfusunun %60'ının 2030 yılında şehirlerde yaşayacağını öngörmektedir (McMichael, 2000; Alberti 2005 atfen Görmüş vd., 2016).

Kentleşme olgusunu tarihsel süreçte incelediğimizde ilk olarak M.Ö 4000'li yılların sonlarında Yakınoğu kentlerinde birbirlerine benzeyen ailelerin aile ocaklarını yan yana getirmesiyle başlamıştır. Ortaçağ döneminde, artan ticaret nedeniyle ticaret için elverişli/güvenli yerler daha da önem kazanmıştır. Ticaretin yoğun olması kent merkezlerindeki nüfusu artmasına neden olmuş ve bunun sonucunda hızlı bir kentleşme meydana gelmiştir (Pirene, 2002).

Bugünkü anlamıyla kentleşme ise Sanayi Devrimi ile başlayan bir olgudur. Sanayileşmenin artmasıyla birlikte kırdan kente göç artmış ve kentleşme meydana gelmiştir (Kaya, 2007). Aydoğan'a (2000) göre kentleşme; "sanayi toplumlarının bir ürünüdür. Aynı zamanda sanayileşme de kentlerin bir ürünüdür. Kentleşme ve sanayileşme birbirini üreten geliştiren olgulardır. Kentleşme, toplumsal değişimin hem nedeni hem de sonucudur".

Dinçer'e (1999) göre, "Kentleşme; bazı yoğunluk ve büyüklük değerlerinden başlayarak nüfusun alansal yığılması, kent kültürü olarak tanımlanan bir dizi değer yargısı, davranış ve eğilimin yayılmasıdır".

Keleş'e (2006) göre kentleşme , "sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir".

Özer'e (1998) göre, kentleşmenin boyutunu nüfus hareketliliği oluşturmaktadır. Demografik dönüşümle kitlelerin kırsal kesim dışında bir yerleşim biriminde öbikleşmesi kentleşmenin sadece bir ayağını oluşturur. Şekilsel kentleşme tek başına yeterli değildir. Kentleşme, üç farklı dönüşümü içermektedir. Demografik açıdan kentleşme, özellikle kırdan kente yaşanan göçlerle beslenen nüfus yoğunluğunu ifade eder. Sosyal açıdan kentleşme, farklılaşma, uzmanlaşma, örgütlenme sürecini kapsayan bir dönüşümü ve davranış biçimini içermektedir. Ekonomik açıdan kentleşme, tarım dışı faaliyetlerin (sanayi ve hizmetler sektöründe) yoğunlaşmasıdır. Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmesi sosyo-kültürel ve ekonomik dönüşümle mümkündür. Kentleşmeden söz etmek için bu üç unsurun bir arada asgari düzeyde gerçekleşmiş olması gerekir. Bu koşullardan birinin (veya ikisinin) gerçekleşmiş olup, diğerlerinin gerçekleşmemesi durumunda, tam ve doğru anlamıyla bir kentleşmeden bahsetmek söz konusu değildir (Kaya, 2007).

Kentleşme Sanayi Devrimi ile başlayan bir olgu olarak tanımlansa da özellikle Türkiye gibi ülkelerde kentleşmenin birçok nedeni bulunmaktadır. Kaya'ya (2007) göre kentleşmenin nedenleri şunlardır:

Kırsalın İticiliği: tarımda yaşanan teknolojik gelişim, toprak yetersizliği, toprağın parçalanması, kırsal kesimdeki durağan yaşam, ekonomik yetersizlik gibi etkiler insanları kırsal alandan uzaklaştırmıştır (Kaya, 2007).

Çekici Sebepler ve Kent Olanakları: Kentlerdeki unsurlar kırsal alanlardakine göre insanlara daha çekici gelmektedir. Bunlardan en önemlileri ise istihdam ve yüksek gelirdir. Ayrıca sağlık, eğlence ve eğitim gibi unsurların yanında kentte yaşayan akraba ve tanıdıklarda kentlerin çekiciliğini artırmaktadır (Çelik, 2006).

Teknolojik Nedenler: Keleş'e (2006) göre, "Gerek sanayi devriminin getirdiği değişiklikler, gerekse tarıma egemen olan koşullar, kentleşmenin hızlanmasını teknolojik gelişmelerle birlikte sağlamışlardır. 17. Yüzyılın sonunda buhar makinesinin bulunmasına kadar ancak birkaç kentin nüfusu 100.000'i aşabilmiştir. Buhar gücü bir yandan türlü üretim etkinliklerinin, bir yandan da yönetim hizmetinin ve dağıtım etkinliklerinin fabrikalar yakınında birikmesine yol açmıştır. Buhar gücünün nüfusu yoğunlaştırıcı etkisine koşut olarak, elektrik enerjisi de kentleşmeyi bir başka açıdan etkilemiş, köylerden kentlere akın eden nüfusu, kent özeğinden çevresine doğru dağıtıcı bir rol oynamıştır"

Siyasal Nedenler: Kentleşmenin bir diğer nedeni ise yasal çerçevede meydana gelen değişikliklerdir. Keleş'e (2006) göre "Osmanlı'da kırdan kente göçü zorlaştıran yasalar bulunmaktaydı". Cumhuriyetin başlarında ise kırdan yaşayan insanların o bölgelerde tutmak için çeşitli politikalar uygulanmıştır. Fakat yönetimlerin değişmesiyle birlikte alınan siyasi kararlar sonucunda kırdan yaşayan insanların kentlere göç etmesi teşvik edilmiştir. Bir diğer açıdan bakacak olursak, toprak mülkiyeti, sanayi ve tarım politikaları ve uluslararası anlaşmalar gibi kararlarda kentleşmeyi artıran siyasi nedenler olarak görülmektedir (Kaya, 2007).

Sosyopsikolojik Nedenler: Keleş'e (2006) göre sosyopsikolojik etmenler, "köy ve kent yaşam biçimleri, ölçüleri arasındaki ayrımlardan kaynaklanmaktadır. Bunlar kentlerin çekici özellikleri olarak tanımlanabilir. Kentlerin özgür havası, daha geniş bir kümenin üyesi olma duygusu ve kentli olmanın gururunu paylaşma bu etmenlerin başlıcalarıdır. (Keleş 2006). Sosyopsikolojik nedenler, kentleşme hareketini oluşturan diğer nedenlerin arasına karışarak onları hızlandırıcı ya da ağırlaştırıcı bir etkiye bulunur. Günümüzde medya, sosyopsikolojik nedenleri oluşturan en önemli faktördür. Televizyonun yaygın kullanımı ve kolay ulaşılabilirliği, ayrıca kente daha önce göç etmiş olanların kırsal kesimle ilişkilerin belli bir ölçüde devam etmesi, kentlerin yaşam biçiminin kırsal alanda iyi bilinmesine yol açmaktadır. Bu durum da kentleşmenin sosyo-psikolojik nedenlerini hazırlayan ve göçe kaynaklık eden bir faktör olmuştur (Erkan, 2010).

Kentleşme nedenlerini incelendiğinde Türkiye'de özellikle 1950'lerden sonra teknolojik gelişmelerle birlikte hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Bu süreç kırsal alanlarda yaşayan bireylerin kentsel alanlara göçmesiyle birlikte ciddi bir sorun haline gelmiştir. Kentlerdeki bu nüfus artışı konut ihtiyacını artırmış ve bunun sonucunda kentlerde yatay ve dikey büyümeler meydana gelmiştir. Kent yönetimleri kentlerde meydana gelen bu hızlı büyümenin kontrolünü sağlayamamış ve sonucunda kentsel yayılmalar ve saçaklanmalar meydana gelmiştir.

Çalışmanın bu aşamasında kentsel yayılma ve kentsel saçaklanma tanımlanarak bu yayılma ve saçaklanmaların nedenleri ve ekolojiye etkisi üzerinde durulacaktır.

1.2 Kentsel Yayılma

Hasse ve Lathrop'a (2003) göre kentsel yayılma; düşük yoğunluklu, autobağımlı, dağınık ve çevresel-sosyal karakteristikleri ile kentsel gelişmenin bir biçimi olarak tanımlanmaktadır (Lv vd., 2012 atfen Görmüş vd., 2016).

Kentsel yayılma olarak adlandırılan olgu daha çok son yıllarda ve nüfus artışından bağımsız olarak başka nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Ekonomik gelişme, artan gelir, yükselen yaşam standartları, daha geniş yaşam alanına oluşan talep, ulaşım ve iletişim olanaklarının artması, kent merkezinin cazibesini yitirmesi gibi pek çok farklı neden kentsel yayılmanın nedenleri arasında sayılmakta; bugün neredeyse hiç nüfus artışı yaşamayan (ya da nüfusu çok az artan) kentlerde bile yukarıda ifade edilen etmenler kentsel yayılmanın devam etmesine neden olmaktadır (EEA Report, 2006).

1980'li yıllarda ciddi bir problem olarak görülen kentsel yayılma, Bruntland Raporunda şu şekilde tanımlanmıştır; "Kentlerin kontrol edilemeyen fiziksel genişlemesi kentsel çevre ve ekonomi üzerinde ciddi sorunlar yaratmıştır. Kontrol edilemeyen gelişmeler konut edinmeyi, yol, su kaynakları, katı atıklar gibi kamu hizmetlerine ulaşmayı pahalı hale getirir. Kentler daha üretici olan tarımsal alanlar üzerine geliştirilir ve bu rehbersiz gelişmeler gereksiz alan kayıpları ile sonuçlanır" (Görmüş vd., 2016).

Avrupa Çevre Ajansı (European Environment Agency) ve Avrupa Komisyonu (European Comission) 2006 yılında yayınladıkları ortak bildirilerinde Avrupa kentleri ve bölgelerinin mekânsal gelişimi için yeni vizyonlar gerektiğini ve bu vizyonların politikaların güçlendirilmesi ile mümkün olduğuna dikkat çekilmiştir (Görmüş vd., 2016).

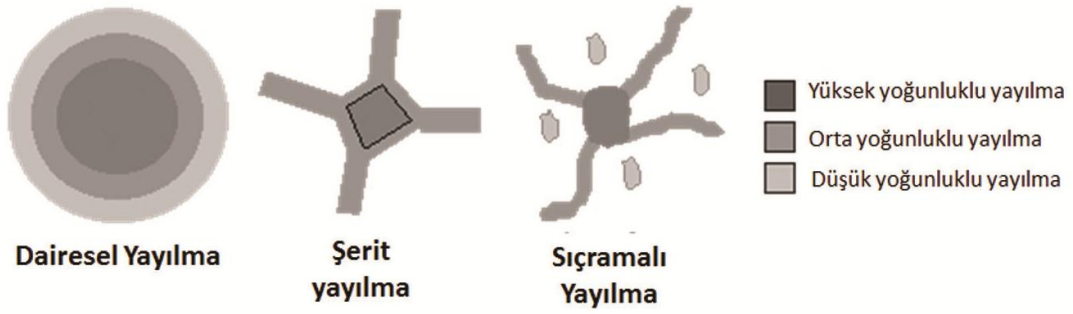
Ulaştırma Bakanlığı 1956 yılında Amerika'da, yaşam biçiminde bir değişim önermiş ve fabrikaları, ticarethaneleri, dolayısıyla insanları mekânsal olarak dağıtma-yayma yolunda karar almıştır. Bu alınan karardan kısa bir zaman sonra sosyolog ve yazar olan William H. Whyte yaşanan süreçten rahatsızlığını dile getirmiş ve kentlerin hızla kırsal alanlara doğru genişlediğini belirtmiştir. 'Kentsel Yayılma' adındaki Whyte'nin bu çalışması 1958 yılında yayınlanmıştır. Whyte, yeni oluşturulan banliyölerin ne kent ne de kır özelliği gösterebildiğini ve kent çevresindeki yeşil alanları yok ettiğini belirtmiş ve metropollerin göstereceği yayılma sonucu bazı kentlerin birleşebileceği uyarısını çalışma kapsamında

anlatmıştır. Literatürde ‘kentsel yayılma’ yarım asır sonra yer almaya başlamış ve genel anlamda ‘düzensiz olarak gelişmek ve yayılmak’ anlamında kullanılmıştır (Frumkin vd., 2004).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentler genişlemekte olup, metropoliten kentler çevresindeki yerleşmelere doğru gelişimini devam ettirmektedir. Metropoliten kentin sınırının dışında bazı kentsel fonksiyonlar yer seçmeye başlamış, sürekli olmayan, arada boş, kullanılmayan alanların bulunduğu, birbirinde kopuk bir yerleşim örüntüsü oluşmaya başlamıştır. ‘Kentsel saçaklanma’ metropoliten kentin bu yeni büyüme biçimi olarak adlandırılmaktadır (Karataş, 2007). Kentsel yayılma, daha çok düşük yoğunluğun hâkim olduğu, otomobil bağımlı ve kentin sınırlarından itibaren çevreye doğru büyüyen yerleşme biçimi olarak tanımlanmaktadır (Squires, 2002). Konutlar, ticarethaneler, ofisler, rekreasyon alanları ve farklı kentsel kullanımlar birbirlerinden uzakta konumlanmakta ve büyük alanlar işgal etmektedir. Kent merkezinde, park gibi kullanımlar bulunmadığından ulaşım sadece otomobille gerçekleşebilmektedir. Düşük yoğunluklu yerleşim biçimi aynı zamanda toplu ulaşımı ekonomik olmaktan çıkarmaktadır (Frumkin vd., 2004).

Barnes’e (2001) göre kentsel yayılmanın gösterdiği birkaç temel özellikler bulunmaktadır. Bunlar; şerit biçiminde ve dağınık gelişme, doğal çevrelerin ve arazi kullanımının parçalanması, zayıf ulaşılabilirlik, fonksiyonel açık alanların bulunmaması, otomobil bağımlı ve zayıf toplu ulaşımın bulunması, nüfus artış hızının gerektirdiği alandan daha fazla alan tüketilmesi, kompakt yerleşmelere oranla daha fazla enerji tüketilmesi, vergilerde yükselme ve servisler için maliyet artışı olarak sıralanabilir (Akseki, 2011).

Barnes’e (2001) göre kentsel yayılma 3 farklı tipte meydana gelmektedir. Bunlar; dairesel, şerit ve sıçrama türü kentsel yayılmadır. Dairesel yayılma, kent çeperinde meydana gelen dairesel yayılma tipidir. Bu tip bir yayılmada, su, kanalizasyon, enerji ve yol gibi altyapılar kısım kısım genişlemektedir. Şerit yayılma ise, kent çekirdeğine bağlı ana ulaşım aksları boyunca yayılma gösteren kentsel yayılma tipidir. Bu yayılma tipinde yollara bitişik arazilerde kentleşme meydana gelmektedir. Sıçramalı yayılma tipinde ise, birbirinden kopuk ve ayrı sınırları olan kentsel alanlardır. Bu yayılma tipi kentsel altyapı hizmeti açısından en maliyetli halidir (URL-1, 2016).

Şekil 1: Kentsel yayılma tipleri.

1.2.1 Kentsel Yayılmanın Nedenleri

Kentsel yayılmanın başlıca nedenlerini incelediğimizde, kent merkezindeki konutların merkez fonksiyonlarına dönüşmesiyle birlikte üst gelir grubunun konut alanlarını çeperlere taşıması, merkezdeki hava kirliliği, suç oranı, gürültü oranındaki artış ve açık alan yetersizliği, kent merkezinde arsa arzının sınırlı ve fiyatının çok yüksek olmasıdır. Diğer yandan konut teknolojisi ve toplu konut sektöründeki gelişmeler, nüfus artışı ve daha büyük konuta olan talepte artış, talebin desentralizasyonu ile birlikte ticari aktivitelerin desentralizasyonu, tarımsal gelirin, toprağın kentsel kullanıma dönüşümü sonucunda elde edilecek gelire karşı düşük olması, tarımsal toprakların zaman içerisinde daha yüksek fiyatla satılmak üzere satın alınması ve elde tutulması, sınırlandırıcı ve etkin, planlama-bölgeleme ve vergilendirme politikalarının oluşturulamaması kentsel yayılmayı oluşturan sebepler arasında sayılmaktadır (Karataş, 2007). Bu anlamda, Gillham ve MacLean (2002) kentsel yayılmayı temel anlamda; arazi mülkiyeti ve kullanımı (kişisel mülkiyet), ulaşım biçimi ve davranışı, telekomünikasyon teknolojisi ve kanunlar ve standartlar (Bölgeleme ve yapılaşma biçimi) ile ilişkilendirmektedir (Akseki, 2011)

Delafons (1962) ise; ABD kentlerinde yaşanan kentsel yayılmayı, ABD'nin şehir planlama sisteminde, ana plan, bölgeleme ve parselleme yaklaşımının kentsel yayılmayı tetiklediğini belirtmiş ve şu nedenlere bağlamıştır (Soule, 2006):

- Arazinin hemen hemen sınırsız görülmesi,
- Anayasada arazinin özel mülkiyet dahil olmak üzere tüm mülkiyet sahipliğine açık olması ve desteklenmesi.
- Arazi kullanımı belirleyen yetkililerin denetlenmemesi,

- Seçilen ve atanan yetkililere duyulan güvensizlik ve toplumun katılımının ihmal edilmesidir.

1.2.2 Kentsel Yayılmanın Ekolojik Sonuçları

Kentsel yayılma son yıllarda peyzajları önemli bir oranda dönüştürmekte ve ekolojii derin bir biçimde etkilemektedir. Kentsel yayılma habitatları ve tür kompozisyonlarını olumsuz yönde etkilerken (Berling-Wolff ve Wu, 2004; Lv vd., 2012 atfen Görmüş vd., 2016), enerji akışı ve hidrolojik sistemlerin dengesinde kayıplara (Grimm vd., 2000; Arnold ve Gibbons, 1996; Lv vd., 2012 atfen Görmüş vd., 2016) neden olmaktadır.

Kentsel yayılma yüksek standartta bir yaşam biçimi sunmasının yanında bazı olumsuz sonuçlar getirmektedir. Bunlar temel başlıkları ile merkez kentin yerleşik alanı dışındaki alanların doğal peyzajının bozulması, sıçramalı bir biçimde çeperde yer seçen kentsel fonksiyonların arasında kalan tarım alanlarının zarar görmesi ve kentsel kullanımlara tahsis edilen tarım alanlarının yok olması, teknik ve sosyal altyapı maliyetinin yükselmesi, düzensiz bir yerleşim deseninin oluşması, toplumsal ayrışma ve arazi spekülasyonu şeklinde ifade edilebilir (Karataş, 2007 atfen Akseki, 2011).

Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi'nde (European Comission, 1999) kontrol edilemeyen yayılmanın sonucunda özel ulaşımın arttığını, alt yapı ve hizmetlerin daha pahalı hale geldiğini ve kentsel alan çevresindeki kırsal alanların kalitesinin düştüğü açıkça ifade edilmiştir.

Kentsel yayılma süreci doğal süreçleri (hem insan hem de yaban yaşamı) etkilemektedir (Alberti, 2005). Kentsel yayılma özellikle iklim ve yaban yaşamı üzerinde birçok olumsuz etkisi olmasına rağmen, pek çok avantajı da bulunmaktadır. Bu avantajların büyük bir bölümü insan yaşamını iyileştirmesi ile ilgilidir (Radford ve James, 2013).

Kentsel yayılmanın bir diğer etkisi de biyolojik çeşitliliğin sürekliliği üzerindeki olumsuz etkileridir. Sözü edilen olumsuz etkilerden biri yapay yüzeylerin artması ile birlikte habitat alanlarının daha küçük lekelere bölünmesidir. Bu yaban yaşam alanlarının parçalanması anlamına gelmektedir. Parçalanma sonucunda mevcut habitatlar azalmaktadır (Forman, 1995).

Bruegman'a (2005) göre kentsel yayılmaya yapılan eleştirilerde, açık alanları yok ettiği, tarım alanlarını tükettiği, maliyetleri yükselttiği, sosyal hayatı zayıflattığı, eşitsizliği arttırdığı, doğal kaynakları tükettiği ve çevreye zarar verdiği doğrultusunda olmaktadır. Bu tür sebeplerden dolayı, bu tarz yerleşmenin otomobil bağımlılığını arttırdığı, daha fazla enerji tükettiği, kirlilik yarattığı ve küresel ısınmaya sebep olduğu belirtilmektedir (Akseki, 2011).

Kentsel yayılma son yıllarda dünyanın pek çok kentinde görülmektedir ve bundan dolayı ortaya çıkan çevresel zararlar önemli tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Burada vurgulamak gerekir ki, çoğu çevresel problemin yasal yollardan çözümü mümkündür. Kirlilik kontrol teknolojisi sayesinde hava ve su kirliliği azaltılabilmekte, kirlenmiş toprak temizlenip tekrar kullanılabilir. Ancak kentsel yayılma çevreye geri dönülemez zararlar vermektedir. Bu süreçte, yayılma sonucu ortaya çıkan çevresel etkiler, yayılmanın kendisi kadar kalıcı ve çözülmesi güç sorunlar doğurmaktadır (Gardner, 2006).

Kopenhag'ta Avrupa Çevre Ajansı (AÇA) tarafından açıklanan rapora göre kentlerden kırsal alanlara doğru görülen hızlı ve sürekli olan kentsel yayılma, Avrupa'da çevreyi ve sosyal-ekonomik dengeleri tehdit etmektedir. Avrupa'daki birçok çevre sorununun, hızla yayılma gösteren kentsel alanlardan kaynaklandığını görülmektedir. Büyük çaplı sosyal, ekonomik ve demografik değişiklikler, küresel ekonomi, sınır ötesi nakliye ağları ve ulusal planlama yasalarındaki farklılıklar, kentsel çevrede görülen değişikliklerin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Bu anlamda, söz konusu sorunların çözümüne yönelik olarak hazırlanan raporda, planlamayı koordine ve kontrol edecek AB politikalarının gerekliliği vurgulanmıştır (URL-2, 2006).

1.3 Kentsel Saçaklanma

Kentlerin, hızla artan nüfusun ihtiyaçlarına karşın ulaşım ve altyapı sistemlerinde gelişmelere gidilmiş kent merkezlerinde yaşayan nüfus kentin dış noktalarına doğru yayılmaya başlamıştır. Genişlemesini sürdüren kent merkezleri giderek kent dışındaki çevreler de yerleşimlerini devam ettirmiştir. Yeni yapılanmalar doğrultusunda, bazı kentsel işlevler metropoliten alanlar dışında yer edinmiş, devamı gelmeyen, aralarda boş olarak görünen kullanılmayan alanların bulunduğu kopuk yerleşme deseninin oluştuğu gözlemlenmiştir. Metropoliten kentlere bu yeni adını veren büyüme biçimi "kentsel

saçaklanma” olarak adlandırılmıştır (Clawson, 1962). Bir diğer kentsel saçaklanma kavramı ise Barnett’tan gelmiştir. O ise kentsel saçaklanma tanımı için kent merkezlerinin bir yağ lekesi biçiminde yayıldığından bahsetmiştir. Buradan hareketle kent merkezlerinin kent dışındaki noktalara doğru büyümesi ve yayılmasına kentsel saçaklanma adı verilmektedir (Barnett, 1995).

Reason Public Policy Institute’ye göre kentsel saçaklanma; “birçok insana göre banliyöleşme ile aynı anlamdadır. Kentsel saçaklanma, kırsal alan ile kentsel alan arasındaki değişim periyodu olarak nitelendirilir”(Staley, 1999).

Bir tanımlamaya göre, kırsal topluluğun bitip kentsel toplumun başladığı noktayı belirleyemediğimiz nokta, kentsel saçaklanmanın varlığının göstergesidir (House, 1980). Bu noktalardaki nüfus artışının kırsal nüfusun artışı değil, eski kırsal yerleşmelerin metropol kente katılmasından kaynaklanan bir artış olduğuna dikkat çekilmektedir (Ökten, 1986 atfen Özden, 2006).

Tarihi koruma alanları için milli koruma kuruluna (National Trust for Historic Preservation) göre “kentsel saçaklanma dağılmak demektir.” Bir diğer tanıma göre ise, arazi kullanımı ve otomobil baskınlığının neden olduğu bir gelişmedir (Karagülle, 2011).

Amerika Çevre Koruma Kurulu’nun (U.S. Environmental Protection Agency) açıklamasına göre kentsel saçaklanma, planlamadan gelişigüzel gelişen büyüme izidir (EPA, 1998).

Doğal Kaynaklar Savunma Konseyi’nin (Natural Resources Defense Council) açıklamasına göre kentsel saçaklanma, saçaklanan kentsel gelişmeler, ovaları tarlaları orman alanlarını yok ederek onları alışveriş merkezlerine ve insanlardan ziyade arabalara hizmet veren parsellere dönüştürür demektir (Karagülle, 2011).

Amerika’da küreselleşme dönemiyle birlikte konut amaçlı oluşan alt kentleşme oluşumu arkasında yatan tüketim toplumu yaratma fikri, 1970lerde Avrupa’da ve 1980lerde ise gelişmekte olan ülkelerin metropoliten kentlerinde de etkisini hissettirmeye başlatmıştır. 1980’lerin metropolitenleşme olgusu farklı bir yapıda gelişmeye başlamıştır. Bu dönem “metropoliten devrim” olarak tanımlanan yeni metropol gerçeğinin yaşandığı dönemdir.

Yeni metropol gerçeği; tüketim ve yaşam biçimindeki değişimlerin etkisiyle kentten izole, kentten uzakta kapalı korunaklı sitelerin var olduğu, kendi kendine yeten sınır kentlerin olduğu, ancak bunun yanında kent merkezinin etkisini yitirdiği merkezsiz kentleri tanımlamaktadır. Bu süreçte, yoğun nüfus hareketlerinin (konut, iş merkezleri ve sanayi) kentin saçakları yönünde yer seçtiği görülmektedir (Beauregard vd., 2008).

Kentin saçaklarındaki yerleşimlerde ve özellikle kırsal yerleşimlerde nüfus artışına metropoliten kent saçaklarındaki yoğun nüfus hareketleri neden olmaktadır. Bu yerleşimlerdeki nüfus artışı kırsal nüfus artışı değil, metropoliten kente eski kırsal yerleşimlerin göç alarak katılması olayıdır. “Counterurbanization” olarak literatürde yer alan tersine göç yani kırsal kentleşmesi; saçaklanmanın etkisiyle gelişen, erişilebilirliğinin kolay olduğu kentin yakın çevresinde gözlenmektedir. Ulaşım teknolojisindeki gelişmeler, özel araç sahipliği, insanlara olanak tanımış ve kentin saçaklarına yerleşmelerine neden olmuştur. Trafik, gürültü, karmaşa vb. etkilerin az olduğu ortamlarda yaşama isteği için kentin saçaklarında nüfus büyümesinin devam edeceğini öngörülmektedir (Dahms ve Mc.Comb, 1999; Ford, 1999; Paquette ve Domon, 2001; Harvey ve Works, 2002; Henderson, 2005; Amcoff, 2006 atfen).

Yeni metropoliten gerçeği metropoliten kentlerin çeperlerinde ve yakın çevresinde yer alan kırsal yerleşimlerde kentsel saçaklanma ile tanımlanan; düşük yoğunluklu, yayılan veya sıçrayan, arazi kullanımında ayrışma özellikli bir mekânsal gelişime neden olmaktadır. Özellikle son yıllarda kentlerin engellenemez bir şekilde saçaklanarak gelişimi plancılarının ve yöneticilerin üzerinde önemle durduğu konular arasında yer almaktadır. Kentsel saçaklanmanın ölçek ekonomisini yok ettiği, kent merkezindeki ekonomik yapıyı zayıflattığı, kamu hizmetlerinin etkinliğini azalttığı, özel otomobil kullanımını teşvik ettiği, trafik sıkışıklığı ve hava kirliliği gibi sorunlar yarattığı, ekosistemde dönüşü olmayan zararlara neden olduğu ve kırsal alanda sıçramalı, saçaklanan parçalı kentsel yerleşimlerin gelişiminde etkili olduğu tartışmaları artarak süren bir içerik kazanmıştır (Ewing, 1997; Burchell vd., 1998; Downs, 1998; Brueckner, 2000; Johnson, 2001 atfen).

1.3.1 Kentsel Saçaklanma Nedenleri

Kentsel saçaklanmanın üç ana nedeni vardır. Bunlar; yoğun arazi kullanım kararları, ulaşım ağlarının büyümesi ve kentin sosyal ve ekonomik yönlerden ilerlemesidir (Frumkin,

2002). Kentler ekonomik ve sosyal yönlerden gelişince, kentlere olan cazibe daha çekici bir hale gelir ve kent merkezi ve çevresine göçler çoğalır. Kentteki nüfusun artmasıyla birlikte ulaşımda gelişmeye önem verilir. Mevcut kent yapısı artan nüfusun ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılayamaz ve bunun sonucunda kent çevresinde yeni yerleşim alanları oluşur (URL-3, 2008).

Barnett (1995)'e göre ise, kentsel saçaklanmanın oluşmasına neden olan asıl faktör, eski kent merkezlerinin hala aynı çeperde bulunurken kenti çevreleyen alanların içinde bulunan kırsal alanların ve kentsel alt merkezlerin kentin yeni merkezi haline geçmesi durumudur (Karagülle, 2011).

U.S Census Bureau (ABD Nüfus Bürosu) verileri ve U.S tarım departmanının bulgularına göre, kentsel saçaklanma iki faktörün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (URL-4, 2010).

- Kişi başına düşen saçaklanma: Kentsel saçaklanmanın %50'sinin oluşum nedeni, alan kullanımı kararları ve kişi başına düşen kentsel alan fazlalığıdır. Diğer anlamda, tüketicilerin tercihleri doğrultusunda düşük yoğunlukta olan yerleşim alanlarının tercih edilmesidir.
- Nüfus artışı: Kentsel saçaklanmanın oluşmasında etkili olan diğer faktör ise kentte yaşayan kişi sayısının artmasıdır. Yani kent merkezlerindeki kişi sayısı artınca kalabalıklaşan kent merkezlerinden, kenti çevreleyen alanlara kaçmak ihtiyacı doğmaktadır.

1.3.2 Kentsel Saçaklanmanın Sonuçları

Sezgin ve Varol'a (2012) göre, metropoliten alanların kenti çevreleyen kısımlarında kentsel büyümelerin devamı gelmeyen bir potansiyel içermesi, düşük yoğunlukta bir oluşumla kentsel saçaklanmaya neden olması, kentsel sürdürülebilir gelişmelere tehdit oluşturmakta ve toprak, su, enerji ve diğer kaynakların tüketimi ile atıkların artmasına sebep olmaktadır. Bu süreçte ekosistemin sürekliliği için hayati değer taşıyan ve doğal bir kaynak olan toprak da, amacının dışında kullanılarak yok olma tehdidiyle yüzyüze gelmektedir (Gültekin, 2014).

Kentin saçaklanarak büyümesi bilim insanları tarafından olumsuz bir durum olarak tanımlanmış ve bu durumun toplumsal olarak maliyet artışının yükseleceği yönünde öngörüler oluşmuştur.

Saçaklanmanın meydana getirdiği olumsuzluklara bakacak olursak; Şehrin dağınıklaşarak tarımsal alanları ve çevre alanlarını gasp etmesi, doğal alanların getirdiği birçok yararın ortadan kalkması, Terzi ve Bölen'e (2010) göre, ulaşım maliyetlerinin arttırması ve kent merkezlerinin viran bir hale gelmesine sebep olması, Özdemir'e (1993) göre, özellikle yerleşik kent merkezi dışındaki alanlarda doğal peyzaj özelliklerinin bozulması, sıçramalı bir biçimde kenti çevreleyen alanlarda bulunan kentsel işleyişin arasında kalan tarımsal alanların değerini kaybetmesi ve kentin kullanımına özel olan tarım alanlarının yok edilmesi, teknik ve sosyal altyapı maliyetlerinin fazla olması, yerleşim deseninin dağınık bir biçimde gerçekleşmesi, toplumsal ayrışmalara ve arazi spekülasyonuna neden olmasıdır (Gültekin, 2014).

Kentsel saçaklanmanın bir diğer olumsuz etkisi de yerleşim alan izlerinin saçaklanmasından kaynaklanan yaşam stilinin benimsenmiş olmasıdır. Su kalitesini ve miktarını tehdit eden ve karanın ısınmasından kaynaklanan sera etkisidir (Frumkin, 2002; Karagülle, 2011).

Sonuç olarak kentsel saçaklanmanın insan sağlığına, çevreye ve kültürel değerlere olumsuz etkisi vardır (Frumkin, 2002). Kent çeperlerinde gelişen yerleşim alanlarında oturan kişiler, kişi başına daha fazla hava ve gürültü kirliliğinden söz etmekte ve daha fazla trafik sorunundan şikâyet etmektedir (Kennedy, 2006; Karagülle, 2011).

1.4 Kentsel Yayılma ve Arazi Dönüşümü

Kentsel yayılma arazi dönüşümünün önemli bir bileşenidir (Pickett vd., 2001). Bu nedenle kentsel yayılma küresel bir sorun olarak algılanırken, kentsel yayılmanın peyzaj üzerinde oluşturduğu etkiler nedeniyle aynı zamanda bölgesel bir sorundur. Gelişen ya da gelişmekte olan ülkelerde, kentlerin fiziksel genişlemesi kontrol edilmediği ya da bilinçli bir tercih yapılmadığı için, tarım alanları, orman alanları, su kıyıları hızlı bir biçimde kentsel alana dönüşmüştür (Makse vd., 1995). Kentlerde yaşanan nüfus patlaması kentsel büyümeye neden olmaktadır. Planlamada kural olarak, çok zorunlu olmadıkça tarımsal

topraklar, kentsel yerleşmeye açılmamaktadır. Bununla beraber, zaman zaman verimli tarım topraklarının da kentsel arsaya dönüştüğü gözlenmektedir (Çelik, 2007).

Kentler, nüfus artışı ve göç nedeniyle büyürken, tarım topraklarını kent toprağına dönüştürmekte, tarımsal topraklar, imar hakları ve alt yapı koşulları yerine getirilerek, kent toprağı olarak yeniden üretilmektedir. Bu üretim, bir yandan kente yeni katılan toprağın değerinin artışına yol açarken, diğer yandan mevcut kent topraklarının da konumundaki değişme nedeniyle değer artışına yol açmaktadır. Böylece de kentlerde bir yandan kamunun eylem ve işlemleri sonucu rant oluşurken, diğer yandan kentsel toprakların konumlarındaki oransal değişme nedeniyle tekeli rantlar oluşmaktadır (Ökmen ve Yurtsever, 2010). Hızlı artan kentli nüfusa karşılık taşınmaz mal arzını yükseltme imkânı sınırlı kaldığı için, kentsel toprak kıt bir kaynak haline gelmekte ve taşınmazlar sürekli değer kazanmaktadır. Bu nedenle tarım arazilerinden imar parselli arazilere dönüşüm kaçınılmaz olmaktadır. Araziden arsaya dönüşümde değer artışı hem toplumu hem de oluşan yeni kentsel arazi ile kamuyu memnun etmektedir (Başer ve Dizdar, 2009).

İmara açılan tarımsal araziler, arsa ve arazi düzenlemesi uygulaması ve teknik altyapılarla donatım sonucu imarlı arsaya dönüşmektedir. Toprak, özel durumlar dışında üretilmeyen ve miktarı sınırlı bir kaynak olmasına karşın kimi bilim adamlarınca arsaya dönüşüm süreci arsa üretimi olarak da nitelendirilmektedir (Arslan, 1997).

Araziden arsaya dönüşüm süreci mevzuatta karmaşık bir durumdadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da oluşan değer artışı ya da kentsel rant genelde görmezden gelinmiş olup, yalnızca arsa ve arazi düzenlemeleri uygulamalarında bir ölçüde kamuya dönüşü sağlanabilmektedir (Çelik, 2007). Kırsal toprakların kentsel arsaya dönüşümüne neden olarak;

- Nüfus artışı ve göç,
- Talep,
- Enflasyon,
- İmar hakkı ve kullanım biçimi, ana başlıklar halinde gösterebileceğimiz faktörlerdir.

Merkezi ve yerel yönetimler, arsaya dönüşüm için altyapı düzenlemesini de kapsayacak biçimde bir dizi işlemler yürütmekte ve harcamada bulunmaktadır. Yapılan bu harcamalar, kentsel kullanıma ayrılmış arsalarda değer artışı olarak kendini göstermektedir. Daha açık bir deyişle, araziden arsaya dönüşüm sürecinde görülen değer artışının kaynağı doğrudan kamunun yaptığı alt yapı ve üst yapı ile ilgili işlem ve eylemlerdir (Yıldız, 2000). Bunun yanında, kentsel kullanıma ayrılmış toprakta tarımsal üretim yapılamadığı için oluşan kayıplar da topluma yüklenmektedir. Tarımsal arazinin arsaya dönüşümü yapılan planlama eylemleriyle oluşmaktadır (Çelik, 2007).

Arazi ve arsa düzenlemesi yapılarak kentsel kullanıma ayrılmış ve arsa statüsü kazanmış toprağın yapısı, konumu ve ilişkilerinde farklılaşmalar olmaktadır. Arazinin kentsel kullanıma ayrılmasıyla, tarım toprağı için bir alternatif kullanım doğmaktadır (Çelik, 2007). Ülkemizde ise taşınmaz değerlendirmesini gerektiren birçok uygulamada, kentsel ve kırsal arazi değerleri bilimsel ve matematiksel yaklaşımlardan ziyade, günlük piyasa şartlarına göre belirlenmektedir. Buna bağlı olarak taşınmaz sahipleri arasında haksız rant artışları ortaya çıkmakta, uygulamalarda düzenli ve sağlıklı bir arsa - arazi değerlendirmesi ihtiyacı doğmaktadır. Bunun için planlama öncesi ve sonrası bütün parseller, belli değer kriterlerine göre ayrı ayrı analiz edilmelidir (Başer ve Dizdar, 2009). Kentsel dönüşüm süreci sonrasında, ortaya çıkan değer artışlarının vergilendirilmesi sonucunda, elde edilecek gelirler yine kentin ekonomik, sosyal ihtiyaçlarının finanse edilmesini sağlarken, bir yandan da bazı kişilerin elde ettikleri yüksek rant gelirleri nedeniyle ortaya çıkabilecek gelir dağılımı adaletsizliklerini de ortadan kaldırmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Böylece kentlerin gelişimi için çok önemli olan çeşitli altyapı ve sosyal hizmetlerin finansmanı daha kolay bir biçimde sağlanmış olacaktır (Ökmen ve Yurtsever, 2010).

Ülkemizde tarımsal faaliyetlerdeki masrafların artması, toprağın başka türlü değerlendirilmesine yol açmaktadır (Çelik, 2007). Kentleşme süreci içine giren alan içinde merkez dışındaki üst düzey teknolojiye sahip üretim birimleri için yer seçildikten sonra bu alanla merkez arasında kalan tarım arazileri ve kırsal yerleşimler değişim sürecine girmişler, ana yol çevrelerinde eski kırsal yerleşim alanlarında ya da yakınında yeni, düzensiz, değişik ve biçimsiz yerleşimler ve küçük işyerleri oluşmaya başlamıştır. Daha büyük ekonomik yatırımlar ve vakıflaşmalar gerçekleştiğinde çeperde üst tabaka orta tabaka konutlar yerleşim alanları ve site yerleşimleri saçaklanma şeklinde gerçekleşmektedir. Gelişmekte olan ülkelerle benzer bir şekilde süreç takip edilmekle

birlikte henüz gelişmemiş olan ülkelerde kentleşme sürecindeki temel fark, vakıflaşmanın olmadığı ve kaliteden uzak ve çok hızlı bir döngü içerisinde yer alıyor olmasıdır (Kıray, 1998).

1.5 Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın Tarım Alanlarına Etkisi

Kentsel yayılma ve saçaklanmanın tarım alanları üzerindeki etkisi farklı açılardan değerlendirilebilir. Öncelikle genişleyen kentler, tarım alanlarının parçalanmasına sebep olmaktadır. Diğer yandan kentsel yayılma ve saçaklanma, arazi fiyatlarının artmasına ve kentsel alanda vergilerin yükselmesine, dolayısıyla tarımsal üretimin devam etmesinin zorlaşmasına neden olmaktadır.

Tarihten bu yana, insanlar yaşamak, çalışmak ve eğlenmek için daha fazla alana ihtiyaç duydukça, kentler de çevrelerine doğru genişlemiştir. Toprağın yeterli olduğu dönemlerde, çiftçilerin yeni parsellere kaymasıyla, kentsel genişlemeye gidilebilmiştir. Ancak günümüzde pek çok kent, tarımsal alanlarda kurulu olduğu için, kentsel genişleme tarım alanlarını tehdit etmektedir (Gardner, 1997).

Kentsel yayılmanın tarım alanları üzerindeki etkisini somut bir biçimde ortaya koyan birçok veri bulunmaktadır. Endonezya'da 1994 yılında 20.000 hektarlık tarım alanının kentsel yayılmaya bağlı olarak yok olduğu tahmin edilmektedir. En büyük ekonomik büyümeye sahip ülkelerden biri olan Çin'de ise resmi toprak kullanım verilerine göre 1987'den 1992'ye kadar 2.6 milyon hektar işlenebilir toprağın kentleşme tarafından yok edildiği saptanmıştır. Toprağın görece verimli olduğu ABD'de ise, 1982-1992 yılları arasında her yıl yaklaşık 168.000 hektarlık alanda (iki New York kentine eşit bir miktar) inşaat yapılmıştır. Kayıplar ABD'deki tarımsal üretimin önemli bir kısmını tehlikeye sokmaktadır. 9 milyondan fazla insanın yaşadığı Los Angeles havzası, İkinci Dünya Savaşı sonunda ülkenin en verimli tarım havzasıyken, bu topraklar artık Silikon Vadisi olarak bilinmektedir (Gardner, 1997).

Keleş ve Hamamcı'ya (2002) göre, bütün dünyada 2000 yılından itibaren, nüfusun % 60' a yakın kısmının kentlerde yaşadığı bildirilmektedir. Kişi başına 0.05 hektar yerleşim alanı gereksinimi kabul edilirse (Çepel, 2003), 2075 yılında beklenen kentsel yayılma için 1150 milyon hektar alana gereksinim duyulacaktır. 1960'larda Türkiye'de kentleşme ve

sanayileşme gereksinimleri nedeniyle yılda en az 25 bin hektar tarım toprağının yok olduğu hesaplanmıştır. Mimarlar Odası'nın yaptığı bir araştırmada, 1965-1985 yılları arasında yılda ortalama 10 bin hektarlık tarım alanının kentsel alana dâhil olduğu incelenmiştir. Çepel'e (2003) göre, 1991 yılı itibariyle Türkiye'de, kentleşme süreci ve bunlara ait altyapı inşaatı nedeniyle kaybedilen tarım toprağı miktarı 326 bin hektardır. Bütün bu verilerden anlaşılmaktadır ki; Türkiye'de özellikle büyük kentlerin çevresindeki konut alanları ve sanayi kuruluşları verimli tarım arazileri üzerinde ciddi bir baskı unsuru olmaya devam etmektedir (Akseki, 2011).

Kentsel yayılma ve saçaklanmanın meydana gelmesinde nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, kırsal çekiciliğın azalması, sosyopsikolojik etmen, sanayileşme, gibi doğrudan ve dolaylı birçok etki bulunmaktadır. Fakat kentlerin gelişimini kontrollü bir şekilde sağlamakla sorumlu yönetimlerin yasal ve yönetsel çerçevede vermiş oldukları kararlar, kentlerin kentsel yayılımı ve saçaklanmasında önemli bir etkindir. Bu açıdan bakacak olursak kentsel yayılma ve saçaklanmanın tarım alanlarına etkisini; hukuksal, yönetsel ve planlama süreci açısından üç ana başlıkta incelenecektir.

1.5.1 Hukuksal Açıdan Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisi

Geçmişten günümüze değışen mevzuat, tarım alanlarına etkisinin daha anlaşılır olması açısından iki ayrı başlıkta incelenmiştir. Birincisi; yerel yönetimlerin idari sınır değışimlerini ve yetkilerini etkileyen mevzuat değışiklikleri, ikincisi ise; tarım alanlarının korunmasına yönelik mevzuat değışiklikleridir.

Kent yönetimi olan belediyelerin işleyişı bakımından, geçmişten günümüze kadar doğrudan veya dolaylı olarak birçok mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. Bu mevzuat değışikliklerinin ilki, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu'dur. Bu kanun kapsamında köylerin birleşerek belediye olabilmeleri için asgari yakınlıkları 500 m olmalı ve nüfus şartı 2000 olarak belirlenmiştir (URL-5, 1930) Bu kanunun etkisiyle birlikte birçok yerleşim belediye statüsüne kavuşmuştur.

Özgür'e (2008) göre "Kentleşmenin dinamik bir süreç olması, yeni ihtiyaçlar ve hizmetler, hızlı kentleşme ve göç olgusu gibi nedenlerle birçok kent çevrelerine, çeperdeki kasaba ve köyler de çekirdekteki en büyük belediyeye/kente doğru büyümektedir." . Hızlı kentleşme,

kentlerin saçaklanması, küçük belediyeler, plansız metropolleşme, ölçek sorunlarını gidermek amacıyla atılan önemli adımlardan biri de büyükşehir belediyeleri kurmak olmuştur. 1982 Anayasası'nın 127. Maddesinde yer alan; "büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir" hükmü, büyükşehir modelinin oluşturulmasında hukuki zemin sağlamıştır. Bu kapsamda 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediye kanunu çıkarılmıştır. Söz konusu kanunla bir taraftan büyükşehir belediyeleri yönetiminin hukuki statüsü, hizmetlerin planlı, programlı, etkin ve uyum içinde yürütülmesini sağlayacak bir düzenleme yapılmış, diğer taraftan da Ankara, İstanbul ve İzmir İllerinde büyükşehir belediyeleri kurulmuştur (Genç, 2014). 1986-2000 yılları arasında 13 belediye daha farklı mevzuat düzenlemeleri ile birlikte Büyük Şehir Belediye (BŞB) statüsü kazanmıştır.

1985 yılında çıkarılan İmar kanununa göre her belediyeye kendi imar planını yapma ve onaylama yetkisi verilmiştir. Alınan bu karar sonrası merkez çevresinde kurulan belediyeler kendi imar uygulamalarını yapmıştır ve bunun sonucunda kent çeperinde gecekondulu alanları meydana gelmiştir. Gecekondulu; sanayinin ucuz işgücü ihtiyacının karşılamak üzere adeta teşvik edilen kırdan kente göç sonucudur. Devlet kırdan kente göç ile kentlerdeki artan nüfusun/ nüfus yığılmalarının barınma ihtiyacını karşılamamış/karşılayamamıştır (Görmüş vd., 2016).

1985 yılında imar planlarını yapma yaptırma ve onaylama yetkisinin belediyelere verilmesi sonucunda, yaşayan nüfusun ihtiyacından fazla alan imar planları kapsamına alınmıştır. Kent çevresindeki doğal alanların imar kapsamında alınması, yayılma ve saçaklanmanın yasal zemini de oluşturulmuştur.

2003'te 5019 sayılı kanun ve bunun yanında 5025 ve 5026 sayılı kanunlar da büyükşehir belediyelerinin genişleme süreci açısından önemli girişimlerdir. 2004 yılında büyükşehir belediyesi yönetimlerinin hukukî statülerinin düzenlenmesi ve buralardaki hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesi için 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çıkarılmıştır (Genç, 2014).

2004 yılında çıkarılan 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye kanunu ve 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile birlikte hızla artan kentleşmenin daha bütüncül bir planlama kapsamında ele alınması hedeflenmiştir. Diğer yandan, 5393 Sayılı Belediye

Kanunu'na göre bir yerleşimin belediye olabilmesi için asgari nüfus şartı 5000 olarak belirlenmiştir. Bu karar, idari sınırlarda meydana gelen bölünmeyi azaltmaya yönelik alınan bir karardır (URL-6, 2005).

2008'de 5747 sayılı Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla o dönem mevcut sekiz büyükşehirde ilçe örgütü kurularak ilk kademe belediyeleri ilçe belediyelerine dönüştürülmüş, çeşitli büyükşehirlerde yeni ilçeler kurulmuş ve genişletme anlayışı devam etmiştir (Arıkboğa, 2013).

Belediyeleşme sürecinin son ürünü olan 6360 sayılı Kanun ile birlikte toplam büyükşehir sayısı 30 olmuştur. Tüm büyükşehirlerde belediye sınırı il mülki sınırı olmuştur. Bu hükümle birlikte tüm yerleşim alanları merkez belediyenin kontrolüne geçmiştir. Belde belediyelerinin ve köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Bu kanunla birlikte BŞB'lerinde yapılacak il düzeyinde ÇDP, Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı gibi üst ve alt ölçek planlarının tümünün yapılması, yaptırılması ve denetlenmesi BŞB'leri tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bu kararın kentlerde daha bütüncül bir plan yaklaşımı olduğu düşünülmektedir (Nas ve Görmüş, 2015).

Ancak uygulamaya bakıldığında bunun tam tersi bir sonuçla karşılaşmıştır. Bir tek belediyeye bağlı karar mekanizması, coğrafi nedenlerle birlikte kontrolsüzlük, altyapı üstyapı yetersizliği ortaya çıkarmıştır. Doğal alanlar, kırsal alanlar, tarım alanları niteliksel olmasa da yasal olarak kent toprağına dönüşmüş, bu alanları koruyan devamlılığını sağlayan yasalar etkisizleşmiştir (Görmüş vd., 2016).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde sonuç olarak, belediyeleşme sürecinde meydana gelen mevzuat değişiklikleri, kent yönetimi olan belediyelerde, hizmet sınırı ve planlama açısından ciddi sorunlara yol açmıştır. Özellikle 1980'lerden sonra meydana gelen idari sınır parçalanmaları 2000'li yıllardan sonra getirilen yasalarla birlikte il, ilçe ve köy sınırları düzenlenmiş ve tekrar bütüncül idari sınır çalışmaları yapılmıştır. Bu değişimlerin kent yönetiminin idari yapısını etkilemesinin yanında yönetimlerin planlama çalışmalarını etkilemektedir. Nüfus artışının yoğun olduğu kentlerde, özellikle mevzuatın etkisiyle birlikte planlama çalışmalarında yetersiz kalınmıştır. Bunun sonucunda ise mekânsal

alanların kontrolü sağlanamamış ve kentlerde kentsel yayılma ve saçaklanmalar meydana gelmiştir (Nas ve Görmüş, 2015).

Tarım alanlarının korunmasına yönelik mevzuat değişikliklerini incelediğimizde ise; ilk kanun 1984 yılında yayınlanan 3083 sayılı ‘Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu’dur. Bu kanun, toprakların verimli bir şekilde işletilmesini, korunmasını, yeterli miktarda verimin alınmasını, üretimin artırılmasını ve bu alanlarda istihdamın artmasını amaçlamaktadır (URL-7, 1984).

1989 yılında ise ‘Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik’ yayınlanmıştır. Yönetmeliğe göre tarım alanları arazi kullanım kabiliyetlerine göre 8 sınıfa ayrılmış ve 1, 2, 3 ve 4. Sınıf arazi kullanımları tarım dışı amaçla kullanılmaması kararlaştırılmıştır. Diğer arazilerin ise tarım dışı kullanımı için Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün izni gerekmektedir. Yönetmeliğin 8. Maddesinde ise; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün izni alınarak, belediye ve mücavir alan sınırları içinde veya dışındaki alanlarda; konut alanları, sanayi siteleri ve ticaret merkezleri kurulabilmektedir. (URL-8, 1994).

Takip eden süreçte, 1998 yılında 23445 sayılı Resmi Gazetede ‘Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik’ yayımlanmıştır. Yörür (2010)’e göre, “ bu yönetmelikle getirilen ve iyi nitelikli tarım arazilerinin genel maksatlarda tarım dışı kullanımdaki istisnaları düzenleyen maddeye ilave edilen “yabancı sermaye ile desteklenen ihracat ağırlıklı ileri teknoloji yatırımları” ifadesi ile yerli sermaye ile desteklenen ileri teknoloji yatırımlarının dışlandığını ve fiilen çok uluslu şirketlerin verimli tarım arazilerini yok etmelerine olanak tanındığını savunmaktadır (Akseki, 2011).

2003 yılında ‘Tarım Arazilerinin Korunmasına ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik’, tarım arazilerinin amacına uygun bir şekilde kullanılmasının sağlanmasını ve bu alanların hangi zorunlu hallerde tarım dışı amaçla kullanılabileceğini belirlemek amacıyla yayımlanmıştır. Yönetmeliğe göre, sulanmayan ve bitki su ihtiyacının sadece doğal yağışlarla karşılanabildiği araziler, imar planları için ve organize sanayi ve küçük sanayi siteleri gibi farklı kullanımlar için kullanılabilecektir. Yine, yönetmeliğe göre devlet tarafından sulamaya açılmış tarım arazileri ise daha uygun alternatif araziler bulunmadığı takdirde ve tarımsal faaliyetlerin zarar görmemesi için gerekli tedbirlerin alınması kaydıyla, yollar, su

temini ve enerji üretimi amaçlı tesisler, milli savunma tesisleri, sera ve sera organize sanayi bölgeleri ve maden arama faaliyetleri için kullanımına Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Müdürlükleri tarafından izin verilecektir. Halihazırda üretim yapılan mutlak tarım arazileri ise yapılaşmaya açılmamıştır (Akseki, 2011).

Çepel'e (2003) göre, "Türkiye'de mevcut tarım alanları yetersiz olmasına karşın, 'tarım alanlarının amaç dışı kullanılabileceğini öngören yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bir sivil toplum örgütü olan Tema Vakfı ile Tarım ve Köyişleri ve Orman Bakanlığı öncülüğünde 5403 sayılı 'Toprak Yasası' hazırlanıncaya kadar, bu konudaki eksiklikler tarım alanları için tehdit oluşturmıştır" (Akseki, 2011).

2005 tarihinde 5403 sayılı 'Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu' yayımlanmış, Kanun her ilde, vali başkanlığında kurulacak bir kurulu, arazi ve toprağın korunması konusunda inceleme, değerlendirme ve izleme yapmakla görevlendirmiştir. Kanunda belirlenen parsel büyüklüklerine göre tarım alanlarının küçük parçalara bölünmesi engellenmiştir. Ayrıca, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yaptırılan arazi kullanım planlarında belirlenen tarım arazilerinin başka amaçlarla kullanılmasının önüne geçilmiştir. Ancak bir önceki kanunda belirtildiği gibi tarım arazilerinin kamusal yararı bulunan tesisler (savunma, enerji, yol vb.) için kullanılabileceği öngörülmüştür (URL-9, 2005).

1.5.2 Yönetmelik Açısından Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisi

Türkiye'de planlama, merkezi ve yerel yönetim tarafından yapılmaktadır. Başbakanlık ve bakanlıklara bağlı kuruluşların yanı sıra taşra teşkilatı olan valilik ve kaymakamlıklarda merkezi yönetim olarak karar verici kuruluşlardır. Yerel yönetim; Bir ülkenin coğrafi parçalarından birinde, merkezi yönetimin merkez ve taşra birimleri dışında, doğrudan o yörede yaşayanlarca oluşturulup yönetilen birimlere denir. Bunlar; Belediye, İl Özel İdaresi ve Köy yönetimleridir (Tablo 1).

Tablo 1: Merkezi ve yerel yönetimler ve planlama yetkileri.

Yönetim Basamakları	Yönetim Birimleri	Planlama Alanı	Hukuki Dayanak
Merkezi Yönetim	DPT (Kalkınma Bakanlığı)	Bölge	3194 Sayılı İmar Kanunu

Tablo 1: (devam ediyor).

	Çevre ve Orman Bakanlığı	Havza ve Bölge	3194 Sayılı İmar Kanunu
	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Metropolitan Alan	5491 Sayılı Yasa ve Değişik 2872 Sayılı Çevre Kanunu
Taşra Teşkilatı	Valilikler	İl	5302 Sayılı İl Özel İdare Kanunu
	Kaymakamlık	İlçe	5302 Sayılı İl Özel İdare Kanunu
Yerel Yönetimler	İl Özel İdareleri	İl	5302 Sayılı İl Özel İdare Kanunu
	Büyükşehir Belediye	Büyükşehir Sınırları	5216 Sayılı BŞB Kanunu
	Belediye	Belediye Sınırları	5393 Sayılı Belediye Kanunu
	Köyler	Köy Sınırları	İskan Kanunu

Ülkemizde planlama konusunda yetkili kılınmış en etkili kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı (Kalkınma Bakanlığı), Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Yerel Yönetimlerdir. Bu kuruluşlar daha öncede belirtildiği gibi, yasaların kendilerine tanıdığı yetkilerle planlama çalışmalarında çeşitli ölçeklerde yer almaktadırlar. Bu kuruluşlarla beraber 1980 yılı sonrasında yaklaşık 30 kuruluş daha planlama konusunda yetkilendirilmiştir. Mevcut imar mevzuatı ile getirilen bu çok aktörlü yapının, plan çalışmalarını, uygulamalarını ve denetlemelerini olumsuz etkileyeceği açıkça ortaya çıkmaktadır (Ercan, 2007).

Planlama sektörünün yasal ve kurumsal yapısındaki dağınıklık, kurumlar arası eşgüdümün sağlanamaması sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu durum, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin çalışmalarında açıkça kendini göstermektedir. Merkezi otorite tarafından yapılan üst ölçekli plan kararlarında, yerel yönetimlerin hiçe sayması, büyükşehir belediyelerinin yetki alanında bulunan nazım imar planlarına, ilçe belediyelerinin dikkate almadan alt ölçekli planlar yapması, bunların doğal süreçleri olan hukuki süreçlerin devreye girmesi gibi durumlar kentlerimizin gelişmelerini son derece olumsuz etkilemektedir. Özellikle, siyasi görüş ayrılıklarının yaşandığı dönemlerde, planlama sektörü, bu nedenlerle çok büyük yaralar almış, kentlerimizde geriye dönüşü olmayan yatırım kararları ile kontrolsüz kentsel yayılma ve saçaklanmalar meydana gelmiştir (Ercan, 2007).

Parlak (2007), kentleşme sorunlarının ortaya çıkmasında etken olan hukuksal nedenleri dört bölümde ele almaktadır. Bunlar;

- Planlama konusundaki yetki kargaşası,
- Mevzuat boşlukları,
- Yasal ve yönetsel plan uygulama araçlarının yerinde ve adil bir biçimde uygulanmayışı,
- Sorunların sonuca bağlanmasında geçen sürecin uzunluğu.

Türkiye’de planlama, yerel yönetimlerin dışında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Başbakanlık GAP İdaresi, Valiliklere bağlı serbest müdürlükler gibi birçok merkezi yönetim organı tarafından da yapılabilmektedir. Bununla birlikte aynı kent bütünü içindeki farklı yerel yönetimlerin, sadece kendi belediye sınırları içindeki yetkilerine dayanarak planlama yapmaları, sorunların bir bütün olarak ele alınmasını engellemektedir. Buda sonuç olarak yetki kargaşasını ortaya çıkarmaktır (Parlak, 2007; Erdem vd., 2007 atfen).

Ülkemizde yaşanan yetki kargaşasına örnek verecek olursak; 2005 yılına kadar ÇDP yapma ve onaylama yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığındayken, 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 ve 5302 sayılı kanunlar ile birlikte bu yetki Belediyelere ve İl Özel İdarelerine verilmiştir. Belediye ve İl Özel İdaresi planı birlikte yapar ve il genel meclisi ile belediye meclisi tarafından onaylanır. Fakat 2011 yılında çıkarılan 644 sayılı KHK ile plan onaylama yetkisi tekrar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na verilmiştir. Büyükşehirlerde ise 5538 sayılı kanun ile birlikte belediye sınırı il sınırı olan büyükşehir belediyelerinde il düzeyinde ÇDP yapma ve belediye meclisi tarafından onaylama yetkisi verilmiştir (Ersoy, 2013).

Günümüz kentlerinde ortaya çıkan; altyapı yetersizliği, kent arazilerinin talan edilmesi ve çarpık kentleşme, yeşil alanların yok edilmesi, küresel boyutlarda yaşanan çevre kirliliği, konut yetersizliği ve gecekondulaşma gibi birçok sorunun çözümü giderek güçleşmektedir. Bütün bu gelişmeler, yerel yönetimlerin sosyal sorumluluklarını genişletmektedir. Günümüz kentlerinde, ranta konu olmuş kent arazilerinin toplum zararına kullanımının önlenmesi, bir anlamda sağlıklı bir kentin oluşturulması, yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarının temelini oluşturmaktadır. Nitekim kent arazilerinin mülkiyete konu olması ve dolayısıyla ortak kullanıma imkân verecek şekilde düzenleyen imar planlarının oluşturulması ve

titizlikle uygulanması, beklenen sorumluluğun yerine getirilmesinde ayrı bir öneme sahiptir (Yüksel vd., 2009).

Yerel yönetimler kentleşme sürecinde yerel siyasal süreçlerden yerel temsil sorununa, hizmetlerde etkinlik ve verimlilik tartışmalarından sosyal adalete kadar birçok konuda tartışmalara konu olmaktadır. Bu tartışmalar bir yanıyla neoliberal politikalar doğrultusunda yerel yönetimlere yetki, sorumluluk ve kaynak aktarımını öngören yaklaşımların daha eleştirel bir biçimde gözden geçirilmesini gerektirirken, bir yandan da yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (URL-10, 2009).

Kentsel yayılma ve saçaklanmanın oluşumunda gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimin yaptığı birtakım planlamalar etkili olmaktadır. Yeni imar planlamaları, çeşitli kentsel dönüşüm projeleri, iyileştirme, koruma amaçlı uygulamalar kentsel yayılma ve saçaklanmayı doğurmaktadır (URL-10, 2009).

Özellikle 1985 yılında çıkarılan 3194 sayılı kanun kapsamında her belediyenin kendi planını yapma, onaylama ve uygulama yetkisine sahip olmasıyla birlikte, yerel yönetim birimi olan İl Belediye ve Belde Belediyeleri, merkezi yönetimden bağımsız olarak imar çalışmaları yapmıştır.

Hızlı ve düzensiz kentleşme sosyo-ekonomik ve kültürel unsurlara bağlı olarak yerel hizmet taleplerinde artışı ve talep çeşitliliğini beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak artan talepleri karşılamak konusunda yerel yönetimler (özellikle belediyeler) ciddi sorunlarla karşılaşmaktadırlar (URL-10, 2009).

Tarımsal açıdan yönetimleri incelediğimizde ise; Gün (2001)' göre, "Türkiye'de tarım topraklarının kullanımı ve korunması birçok yasada yer aldığı gibi, bu konu çeşitli kurum ve kuruluşların doğrudan veya dolaylı olarak görev alanına girmektedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ve Belediyeler bu kurum ve kuruluşlar arasında yer almaktadır. 3202 sayılı kuruluş yasasında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görevi, tarım alanlarının amacına uygun bir biçimde kullanılmasını sağlamak, denetlemek ve bu konuyla ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak şeklinde tanımlanmıştır. 441 sayılı Kanun

Hükmünde Kararname ile de Tarım ve Köyişleri Bakanlığına, tarım dışında kullanılmaya ayrılacak alanları belirlemek, bunların kullanılmasına izin vermek için ilgili kuruluşlarla koordinasyon sağlamak, tarım alanlarının amacına uygun bir biçimde kullanılmasını sağlamak, denetlemek ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak görev ve yetkisi verilmiştir. 4856 sayılı Kanun ise Çevre ve Orman Bakanlığı'na, kırsal ve kentsel alanda ilgili bakanlığın koordinasyonu ile toprak kullanım kararlarına uygun olarak belirlenen alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esaslarını belirlemek görevini vermiştir. 2011 yılı itibariyle koruma konusu Orman ve Su İşleri Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı arasında paylaşılmıştır. Ayrıca farklı yasal düzenlemelerle, 3083 sayılı yasa ile Tarım Reformu Genel Müdürlüğüne, tarım reformu alanlarında tarım topraklarının amaç dışı kullanımının düzenlenmesi; 1580 sayılı Belediyeler Yasasına göre belediyelere, belediye sınırları içerisinde bulunan tarla, orman, harman, bağ-bahçe, koruçayır-mer'a ve ortak kamu malların korunması" (Akseki, 2011).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile de Büyükşehir belediyelerine sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunması görevi verilmiştir (URL-11, 2004). Görüleceği üzere, farklı bakanlık ve kurumların aynı amaçlarla görevlendirilmesinin yetki alanında bir karmaşıklık yarattığı kolaylıkla söylenebilir (Akseki, 2011).

1.5.3 Planlama Süreci Açısından Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisi

Ülkemizde planlama, yukarıda belirtilen yasal ve yönetsel sorunlar nedeniyle eksik ve yetersiz kalmıştır. Bu duruma, spekülasyon baskıları, rant kaygısı ve siyasi baskılarda eklenince, büyük kentlerimiz başta olmak üzere tüm kentlerimiz geriye dönüşü olmayan kentleşme sorunları ile karşı karşıya bırakılmıştır (Ercan, 2007).

Planlama sürecinde kural olarak, çok zorunlu olmadıkça tarımsal topraklar kentsel yerleşmeye açılmamaktadır. Bununla beraber, zaman zaman verimli tarım topraklarının da kentsel arsaya dönüştüğü gözlenmektedir. Şüphesiz bu tür dönüşümlerde izlenen arsa ve toprak piyasası politikalarının ve kentsel gelişmenin planlama disiplini altına alınamamasının önemli rolü vardır (Çelik, 2007).

1960'lı yıllarda başlayan ve DPT tarafından yapılan bölge planları genellikle birden çok ili kapsamaktaydı. DPT'nin Kalkınma Bakanlığı olmasıyla birlikte planlama anlayışı değişmiştir. Bu kapsamda Ersoy'a (2013) göre; "AB uyum yasaları çerçevesinde oluşturulan İBB (İstatiki Bölge Birimi) sistemi ile, uygulamada Kalkınma Bakanlığının taşra birimleri gibi görev yapan Kalkınma Ajansları, toplam 26 adet İBB 2 düzeyinde üst ölçek planlar hazırlamaktadır. Tek bir büyükşehirin sınırlarını kapsayan İBB 2 bölgeleri olmasına karşılık iki ya da üç il bütününe kapsayanlar sayıca daha fazladır. İBB 2 bölgeleri içinde kalan illerin tamamı büyükşehir olabileceği gibi, tek il düzeyinde büyükşehir olanlar ya da kısmen büyükşehir kısmen de il belediyesi olanlar ya da tamamı il belediyesi olanlar vardır. Diğer yandan 644 sayılı KHK ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına "bölge düzeyinde" Çevre Düzeni Planı hazırlama yetkisi verilmiştir (Tablo 2).

Çeşitli mevzuat düzenlemeleri ile Kalkınma Ajansları tarafından hazırlanan üst ölçek planları ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan ÇDP ve il düzeyinde Büyükşehir Belediyeleri'nin hazırlayacağı 1/25.000 Nazım İmar Planlarının tümünün farklı içerikte olması ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması gerekmektedir.

Bugün yürürlükte olan mevzuata göre, il düzeyinde üst ölçekli planlar şöyle sıralanabilir:

- Kalkınma Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları tarafından hazırlanan Bölge Planları,
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan birden çok ili kapsayan Çevre Düzeni Planları,
- İl Çevre Düzeni Planları,
- Büyükşehir belediyeleri tarafından hazırlanan 1/25.000 ölçekli nazım imar planları.

Tablo 2: Planlama türü, sorumluları ve hukuki dayanakları (Ersoy, 2013).

Plan Türü	Sorumlular	Hukuki Dayanak
Ülke Kalkınma Planı	Kalkınma Bakanlığı	3194 Sayılı İmar Kanunu, 504 Sayılı KHK, 3067 Kalkınma Planlarının Yürürlüğe Konması Ve Bütünlüğün Korunması Hakkında Kanun

Tablo 2: (devam ediyor).

Bölge Düzeyinde	Bölge Planı	Kalkınma Bakanlığı	3194 İmar Kanunu
	İBB Sistemi	Kalkınma Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları	5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun
Çevre Düzeni Planı	Bölge Düzeyinde	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK (2011)
	İl Düzeyinde	Büyükşehir Belediyesi İl Belediyesi İl Özel İdaresi	5538 Sayılı Bütçe Kanunlarında Yer Alan Bazı Hükümlerin İlgili Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelere Eklenmesi Ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2006), 5393 Sayılı Belediye Kanunu, (2005) 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (2005)
Nazım İmar Planı	Büyükşehir Belediye	Büyükşehir Belediyesi	5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,(2004) 5538 Sayılı Kanun (2006)
	Belediye	İl Özel İdaresi İl Belediyesi	3194 Sayılı İmar Kanunu (1984) 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (2005)
Uygulama İmar Planı	Belediye ve Mücavir Sınırı İçinde	Belediye	3194 Sayılı İmar Kanunu
	Belediye ve Mücavir Sınırı Dışında	İl Özel İdaresi	5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

Üst ölçek planları yapılırken, bölgelerin ve içinde bulundurduğu kentlerin, mekansal, sosyal, ekonomik, kültürel, çevresel değerlerine yönelik veri tabanları oluşturulmamakta, sektörel sorun tanımlamaları yapılmamakta, yerleşmelerin gelişme potansiyelleri ve kimlikleri dikkate alınmamakta, planlamada kademeli birliktelik ilkesi dikkate alınmamakta, alt ölçeklerdeki planlamaya refere edebilecek ilke ve esaslar ortaya konulmamakta ve daha da önemlisi mevcut plan kararları dikkate alınmamaktadır (Ercan, 2007).

Yaşanan bu sorunların yanı sıra kurumlar arası eşgüdümün sağlanamaması sonucu üst ölçek planlar ile alt ölçek planlar arası uyum sağlanamamıştır. Özellikle 1984 yılında çıkarılan 3194 imar kanunu ile belediyeler kendi imar planlarını yapmıştır ve onaylamıştır. 2005 yılında çevre düzeni planı yapma ve onaylama yetkisi belediyelere verildikten sonra belediyeler üst ölçek planlarını alt ölçek planlarına göre yapmıştır. Bu uygulama

sonucunda kentlerdeki karmaşık yapı korunmuş ve kentlerin düzensiz yerleşimi devam etmiştir.

Son olarak Türkiye’de plan türleri, sorumluları ve hukuki dayanakları incelendiğinde, ülke kalkınma planları ve bölge planlarını Kalkınma Bakanlığı, İBB düzeyi planlarını Kalkınma Bakanlığı, bölge düzeyinde ÇDP’lerini Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, il düzeyinde ÇDP’nı İl Özel İdareleri ve Belediyeler, Nazım İmar Planlarını Büyükşehir Belediyeleri, İl Belediyeleri ve İl Özel İdareleri, Uygulama İmar Planlarını Belediyeler ve İl Özel İdareleri tarafından yapılmakta, yaptırılmakta ve onaylanmaktadır.

BÖLÜM 2

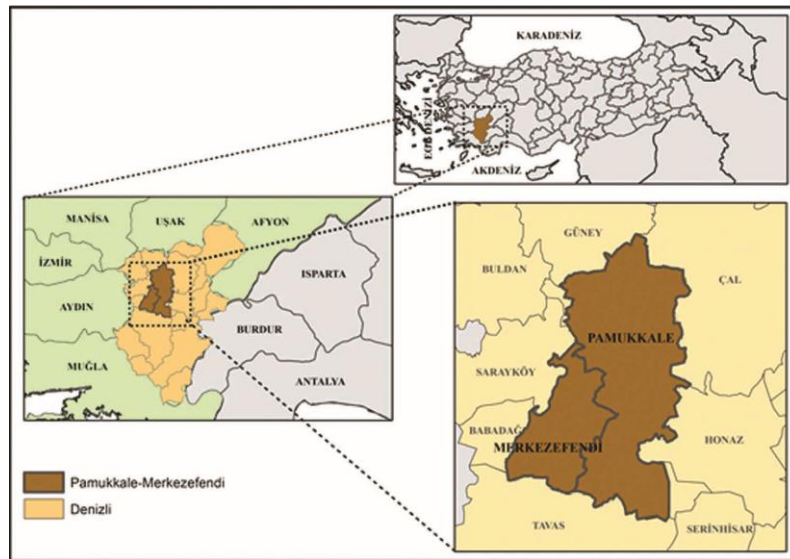
MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Materyal

2.1.1 Çalışma Alanı

Çalışma konumu olan Denizli ili, $28^{\circ} 30' - 29^{\circ}30'$ doğu meridyenleri ile $37^{\circ} 12' - 38^{\circ} 12'$ kuzey paralelleri arasındadır. Ege Bölgesinin doğusunda, Anadolu Yarımadası'nın güneybatısında bulunmaktadır. Denizli Merkez ilçe, Büyük Menderes Havzası'nda, Gölge Dağları uzantıları, Eşler Dağı, Honaz Dağı, Başkarcı Dağı ve Çökelez Dağları yükseltileri ile bu dağlar arasındaki düzlüklerden oluşmaktadır. Denizli ili, doğuda Burdur, Isparta, Afyon; batıda Aydın, Manisa; güneyde Muğla ve kuzeyde; Uşak illeri ile komşudur. Kent merkezin denizden yüksekliği 345 metredir.

Çalışma alanı, Denizli il sınırı içerisinde bulunan ve merkez iki ilçe olan Pamukkale ve Merkezefendi belediye sınırları olarak belirlenmiştir. Çalışma alanı kuzeybatıda İzmir yolu, kuzeydoğuda Ankara yolu ve güneydoğuda Antalya yolunun birleşimi kapsamaktadır. Ayrıca çalışma alanının batı, güney ve doğu bölgelerinde Başkarcı ve Honaz Dağı bulunmaktadır (Şekil 2).

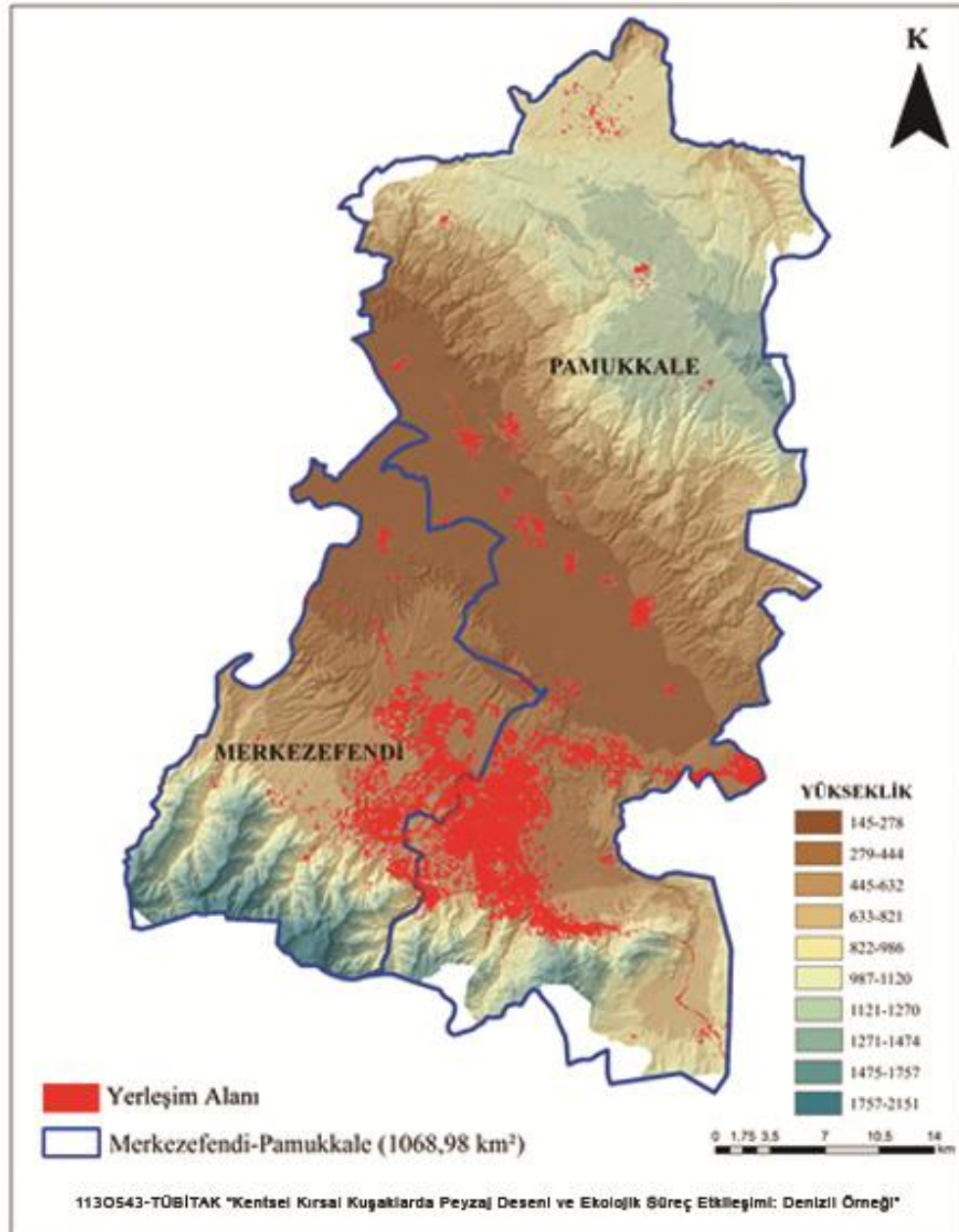

Şekil 2: Çalışma konumu ve çalışma alanı sınırı.

2.1.1.1 Çalışma Alanının Arazi Yapısı ve Özellikleri

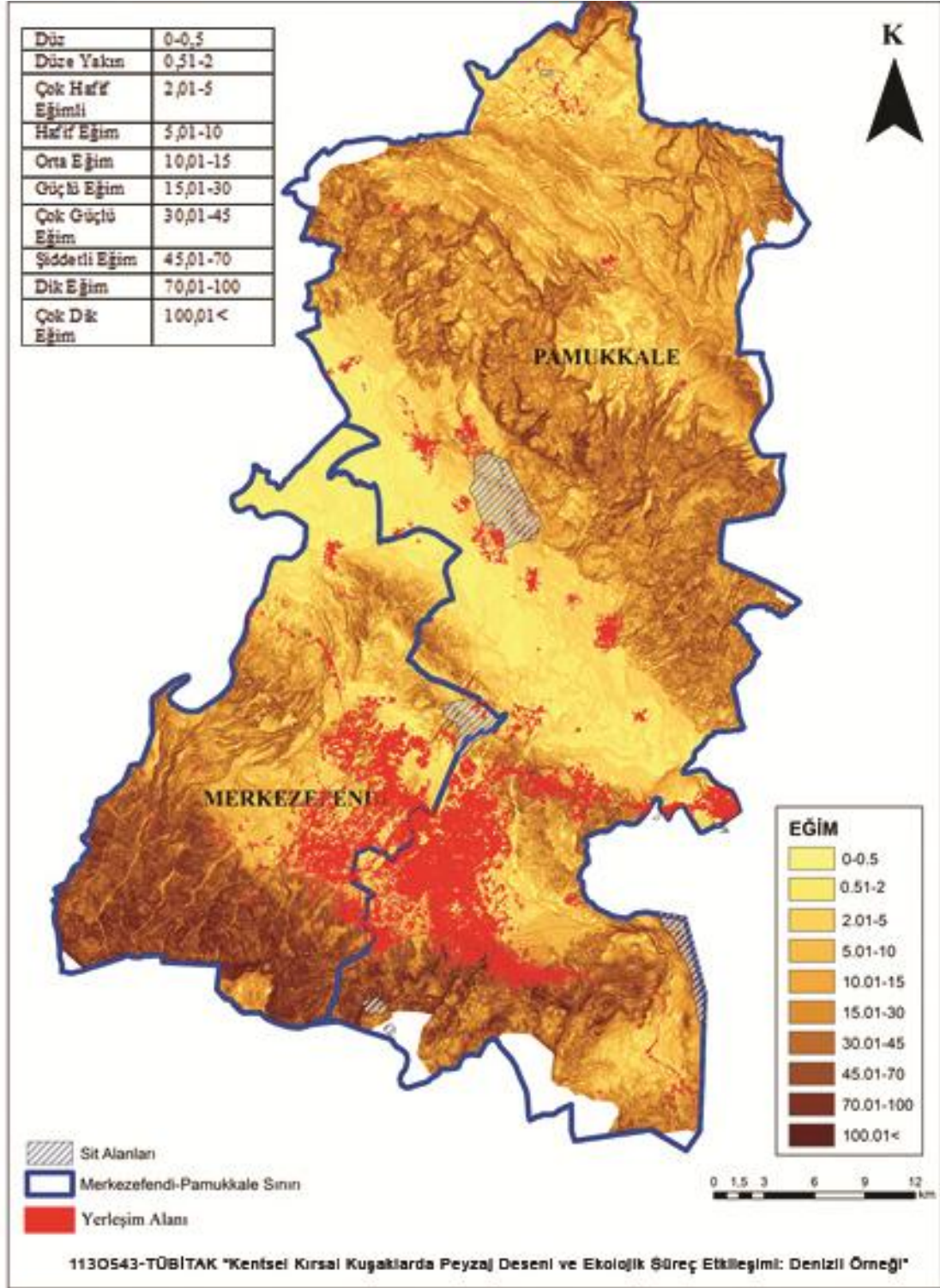
Çalışma alanının arazi yapısı, topoğrafya ve toprak yapısı olarak iki başlıkta incelenmektedir. Topoğrafya konusu, yükseklik, eğim ve bakı alanları olarak; toprak yapısı ise tarım deseni olarak incelenmektedir.

Yükseklik: Denizli'nin yerleşim alanlarına baktığımızda özellikle 279-821 m yükseklikteki alanlarda konumlandığı görülmektedir. Güney kısmında bulunan Honaz Dağı'na yaklaştıkça yerleşimin sınırlandığı görülmektedir (Şekil 3).

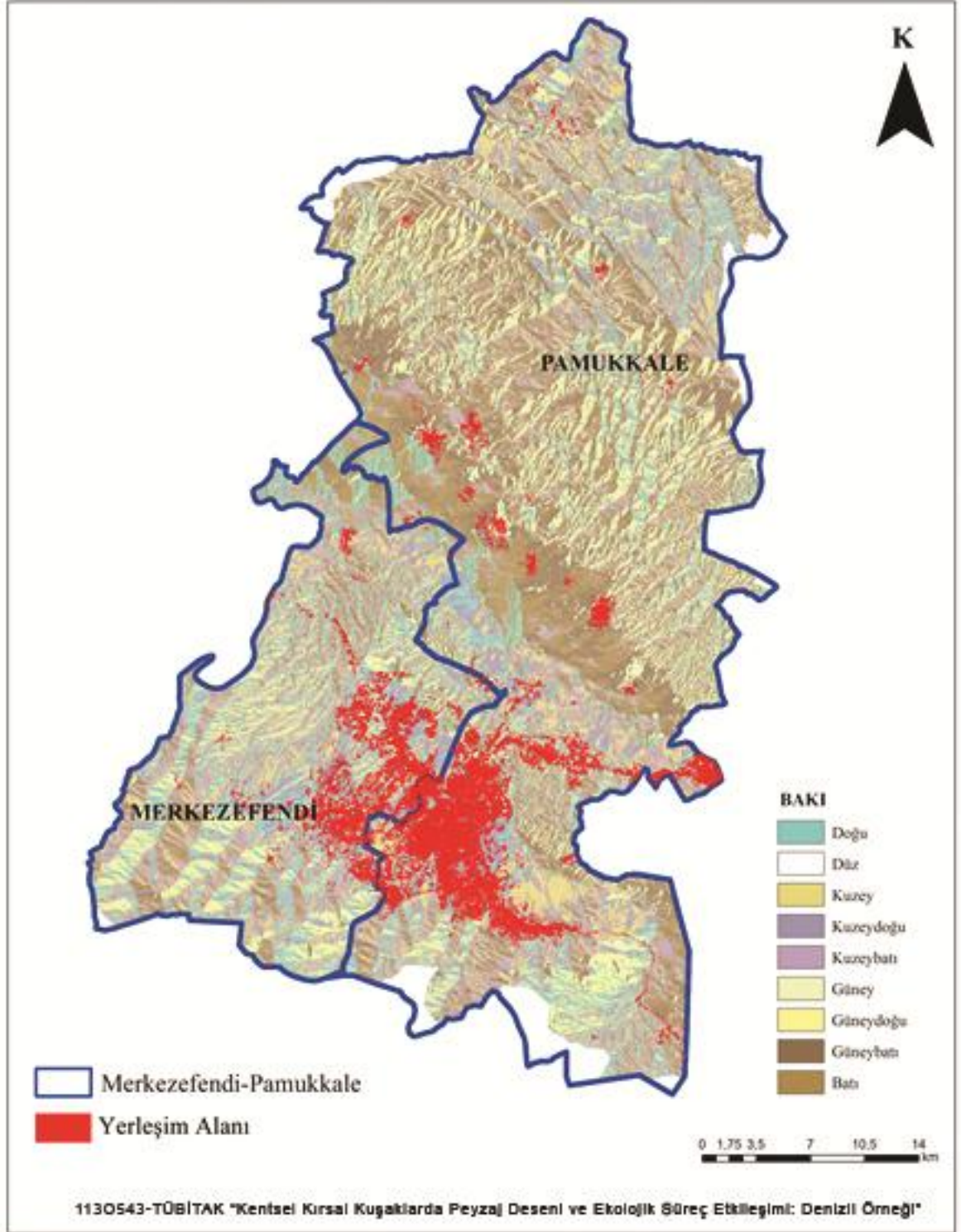
Şekil 3: Çalışma alanı yükseklik grupları haritası.

Eğim: Eğim sınıflamasına göre çalışma alanında ki yerleşim yerlerinin hafif eğimli ve düze yakın yerlerde konumlandığı görülmektedir. Kuvvetli yamaçların en çok hâkim olduğu alanda düzlük ve çok dik yamaçlar seyrek olarak görülmektedir. Tarım alanlarının da eğimin düz, düze yakın ve orta düzeydeki yamaçlarda olduğu görülmektedir (Şekil 4).

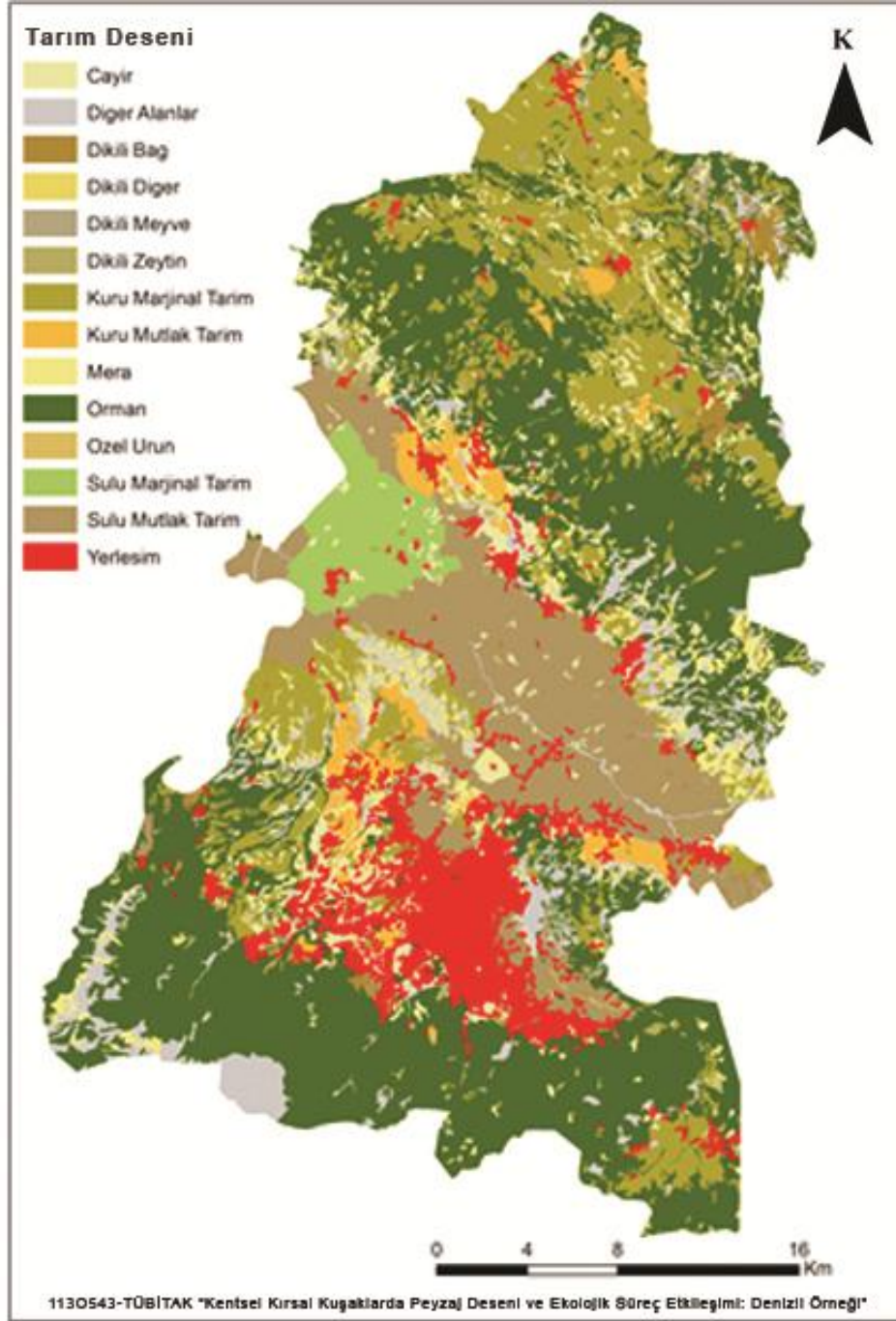
Şekil 4: Çalışma alanı eğim grupları haritası.

Bakı: Bakı haritasından elde edilen verilere göre yerleşim yerleri genellikle kuzeybakarlı ve güneybakarlı yönlerle ve bu yönlerin doğu-batı yönlerindeki uzantıları üzerinde konumlandığı görülmektedir. Alanda en çok batı bakarlı yamaçlar, en az da güney bakarlı yamaçlar bulunmaktadır (Şekil 5).

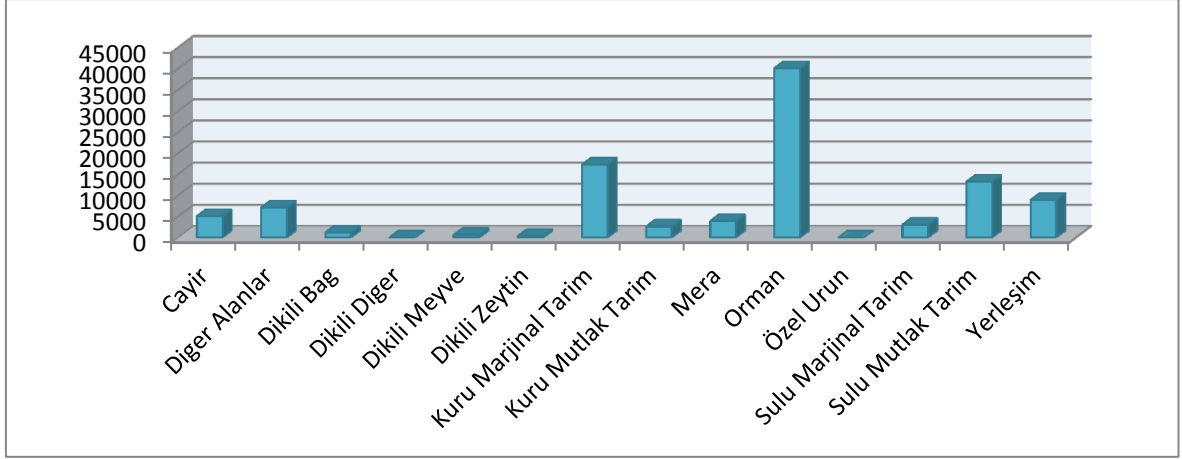

Şekil 5: Çalışma alanı bakı grupları haritası.

Toprak Arazi Kullanımı: Tarım deseni haritasından elde edilen bilgiler doğrultusunda alanda orman, çayır, mera, dikili tarım, sulu tarım, marjinal tarım, mutlak tarım, kuru tarım ve özel ürün arazileri bulunmaktadır. Çalışma alanı içerisinde en çok orman alanı (% 39), kuru marjinal tarım (%17) ve sulu mutlak tarım (%13) yapılan alanlar mevcuttur (Şekil 6, 7).

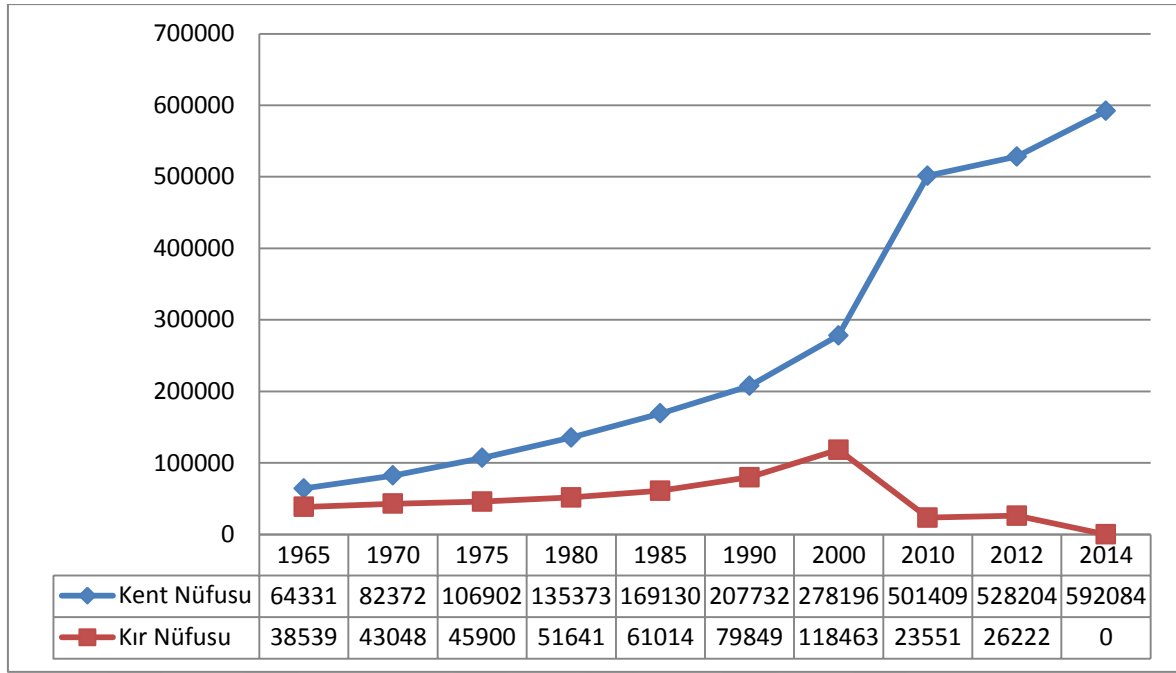
Şekil 6: Çalışma alanı tarım deseni haritası.

Şekil 7: Çalışma alanı tarım deseni grafiği.

2.1.1.2 Çalışma Alanının Demografik Özellikleri

Çalışma alanındaki kentsel ve kırsal nüfusu karşılaştırıldığında kent nüfusu her yıl artış gösterirken, kır nüfusu 2000 yılından sonra azalmıştır. Kentsel alanlardaki nüfus artışını incelediğimizde; 1965-1970 yılları arası %28, 1970-1975 yılları arasında %30, 1975-1980 yılları arasında %27, 1980-1985 yılları arasında %25, 1985-1990 yılları arasında %23, 1990-2000 yılları arasında %34, 2000-2010 yılları arasında %80, 2010-2012 yılları arasında %5 ve son olarak ise 2012-2014 yılları arasında %12'lik bir artış olmuştur. Genel olarak baktığımızda ise kentsel alanda 1965-2014 yılları arasında %820'lik bir artış meydana gelmiştir (Şekil 8).

Şekil 8: Denizli Merkezefendi-Pamukkale kent-kır nüfusu (Görmüş vd., 2016).

2.1.1.3 Veri kaynakları

Çalışma kapsamında kullanılmak üzere; 1/100.000’lik Çevre Düzeni Planından, İl ve ilçe idari sınırları, karayolları güzergahı, turizm, sanayi, üniversite alanlarının sınırları temin edilmiştir. Bu verilere ek olarak, Türkiye İstatistik Kurumu’ndan nüfus verileri, TBMM online arşivinden kanun, kararname vd., ve 1130543 nolu TÜBİTAK projesinden elde edilen 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait arazi kullanım haritaları ve uygunluk analizleri bu çalışmanın temel altlıklarını oluşturmaktadır. Altlıkların kullanılması, işlenmesi ve analizlerin yapılması kapsamında, Arc Map 10.1, Excel programları kullanılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Veri kaynağı.

Veri	Ölçek	Veri Kaynağı	Program
ÇDP	1/100.000 1/25.000		
İl ve ilçe idari sınırlar, Turizm Alanları, Sanayi Alanları, Üniversite Alanı, Karayolları	1/100.000	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Belediye	CBS

Tablo 3: (devam ediyor).

1987,2001, 2013 Kentsel Yayılma Haritaları	-	1130543 no'lu TÜBİTAK Projesi	CBS
Mevzuat (Kanun, KHK, kararname vd.)		TBMM	Word
Nüfus verileri		TÜİK	Word,Excel
Eğim, Bakı, Yükseklik, Jeoloji Haritaları		1130543 no'lu TÜBİTAK Projesi	CBS

2.2 Yöntem

Kentsel yayılma ve saçaklanmanın tarım alanlarına olan etkisini yasal ve yönetsel açıdan inceleyen bu çalışma dört analitik aşamada gerçekleşmiştir. Bunlar;

- Veri temini,
- Arazi kullanımının değişimi
- Değişkenlerin dönemlere göre kentsel yayılma ve saçaklanmaya etkisi,
- Kentsel yayılma ve saçaklanmanın tarım alanlarına etkisi.

2.2.1 Veri Temini

Denizli'deki kentsel yayılma ve saçaklanmayı etkileyen etmenlerin saptanabilmesi için birçok veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar;

- İl ve ilçe belediyelerine ait idari sınırlar,
- 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait nüfus verileri,
- Gecekondu, turizm, üniversite, sanayi alanları ve karayolu güzergahı sınırları,
- Eğitim, bakı, yükseklik ve jeoloji haritaları,

2.2.2 Denizli Arazi Kullanımının Değişimi

Çalışmanın bu aşamasında, kentsel yayılma ve saçaklanmanın belirlenebilmesi için uzaktan algılama yöntemi kullanılarak 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait Landsat-8 uydu görüntülerinin zamansal ve mekânsal analizleri yapılmış ve yıllara ait yerleşim, tarım ve orman alanları belirlenmiştir.

Yapılan analiz çalışmalarında dönemlere göre alan kullanımlarında meydana gelen değişimler yüzdelik olarak belirlenmiş ve karşılaştırılmıştır.

2.2.3 Değişkenlerin Dönemlere Göre Kentleşmeye Etkisi

Yöntemin bu aşamasında temin edilen; idari sınırlar, nüfus değişimi (1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait), mekânsal sınırlar ve topoğrafya ile toprak kullanımı gibi değişkenler Arc Map 10.1 programı kullanılarak 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait yerleşim alanları ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma analizi sonucunda ortaya çıkan sayısal veriler karşılaştırılmış ve değişkenlerin kentsel yayılma ve saçaklanmaya etkisi belirlenmiştir.

İdari sınırlarda meydana gelen değişimlerin etkisini saptamak için ilk olarak Denizli'deki idari sınırların değişmesine neden olan mevzuat düzenlemeleri incelenmiştir. Mevzuatların neden olduğu sınır değişimleri sayısal ortamda dönemlere ait yerleşim haritaları ile Arc Map 10.1 programı kullanılarak karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda sınır değişimlerinin kentsel yayılma ve saçaklanmadaki etkisi ortaya konulmuştur.

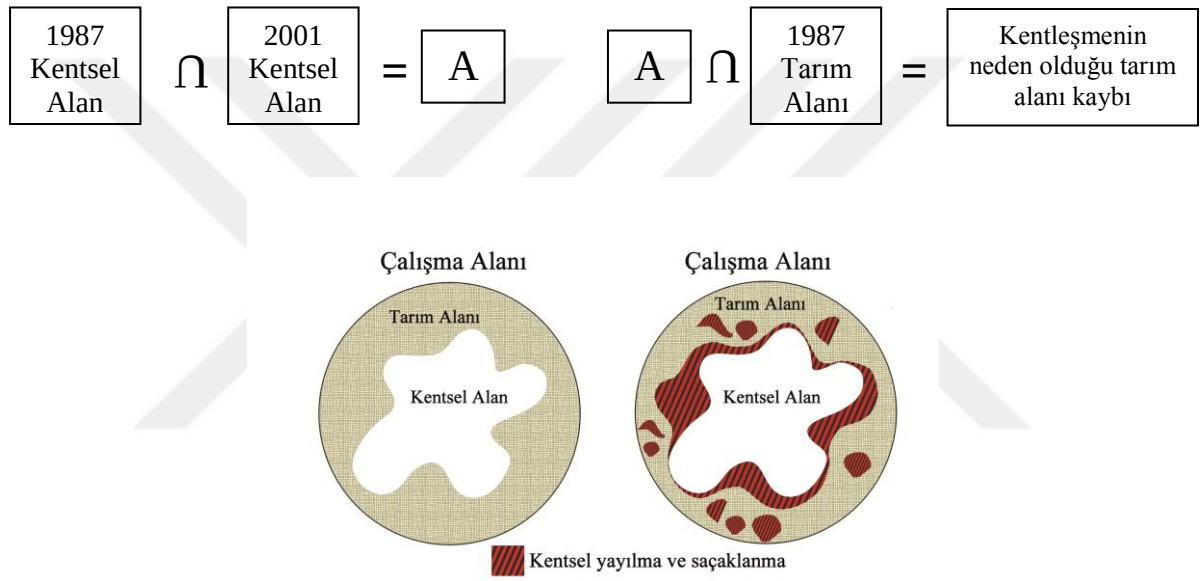
Denizli'de meydana gelen nüfus artışı birçok kentte olduğu gibi Denizli'de de kentleşmeyi artırmıştır. Yöntemin bu aşamasında 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait nüfus ve yerleşim alanların sayısal verileri karşılaştırılarak oransal olarak nüfusun kentleşmeye etkisi ortaya konmuştur.

Sanayi, turizm, gecekondü, üniversite alanlarının ve karayolu güzegahının 1 km'lik çevresi, Arc Map 10.1 programı kullanılarak sınırlandırılmıştır. Ortaya çıkan alan, 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait yerleşim alanları haritaları ile karşılaştırılarak dönemsel olarak artış veya azalış ortaya konmuştur.

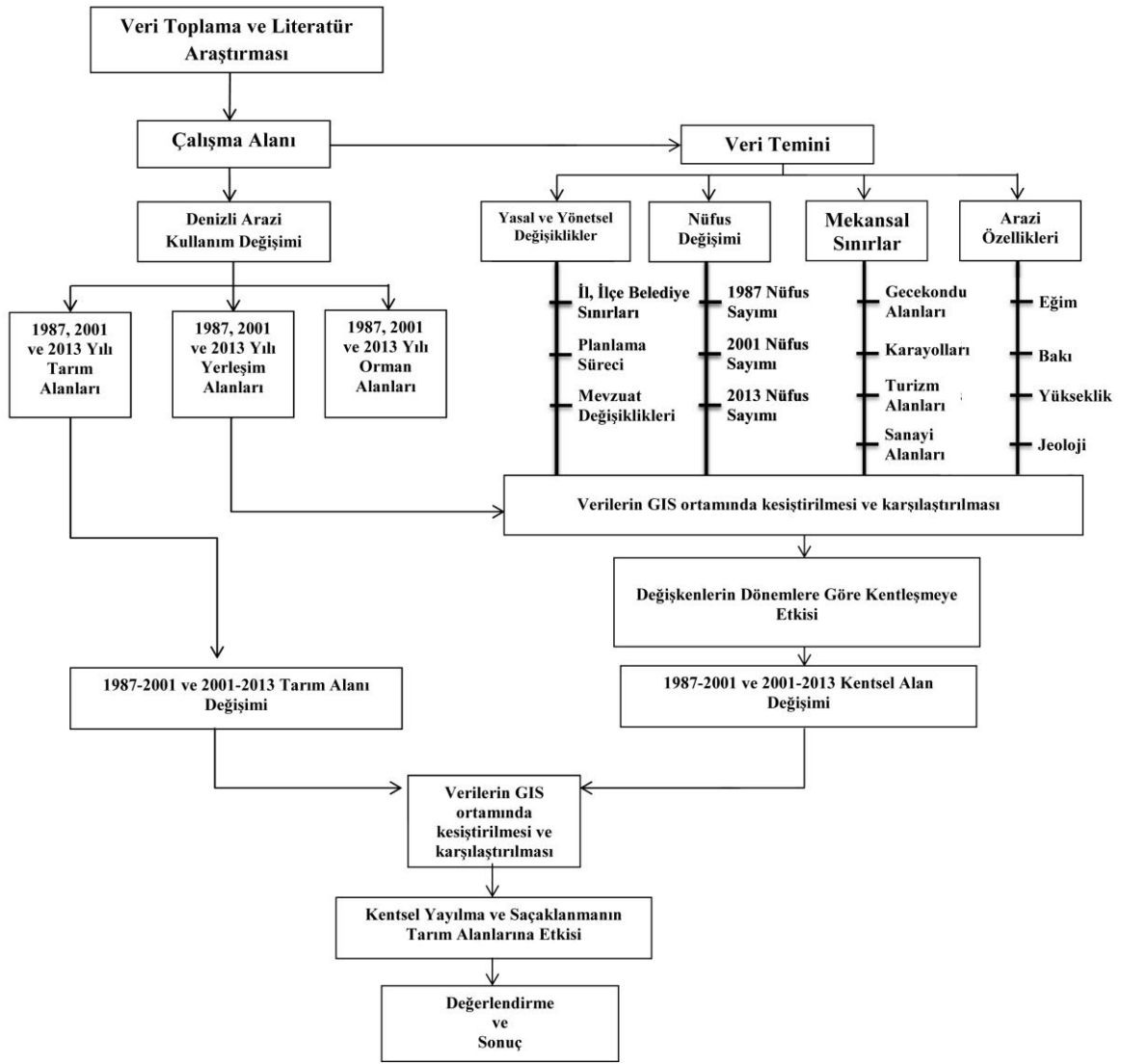
Bir diğer değişken olan topoğrafya (eğim, bakı, yükseklik) ve jeoloji verileri ile dönemlere ait yerleşim haritaları karşılaştırılarak değişkenler üzerinde meydana gelen değişimler belirlenmiştir.

2.2.4 Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın Tarım Alanlarına Etkisinin Analizi

Yöntemin bu aşamasında, 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait tarım ve yerleşim alanları, Arc View 10.1 programı kullanılarak birbirleriyle karşılaştırılmış ve yerleşimin tarım alanlarına etkisi saptanmıştır. Örnek verecek olursak, 2001 yılına ait kentsel alan ile 1987 yılına ait kentsel alanının sayısal ortamda kesişimi sonucunda kentsel gelişimin alansal büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu alan ile 1987 yılına ait tarım alanı ile kesişimi sonucunda ortaya çıkan sayısal ve görsel sonuç, kentsel gelişim sonucu tarım alanlarında meydana gelen kaybını göstermektedir (Şekil 9).

Şekil 9: Kentsel yayılma ve saçaklanma gösterimi.

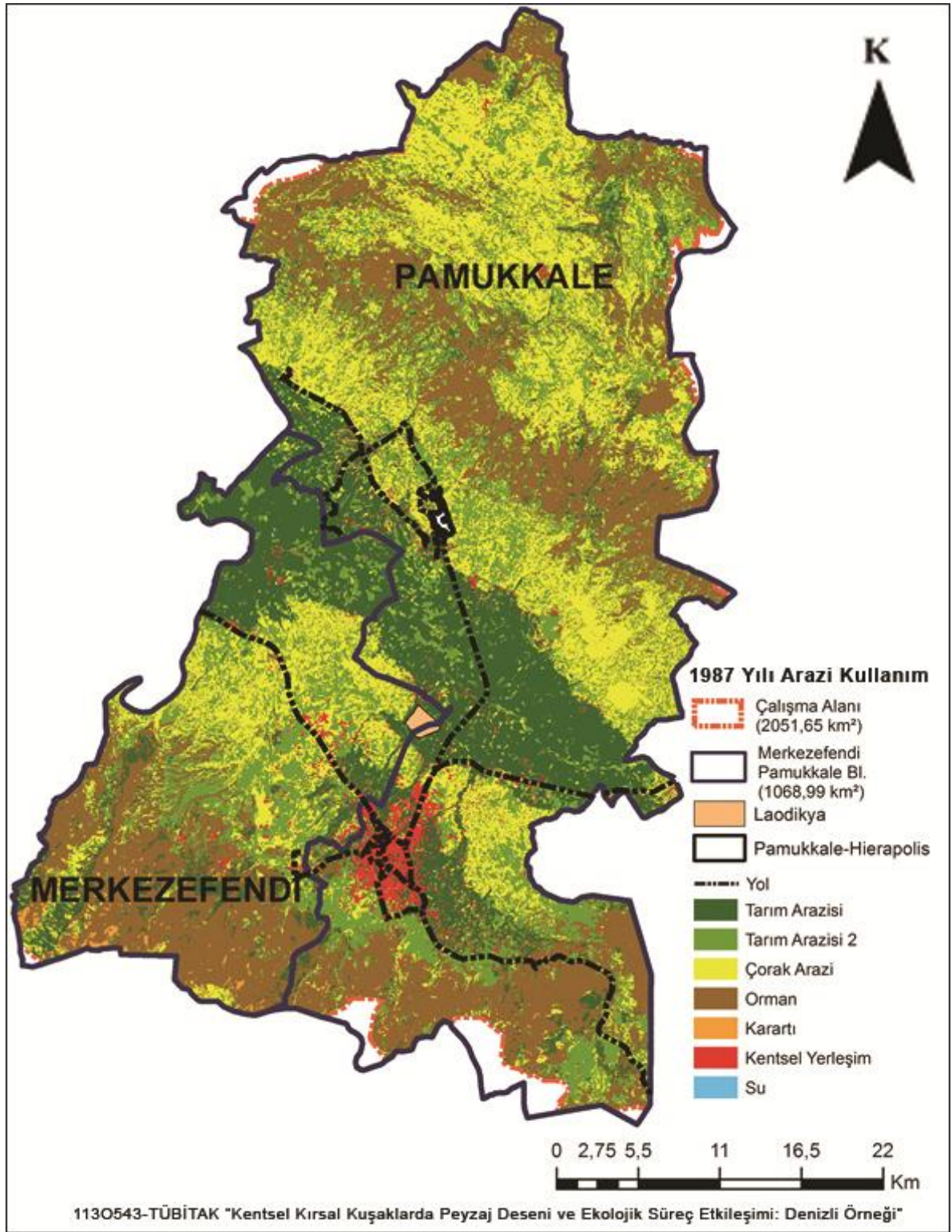
Şekil 10: Yöntem akış şeması.

BÖLÜM 3

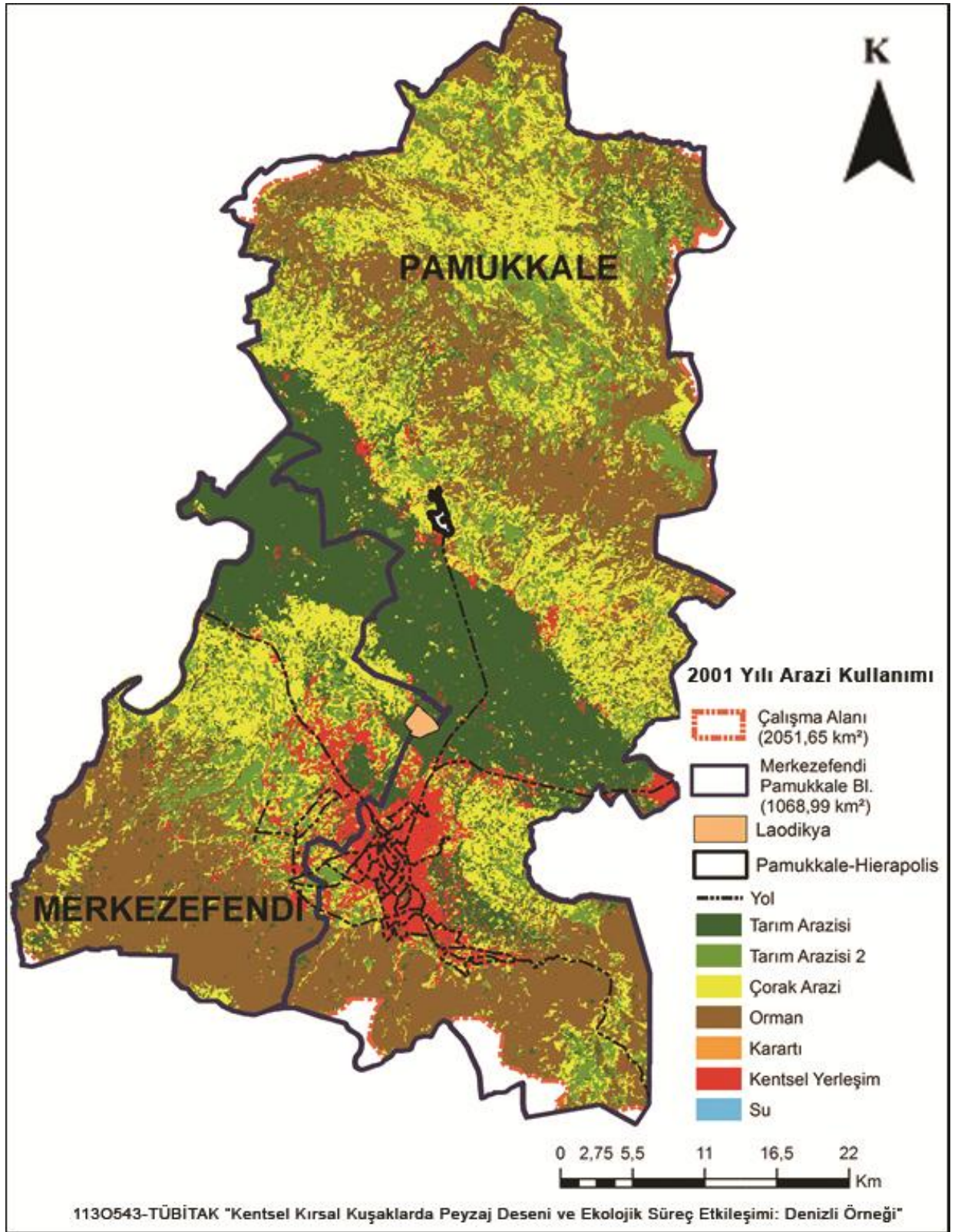
BULGULAR

3.1 Arazi Kullanımının Değişimi

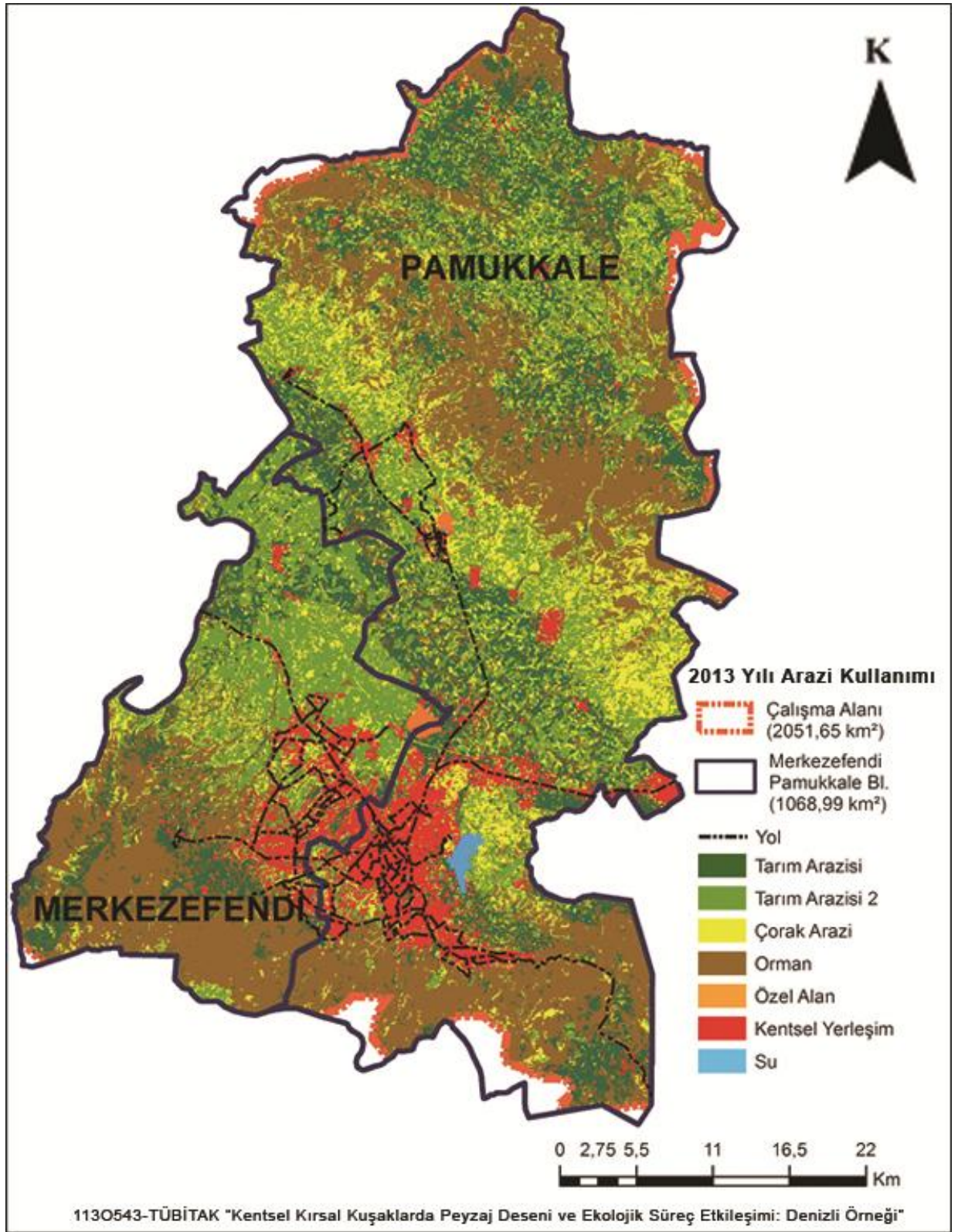
Denizli’de 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait arazi kullanım tipleri belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, alan kullanımlarında tarım alanlarının 1987-2001 yıllarında azaldığı ve 2001-2013 yılları arasında artışa geçtiğini, 1987-2013 yılları arasında orman alanlarının ve kentsel alanların arttığı görülmektedir. 1987-2001 yılları arasında kentsel yayılma yönünün belirlendiği bu yönlerin 2001-2013 yılları arasında yoğun kentsel alanlara dönüştüğü ve yeni merkezler oluştuğu saptanmıştır. 1987 yılında kompakt bir leke özelliğinde olan tarım alanlarının (Şekil 11) bu özelliğini 2001 yılında koruduğu (Şekil 12), 2013 yılında kompakt özelliğinin kaybolduğu ve dağınık bir yapıya ulaştığı görülmektedir. Ormanlık (ağaçlık alanların) alanların 2013 yılında tarım alanları üzerinde dağınık lekeler olarak geliştiği görülmektedir (Şekil 13).

Şekil 11: Denizli Merkezefendi-Pamukkale 1987 yılı arazi kullanımı haritası.

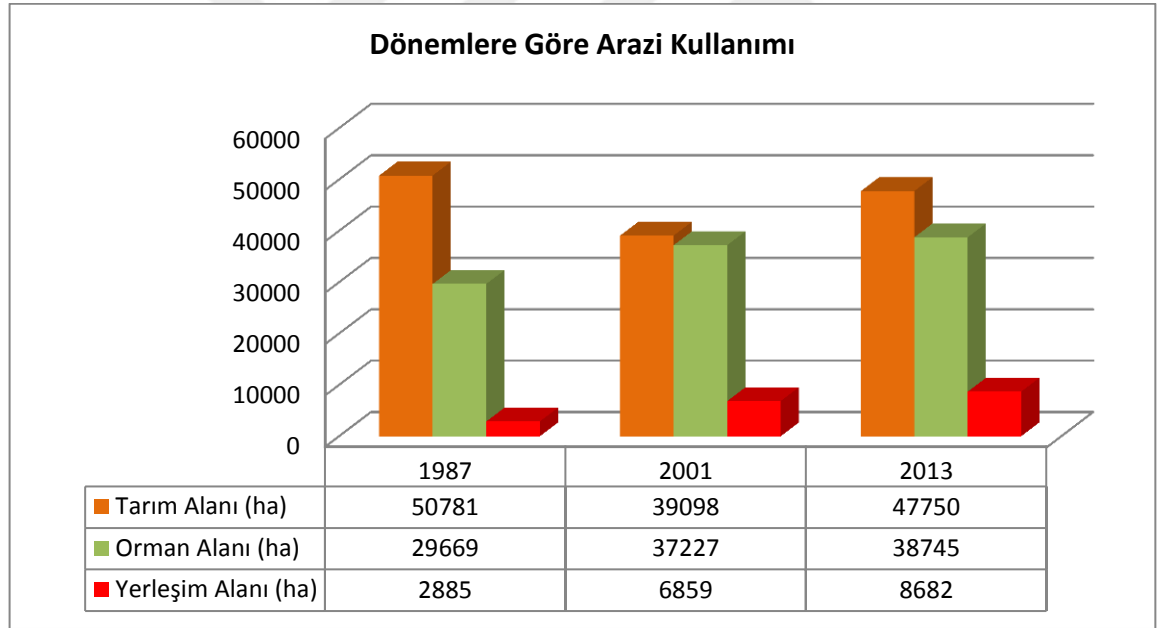
Şekil 12: Denizli Merkezefendi-Pamukkale 2001 yılı arazi kullanımı haritası.

Şekil 13: Denizli Merkezefendi-Pamukkale 2013 yılı arazi kullanımı haritası.

1987 yılı Merkezefendi-Pamukkale sınırları içerisinde en fazla çorak arazi ve orman alanları, en az da su bulunmaktadır. 2001 yılında ise en fazla orman alanı, en az da kentsel alan bulunmaktadır. 1987 yılına göre orman alanı %25,47, kentsel alan %137,74 artış gösterirken, tarım alanları ise %29,87 azalış göstermiştir. 2013 yılı Merkezefendi-Pamukkale sınırları içerisinde en fazla orman alanı, en az da su ve özel alanlar (Pamukkale-Hierapolis, Laodikya) bulunmaktadır. Orman alanları 2001 yılına göre %4,07, kentsel alan % 26,57 artarken, tarım alanları %22,12 artmıştır (Şekil 14).

Yapılan analiz çalışmaları sonucunda kentsel yayılma ve saçaklanmanın en çok etkilediği arazi kullanım tipinin tarım alanları olduğu görülmektedir. Dönemlere göre tarım alanlarında oluşan değişim saptanmıştır. Bu sonuçla; 1987-2001 yılları arasında 11683 ha tarım alanı kaybı, 2001-2013 yılları arasında ise 8632 ha tarım alanı artışı vardır (Şekil 15). Dolayısıyla, 1987-2013 yılları arasındaki tarım alanı kaybı 3031 ha'dır.

Şekil 14: 1987-2001-2013 yılları alan kullanım değişikliği (ha).

3.2 Değişkenlerin Dönemlere Göre Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi

Denizli'nin kentsel yayılma ve saçaklanmasını etkileyen bir çok değişken vardır. Bu değişkenleri dört ana başlıkta inceleyeceğiz. Bunlar;

- 1987 öncesi, 1987-2001 dönemi, 2001-2013 dönemi ve 2013 dönemi sonrası olmak üzere dört farklı dönemde gerçekleşen, idari sınır ve plan değişiklikleri,
- Dönemlere göre nüfus değişimi,
- Gecekondu, turizm, üniversite ve sanayi gibi mekansal kullanımlarının yanı sıra karayolları,
- Eğitim, baki, yükseklik ve jeoloji gibi arazi özellikleri.

3.2.1 İdari Sınır ve Plan Değişikliklerinin Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi

Cumhuriyet dönemi sonrasında Denizli’de yasal ve yönetsel değişikliklerin de etkisiyle birlikte idari sınır ve plan değişiklikleri meydana gelmiştir. Özellikle 1985 yılı çıkarılan İmar Kanunu’nun etkisiyle birlikte yapılan plan sayısı artmış ve kentlerin gelişimi bu planlar üzerinden yönlendirilmiştir.

Çalışmanın bu aşamasında Denizli’de meydana gelen idari sınır ve plan değişiklikleri, 1987 öncesi, 1987-2001, 2001-2013 ve 2013 yılı sonrası olarak dört dönem olarak incelenecektir.

3.2.1.1 1987 Yılı Öncesi İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri

Denizli kenti gelişiminde en etkili yasalardan biri olan 1580 Sayılı Belediye Kanunu 1930 yılında kabul edilmiştir. Bu yasanın 7. Maddesine göre; “köy ve meskûn sahaları içerisinde bir belediye kurulabilmesi için merkez olacak yere 500 metre mesafede olan köyler birleşerek belediye olabilmektedir. Belediye olabilmesi için bir diğer şart ise birleşen köy ve köylerin toplam nüfusunun 2.000’den fazla olması gerekmektedir. Bu maddenin etkisiyle birlikte 1960’lı yıllardan sonra Denizli’de belediyeleşme süreci başlamış ve kent merkezi ve çevresinde birçok belediye açılmıştır.

1957 yılında 6785 Sayılı İmar Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte Denizli’de plan çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. İncoğlu (1988)’na göre, 1960 yılında 3600 hektarlık alanda İmar ve İskân Bakanlığınca İller Bankası tarafından hazırlanan ilk Nazım İmar Planı (1/5000) yapılmıştır. Kent, plana rağmen kendiliğinden oluşmuştur. 1965 planı,

mevcudun üzerine eklenmesi ile plan kenti yönlendirememiştir. Ataman (2009)'a göre, bu sadece bir yol istikamet planıdır (Yavuzçehre, 2011).

1961 yılında Pamukkale Belediyesi mücavir alan ilan edilmiştir. 1964 yılında, 3600 hektarlık bir alan üzerinde yapılan Nazım İmar Planı onaylanmış; 1966 yılında, bu planın dayanak oluşturduğu 1/1000 ölçekli uygulama imar planları üretilmiştir (ÇDP, 2007). Bu planlar kapsamında sanayi kullanımına yönelik geniş alanlar ayrılmış ve yeni yerleşim alanları için ek imar düzenlemeleri yapılmıştır

Denizli'de 1976 sonrası belediye sınırları dışında gecekondü alanlarının artmasıyla birlikte mücavir alan düzenlemesi yapılma ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda 1978 yılında ilk mücavir alan ve belediye sınırı düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenlemeyle birlikte kent içine sıkışan yapılaşmanın kent çevresine yayılmasına olanak verilmiştir (Gönüllü, 2009).

1984 yılında 1/25.000 ölçekli Kent Bütünü Nazım İmar Planı yapılmıştır. Bu planın amacı ise; dağınık şekilde parçacı yaklaşımlarla gelişen Denizli kenti için bütüncül nitelikte planlamanın yapılmasıdır. Bu plan kapsamında, kent ve çevresinde konut, sanayi ve ticaret alanlarının gelişiminin yönlendirilmesi amaçlanmıştır. Kentin doğu ve güney kesimlerinde gelişme öngören plan, batıda hız kazanmış bulunan gelişmenin eğilimini korumuştur (Bostancı, 2000).

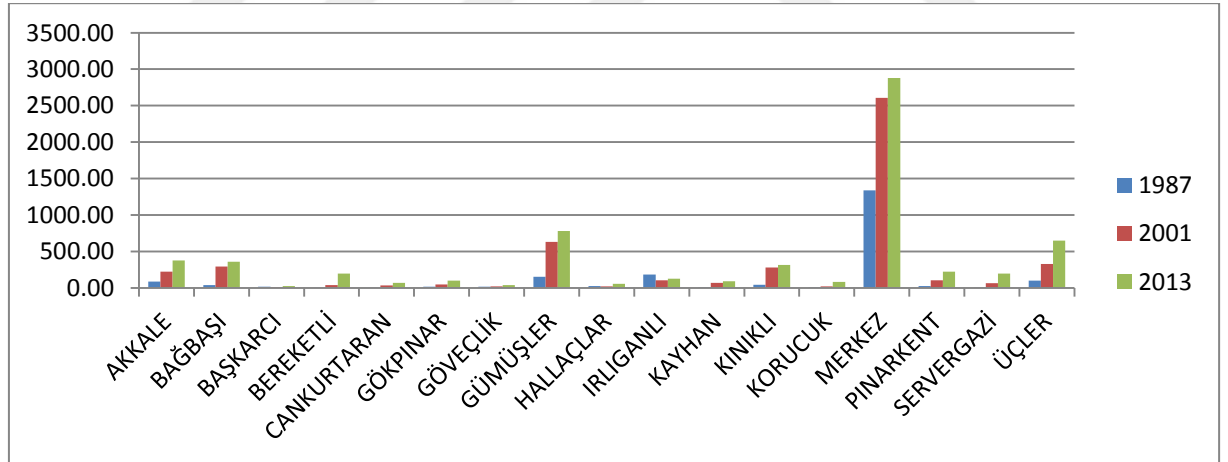
1985 yılı yürürlüğe giren 3194 Sayılı İmar Kanunu'na göre; mevcut ise bölge planı ve çevre düzeni plan kararlarına uygunluğu sağlanarak, belediye sınırları içinde kalan yerlerin nazım ve uygulama imar planlarının belediyelerce yapılacağı veya yaptırılacağı ve belediye meclisince onaylanması kararlaştırılmıştır. 1580 ve 3194 sayılı kanunların etkisiyle birlikte merkez belediye dışında, kent çeperinde 16 belediye kurulmuştur. 3194 sayılı kanun gereği her belediye kendi planlarını yapması sonucunda bu alanlarda düzensiz ve kontrolsüz kentsel yayılma meydana gelmiştir. Üst ölçek planlara uygun olmayan alt ölçek planlar yapılmış ve bunun sonucunda plansız bir kent meydana gelmiştir. Özellikle kent çeperindeki ucuz tarım arazileri üzerinde yapılan sanayi ve konut alanları, kentlerin saçaklanmasına neden olmuştur.

Yapılan haritalama işlemi sonucunda bu belediye sınırları içerisinde kentsel yayılmanın alansal hesaplamaları ortaya konmuştur. Belediye sınırları içerisinde kentleşmenin yoğun

olduğu alanlara baktığımızda özellikle üç ana ulaşım aksı üzerinde bulunan ve sanayi alanları çevresindeki belediye sınırlarında ciddi bir yapılaşma artışı olduğu görülmektedir. Bu belediyeler ise sırasıyla; Merkez, Gümüşler ve Üçler Belediyesidir (Tablo 4), (Şekil 15, 16).

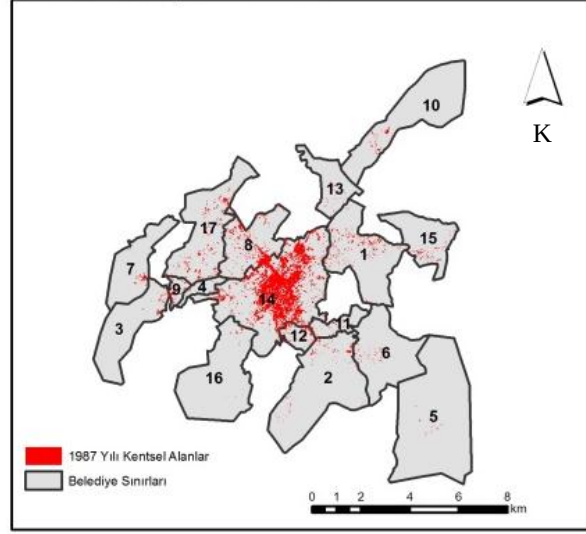
Tablo 4: Dönemlere göre belediye sınırları içinde meydana gelen kentsel alan değişimi.

	BELEDİYELER	1987	2001	2013
1	Akkale	86,72	223,68	378,53
2	Bağbaşı	38,76	294,46	362,12
3	Başkarcı	19,60	15,37	26,10
4	Bereketli	5,17	40,22	197,57
5	Cankurtaran	6,84	34,49	72,86
6	Gökpinar	17,18	50,02	101,10
7	Göveçlik	18,36	24,58	40,80
8	Gümüşler	156,32	631,22	780,26
9	Hallaçlar	27,14	23,27	59,37
10	İrliğanlı	183,46	108,09	128,65
11	Kayhan	14,94	69,52	90,75
12	Kınıklı	43,14	282,56	318,16
13	Korucuk	13,06	24,47	82,34
14	Merkez	1338,08	2608,02	2877,82
15	Pınarkent	26,62	107,39	224,47
16	Servegazi	8,53	67,90	199,08
17	Üçler	101,59	328,22	648,24

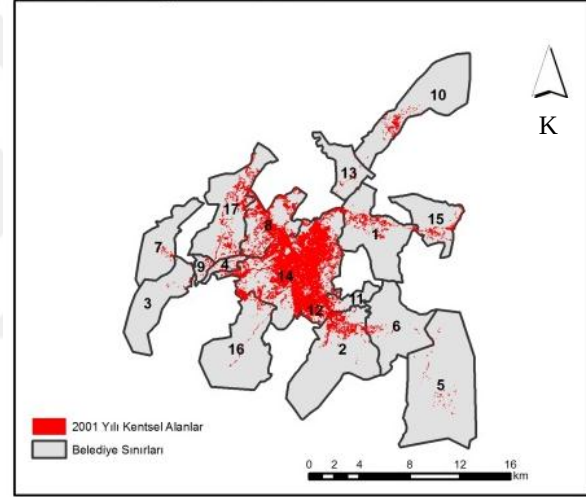

Şekil 15: Dönemlere göre belediye sınırları içinde meydana gelen kentsel alan değişimi.

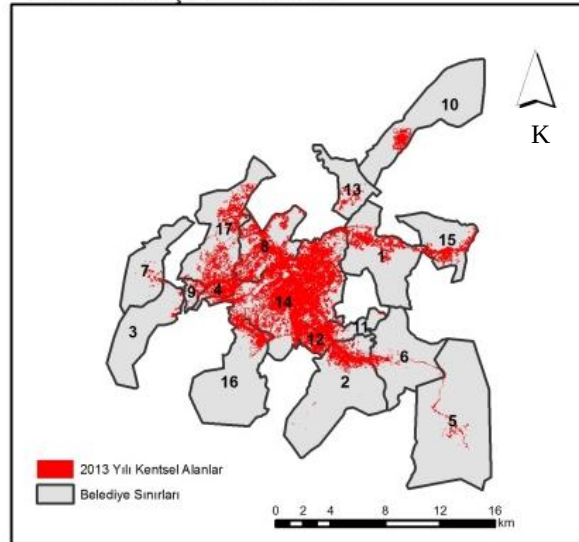
1987 YERLEŞİM ALANLARI

2001 YERLEŞİM ALANLARI

2013 YERLEŞİM ALANLARI

Şekil 16: Belediye sınırları ve dönemlere göre kentsel gelişim.

3.2.1.2 1987-2001 Yılları Arası İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri

3194 Sayılı İmar Kanunu ile birlikte plan yapma yetkisini Bakanlıklardan alan Belediyeler plan çalışmalarına hız vermiştir. 1992-1994 yıllarında, 2981 sayılı İmar Affı Kanunu ile birlikte birçok 1/1000 ölçekli İslah İmar Planları yapılmıştır. Bu plan çalışması, kent çevresinde oluşan kaçak yapılaşmanın planlara işlenmesi ve önlemlerin alınmasına yönelik çalışmalardır.

Yine bu dönemde 1/25.000 ölçekli Kent Bütünü Nazım İmar Planı çalışması yapılmış ve 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu planın amacı ise; yeni açılan belediyeler düşünülerek öneri mücavir alanlarda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemenin ana amacı alternatif gelişim yönlerinin oluşturulması ve plan bütünlüğünün sağlanmasıdır (Denizli Belediyesi, 1990).

Bu dönemde gerçekleşen mevzuat ve plan değişiklikleri incelendiğinde yapılan çalışmaların plan bütünlüğünü sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir.

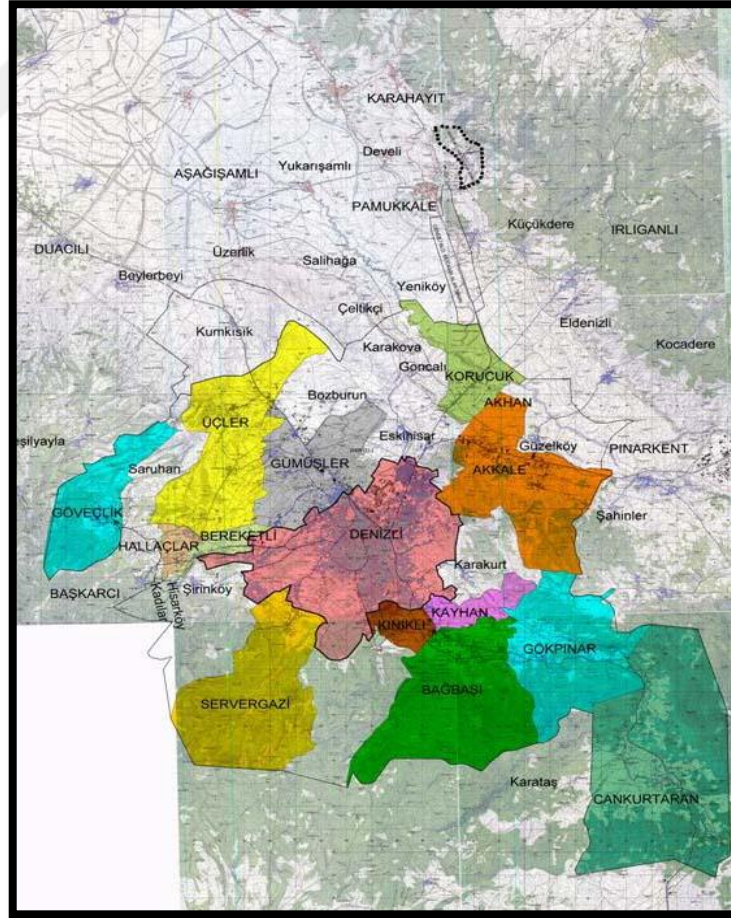
3.2.1.3 2001-2013 Yılları Arası İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri

Denizli kenti ve çevresinde meydana gelen idari bölünmüşlük plan bütünlüğünün sağlanmasını zorlaştırmıştır. 2001 dönemi sonrasında Denizli’de dönemin belediye başkanı tarafından bütüncül söylemi ortaya atılmıştır. Bu söylemin amacı ise, sadece kent merkezi ve çevresindeki belediyelerin birleşerek tek bir yönetim biriminin oluşturulması ve ortak kararların alınmasını amaçlamaktır.

Yine bu dönemde Denizli Belediyesi tarafından Denizli merkezi ve yakın çevresi Çevre Düzeni Planı yapılmaya başlanmıştır. 2004 yılı çıkarılan 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 2005 yılı çıkarılan 5393 Sayılı Belediye Kanunu maddelerince, il düzeyinde yapılacak ÇDP’ni yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi İl Belediyesine ve İl Özel İdaresine verilmiştir. Yapılan alt ölçek planların, üst ölçek planlara uymaması nedeniyle ÇDP yapma ve onaylanma süreci uzun sürmüştür. Yerel yönetimler çözüm olarak, üst ölçek planları alt ölçek planlarına göre hazırlanmış ve onaylamıştır.

2005 yılı çıkarılan 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 11. Maddesinde; “*Meskûn sahası, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir belediyenin sınırına, 5.000 metreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin tüzel kişiliği; genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda, Danıştayın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine müşterek kararname ile kaldırılarak bu belediyeye katılır. Tüzel kişiliği kaldırılan belediyenin mahalleleri, katıldıkları belediyenin mahalleleri hâline gelir*”.

5393 sayılı belediye , kanununun 11. Maddesi gereğince 2006 yılında 8352 sayılı karar doğrultusunda; “*Denizli ili merkez ilçeye bağlı Akkale, Bereketli,Gümüşler, Kayhan, Kınıklı, Servergazi Hallaçlar, Üçler, Korucuk, Bağbaşı, Başkarcı, Gökpınar ve Göveçlik Belediyeleri ile Bozburun, Ekihisar, Goncalı, Hisar, Kadılar, Karakurt, Saruhan, Şirinköy, Güzelköy (Yiğenağa) ve Karakova Köylerinin tüzel kişiliklerinin feshedilerek Denizli Belediyesi sınırları içine mahalle olarak katılmasına karar verilmiştir*”(Şekil 17).

Şekil 17: Denizli Belediyesine bağlanan 13 belediye sınırları (Denizli Belediyesi, 2014).

Alınan bu karar doğrultusunda 13 belediye ve 10 köy Denizli Belediyesi'ne katılmıştır. Bu karar Denizli'de yerel yönetimdeki parçacıl idari yapıya kısmen çözüm olarak görülmüştür (Denizli Belediyesi, 2014). Diğer yandan 5393 sayılı Belediye kanununun 18. Maddesinin c bendinde;" Belediyeye ait imar planlarının görüşülmesi ve onaylanması il belediyesine aittir" maddesi daha bütüncül plan yaklaşımlarının önünü açmıştır.

2011 yılında çıkarılan 644 Sayılı "Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile birlikte ÇDP yapma, yaptırma ve onaylama yetkisi tekrar Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilmiştir. Bu kanuna istinaden 2011 yılda Aydın-Denizli-Muğla ÇDP yapılmıştır.

Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 2025 yılını hedef alarak, Aydın, Muğla ve Denizli illeri bütününde, sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılmasını; tarımsal, turistik ve tarihsel değerlerin korunmasını ve Türkiye'nin kalkınma politikaları kapsamında, sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda, planlı bir gelişme ve büyümeyi amaçlamaktadır.

Tüm bu gelişen olaylara planlama açısından bakacak olursak, bu parçalı yapı, hizmetlerin, bütünsel planlar çerçevesinde ve koordineli bir şekilde yürütülmesini engellemekte; özellikle imar planlaması, alt yapı bakımından aynı alan içinde birbiriyle çelişkili uygulamalar ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, hem hizmeti verenleri, hem de hizmetten yararlananları sıkıntıya sokmakta ve kaynakların, kamu yararının tersine ve akılcı olmayan bir tarzda kullanılarak heba olmasına yol açmaktadır.

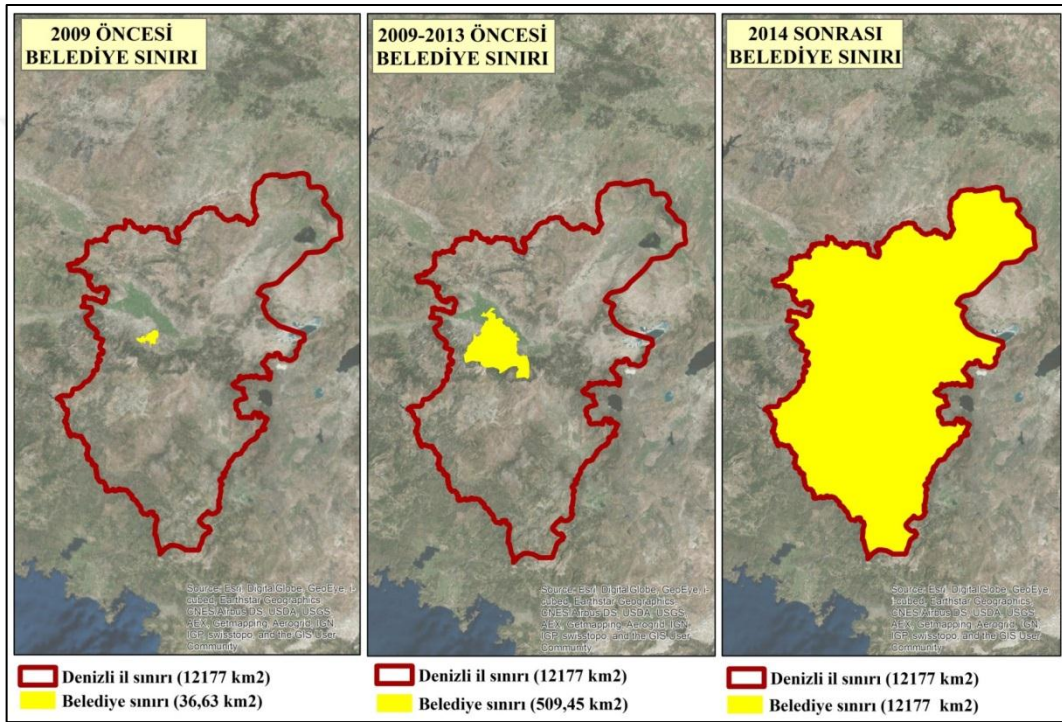
3.2.1.4 2013 Yılı Sonrası İdari Sınır ve Plan Değişiklikleri

Denizli'yi, 6360 Sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" kapsamında 2012 yılında Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Kanunun 2. Maddesi gereğince Denizli'de, Merkezefendi ve Pamukkale olmak üzere iki merkez ilçe belediyesi kurulmuştur.

Kanunun 1. Maddesine göre ise; Birçok belde belediyesi, köy ve mahallenin tüzel kişilikleri kaldırılarak merkez ilçe belediyelerine bağlanmıştır. 2 belediye, 42 mahalle ve 6

köy Merkezefendi Belediyesine; 6 belediye, 11 köy ve 37 mahalle de Pamukkale Belediyesine bağlanmıştır.

Kanunun belirtilen “büyükşehir olan illerin sınırlarının il mülki sınırı” maddesi gereğince Denizli il sınırı, il mülki sınırı olmuştur. 2008 yılı ve öncesinde 36,63 km², 2009-2014 yıllarında 509,45 km² ve 2014 yılı yerel seçimlerinden sonra 6360 sayılı yasa sonucunda Denizli il sınırının tamamı büyükşehir belediye sınırı olarak tüm kırsal yerleşimler mahalle statüsüne geçmiştir (Şekil 18).

Şekil 18: Dönemlere göre Denizli Belediyesi sınır değişimi (Görmüş vd., 2016).

Planlama açısından baktığımızda ise büyükşehir belediyelerin, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7.maddesinin b bendine göre; “Çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânlarını, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak

veya yaptırmak” ile yükümlüdür (TBMM, 2015). İl bütününde çevre düzeni, nazım ve uygulama planları açısından planlama yetkisinin tek bir elden olması plan bütünlüğü açısından Denizli için bütüncül bir yaklaşım olacaktır.

6360 Sayılı Kanunun Denizli İçin Avantaj ve Dezavantajları

Avantajlar;

- Parçalı idari yapının tek merkezde toplanması ve yönetilmesi
- Eşgüdümün kısmen sağlanması
- Kentlere götürülen altyapı hizmetlerinin kırsal alanlara da gidecek olması
- Geniş ölçekli planlama politikaların uygulanması
- İmar bütünlüğünün sağlanması
- Kentlere ekonomik anlamda daha fazla yatırımın yapılması

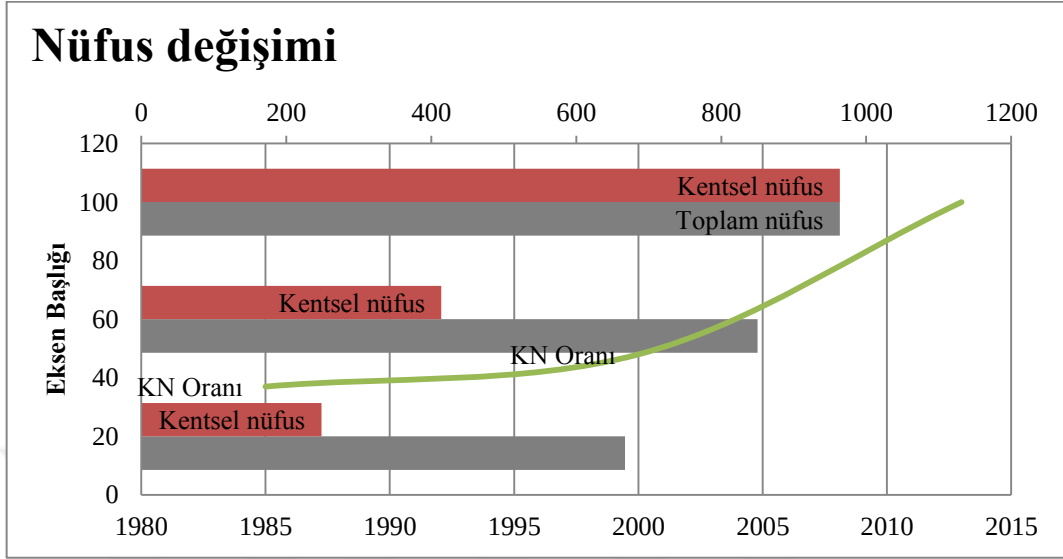
Dezavantajlar ;

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tarafından hazırlanan bölgesel ÇDP ile Büyükşehir Belediyeleri tarafından hazırlanan il düzeyi ÇDP kapsamında yetki karmaşasına neden olacaktır,
- İl Özel İdare, Belediye ve köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılması Anayasanın 127. maddesine aykırıdır,
- Hizmet maliyetinin artması,
- Halkın yönetim ve politika alanlarından uzaklaşmasına neden olması,
- Mahallelerin kent merkezine uzaklık yakınlık ilişkilerinin hizmet ve planlama açısından adaletsiz yaklaşım içinde olacaktır.

3.2.2 Nüfus Değişiminin Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi

Denizli’de 1980’li yıllarda sanayileşmenin etkisiyle birlikte Denizli kent merkezine iç ve dış göç meydana gelmiştir. Özellikle iç göç sonucu kent nüfusu kır nüfusunu 2000’lerde geçmiştir. 2013 yılında yürürlüğe giren ‘Bütünşehir Yasası’ ile Bütünşehir olan illerde

köyler mahalle statüsüne girerek kent-kır ayrımı ortadan kaybolmuştur. Bu sebeple Bütünşehir olan Denizli’de 2013 yılında kır nüfusu ortadan kalkmıştır (Şekil 19).

Şekil 19: Denizli nüfus değişimi (Görmüş vd., 2016).

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) Denizli için oluşturduğu nüfus projeksiyonunda kentin 2013 yılında 956.575 olan nüfusunun, 2023 yılında 1.001.981 olacağını öngörmektedir. Bu projeksiyona göre kent nüfusunun yıllık ortalama artış hızı 4,8 olarak belirlenmiştir (Tablo 5).

1987-2001-2013 yıllarına ait arazi kullanım haritalarındaki kentsel alanlar ve yine bu yıllara ait kentsel nüfus artışları ilişkilendirilerek bir kişilik nüfus artışının neden olduğu kentsel alan artışı belirlenmiştir. 1987-2001 yılları arasında kentsel nüfus 155.738 kişi artarken, kişi başına düşen kentsel alan artışı 264,5 m², 2001-2013 yılları arasında nüfus 167.165 kişi artarken kişi başına düşen kentsel alan artışı 118,4 m² ve 1987-2013 arasındaki ortalama kentsel alan artışı 188,9 m² olarak belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 5: Yıllara göre arazi kullanımı ve nüfus değişimi (Görmüş vd., 2016).

Yıllar	Merkez+Akköy	Kentsel Alan %	Kentsel Alan ² (km)	Tarım Alanı ² (km)	Tarım Alanı %	Orman Alanı ² (km)	Orman Alanı %
1987	251.418	2.6	29.6	508.8	44.7	296.7	26.1
2001	407.156	6.2	70.8	391.4	34.4	372.3	32.7
2013	574.321	7.9	90.6	478.1	42.0	378.5	33.3

Tablo 6: Ardışık zaman periyodlarına göre kişi başı kentsel alan artışı (Görmüş vd., 2016).

Yıllar	Nüfus Değişimi	Kentsel Alan ² Değişimi (km)	Tarım Alanı ² Değişimi (km)	Orman Alanı ² Değişimi (km)	Kişi Başı Kentsel Alan ² Artışı (m)
1987-2001	+155.738	+41.2	-117.4	+75.6	264.5
2001-2013	+167.165	+19.8	+86.7	+6.2	118.4
1987-2013					188,9

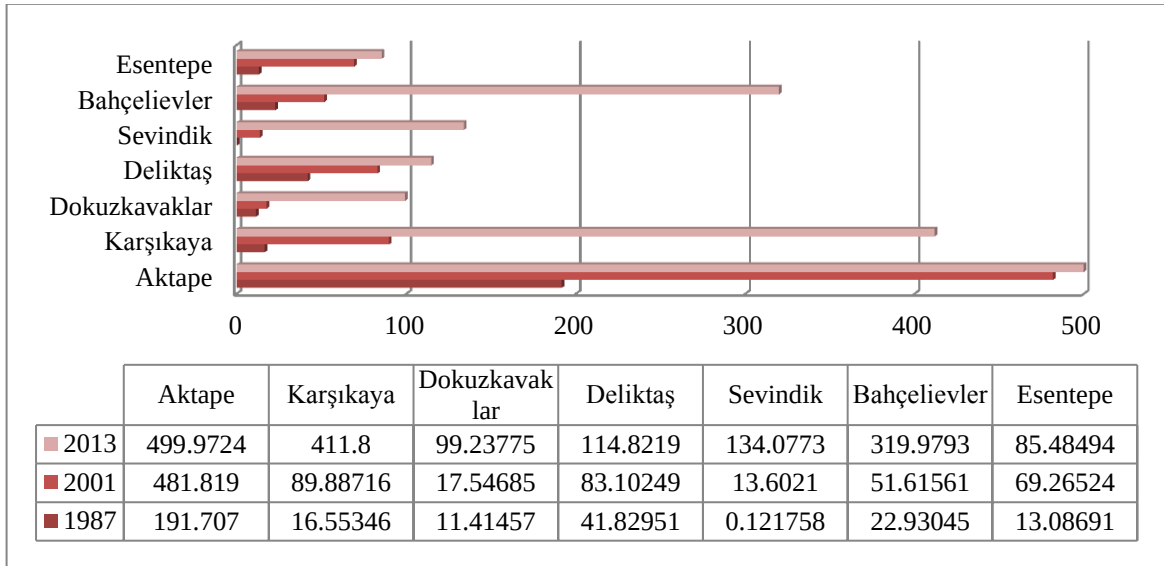
3.2.3 Mekânsal Kullanımların Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi

Denizli’de özellikle 1980’lerden sonra sanayinin gelişmesiyle birlikte meydana gelen hızlı nüfus artışı konut ihtiyacını artırmıştır. Kent çevresinde ki kırsal alanlarda bulunan ucuz tarım arazileri üzerinde yapılan sanayi alanları, bu çevrelerde gecekondulaşmayı artırmıştır. Ayrıca kent içinde bulunan yüksek gelirli grubun kent dışına çıkma isteği sonucu kırsal alanlarda özel konut bölgesi oluşturulmasına neden olmuştur. Sanayi bölgelerinin yanı sıra karayolları, gecekondu alanları, üniversite alanı ve turizm bölgeleri de kentsel yayılma ve saçaklanmada önemli bir etken olmuştur.

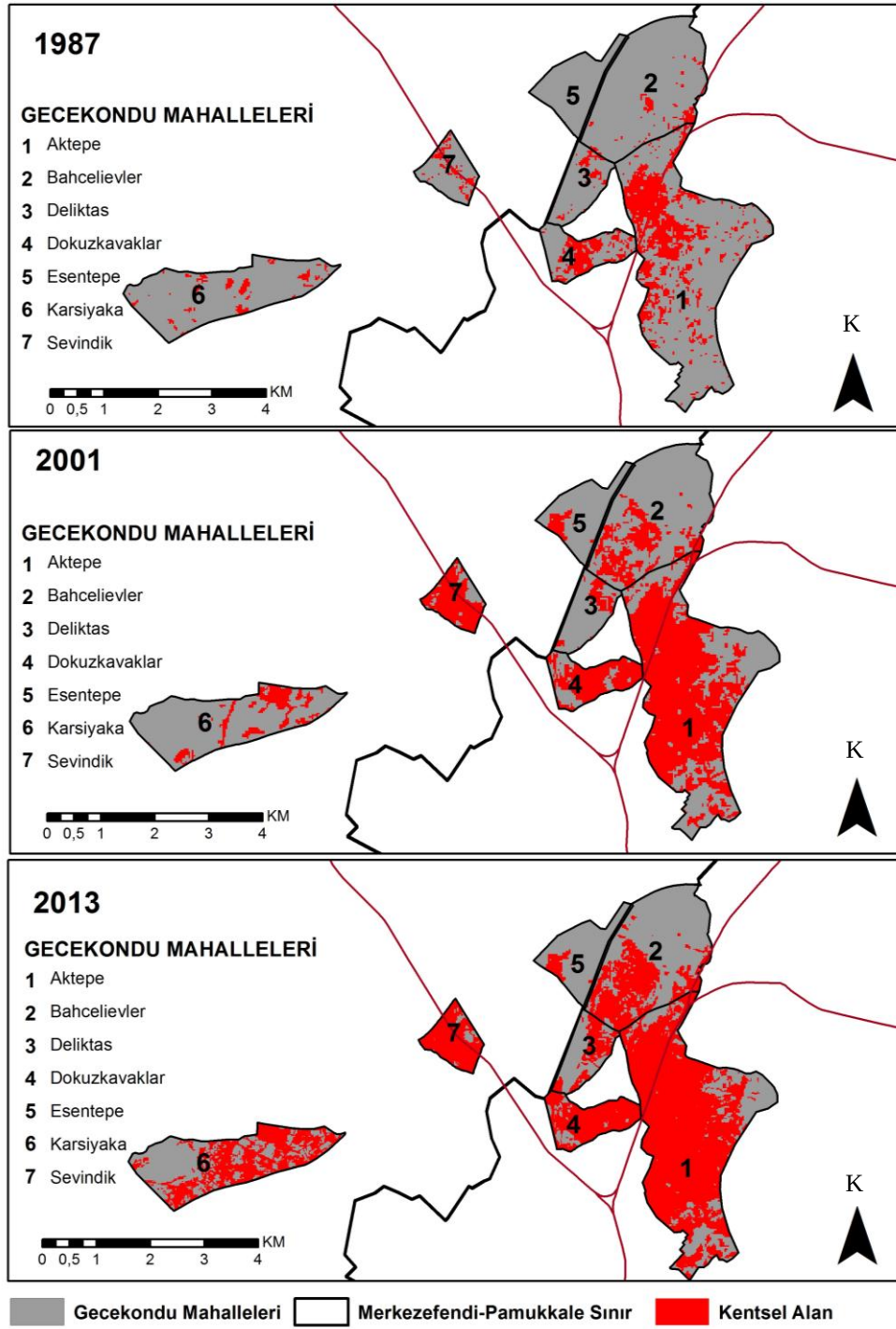
3.2.3.1 Gecekondu Alanlarının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi

Ülkemizde 1950’li yıllardan sonra hızla artan kentleşme hareketi özellikle 1970’li yıllardan sonra Denizli’de de görülmüştür. Köylerden, kasabalardan, ilçelerden oluşan iç göçün yanı sıra özellikle çevre illerden Denizli’ye dış göç meydana gelmiştir. Denizli merkezinde meydana gelen yoğun nüfus artışı sonucu kent merkezi çevresinde yeni mahalleler oluşmaya başlamıştır. Kentin mekânsal büyümesi sonucu, kent içinde bulunan alt gelir grupları kent çevresine yayılarak kentin yayılmasını sağlamıştır. Kent çevresinde bulunan mahallelerde kaçak yapılaşmalar artmıştır. Bunun sonucunda Denizli’de zamanla gecekondu mahalleleri oluşmuştur. Bunlar başlıca; Karşıyaka, Esentepe, Dokuzkavaklar, Deliktaş, Aktepe, Sevindik ve Bahçelievler Mahallesi’dir (Yavuzçehre, 2011).

Denizli’de gecekondu oluşumu etkileyen en önemli faktörlerden birisi sanayi alanlarıdır. Sanayinin gelişmesiyle birlikte artan nüfus, yapılaşma olarak sanayi alanları çevresini tercih etmişlerdir. Şekilde görüldüğü üzere gecekondulaşmanın etkisiyle birlikte yapılaşma alanı gecekondu olan mahallelerde fakat özellikle Aktepe, Karşıyaka ve Bahçelievler mahallesinde hızla artmıştır (Şekil 20, 21).

Şekil 20: Dönemlere göre gecekondu alanlarında meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

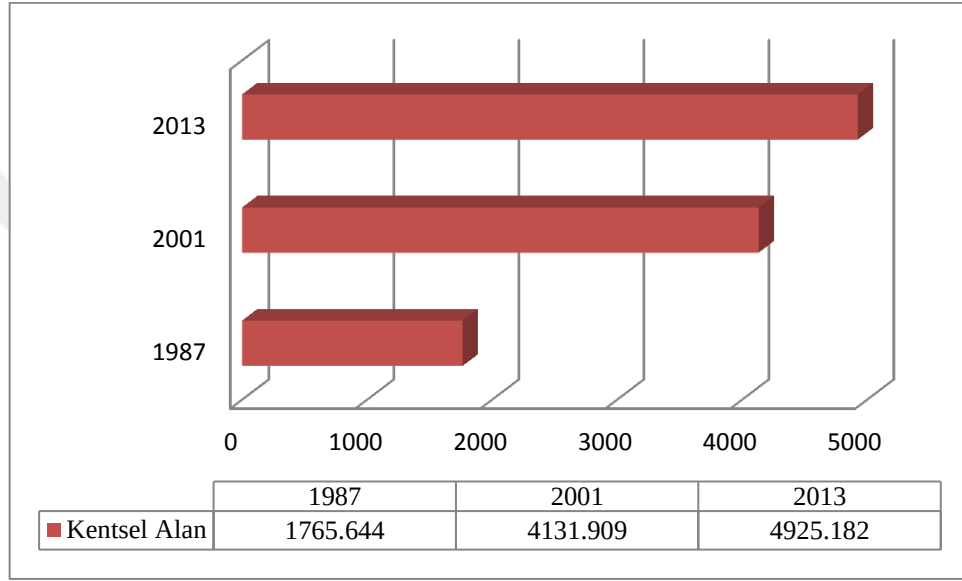
Şekil 21: Dönemlere göre gecekondu alanlarında meydana gelen kentsel alan değişimi.

3.2.3.2 Karayolunun Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi

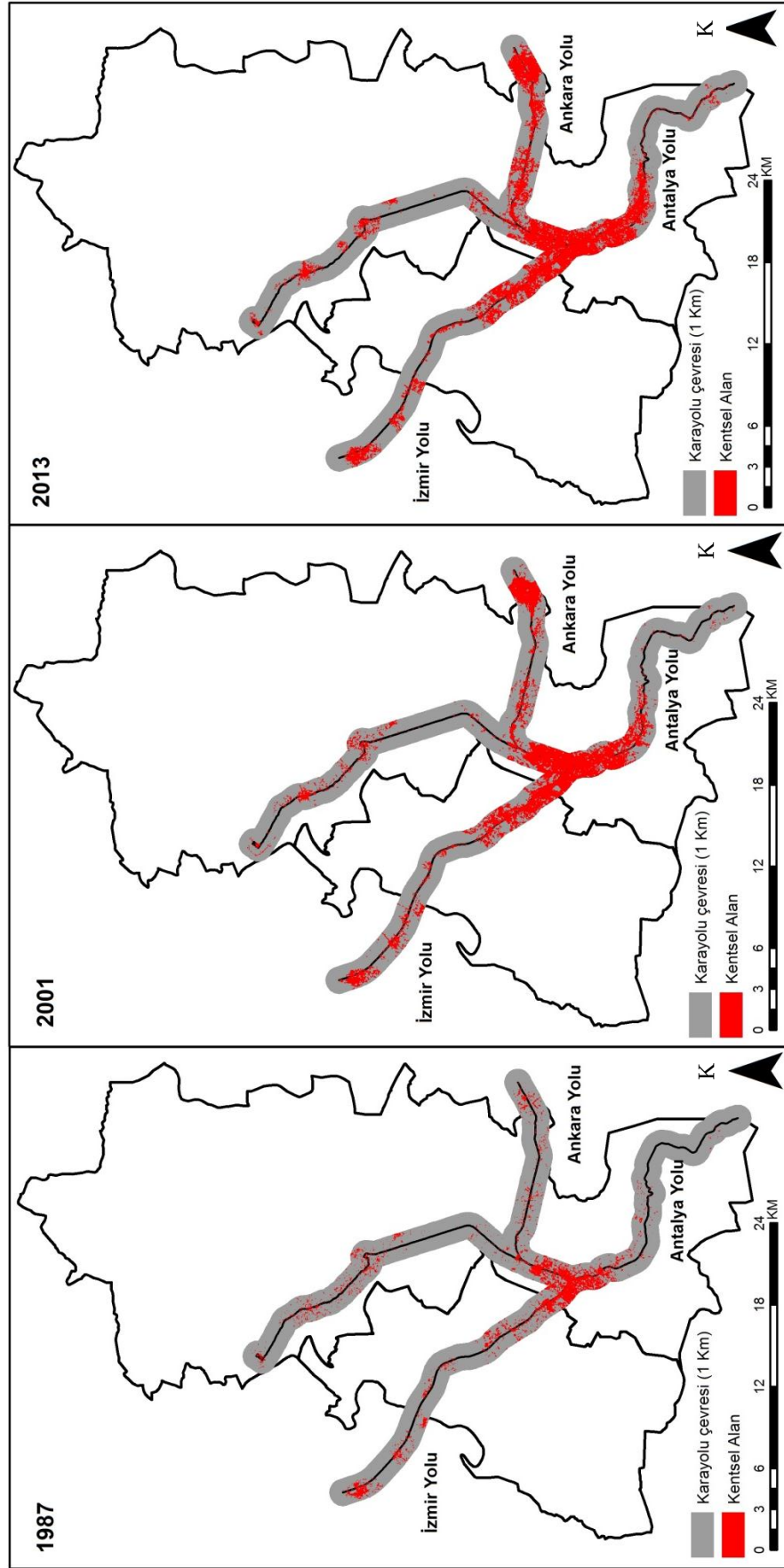
Denizli, üç ana kara ulaşım aksı üzerine kurulmuştur. Anakara, İzmir ve Antalya karayolunun kesişimi üzerine kurulan Denizli, geçmişten günümüze ticaret, turizm ve tarım hareketinin odak noktalarının bir olmuştur. Karayollarının kenti odak noktası

yapması sonucu kentin gelişimi bu üç ana aks üzerinde gelişmiştir. İç ve dış göç sonucu gelen insanlar kolaylık olması açısından karayolları kenarını seçmişlerdir. Ayrıca ticaret alanlarının karayolları çevresinde planlanması sonucu karayolları çevresinde yapılaşma hızla artmıştır.

Karayollarının 1 km’lik çevresinde, 1987-2001 yılları arasında %134, 2001-2013 yılları arasında ise %19’luk oranda kentsel alan artışı meydana gelmiştir (Şekil 22, 23).

Şekil 22: Dönemlere göre karayolları çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

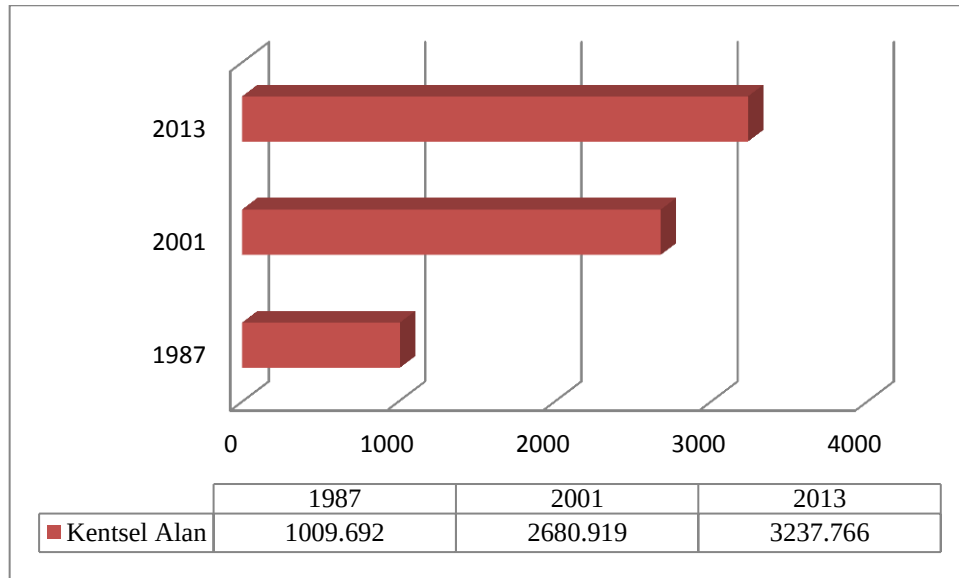
Şekil 23: Dönemlere göre karayolları çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi.

3.2.3.3 Sanayi Alanlarının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi

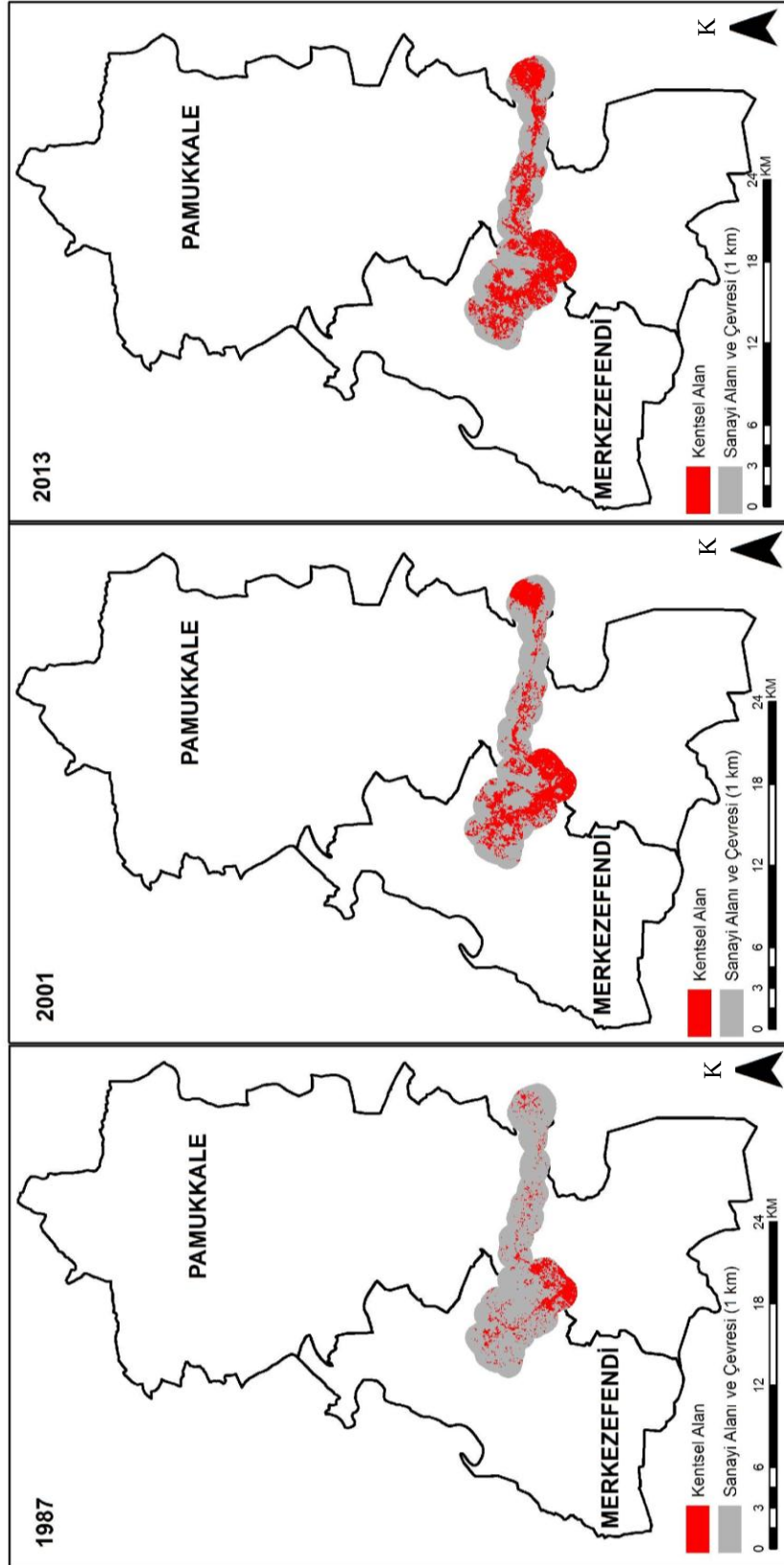
Ülkemizde özellikle 1950’lerden sonra başlayan teknolojik gelişmeler Denizli’de de etkisini göstermiş ve özellikle 1970’li yıllardan sonra sanayi alanında gelişmeler olmuştur. Denizli’nin kentsel alan gelişiminde sanayi alanlarının rolü büyüktür. Kent merkezi çevresindeki sanayi alanları, Denizli içinden ve dışından çok sayıda işçi nüfusu çekmiş ve gelen insanlarda Denizli kenti ve çevresinde kaçak konut alanları oluşturarak kentin kontrolsüz gelişmesine neden olmuştur. Denizli’nin sanayi alanında kendisini geliştirmesiyle birlikte gelen nüfus artmış ve özellikle 1980’li yıllarda mücavir alan dışındaki alanlarda kent yönetimi kontrolü sağlayamamıştır. Gelen insanlar özellikle sanayi alanlarının çevresinde konut yapmıştır.

Sanayi alanları çevresindeki yapılaşmanın ortaya konması için 1987, 2001 ve 2013 yıllarına ait kentsel alan haritaları kullanılarak, sanayi alanlarının 1km’lik çevresinde meydana gelen yapılaşma ortaya konmuştur. Özellikle 1987-2001 yılları arası hızlı bir artış yaşandığı görülmektedir.

Sanayi alanlarının 1 km’lik çevresinde, 1987-2001 yılları arasında %166, 2001-2013 yılları arasında ise % 21’lik oranda yapılaşmada artış meydana gelmiştir (Şekil 24, 25).

Şekil 24: Dönemlere göre sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

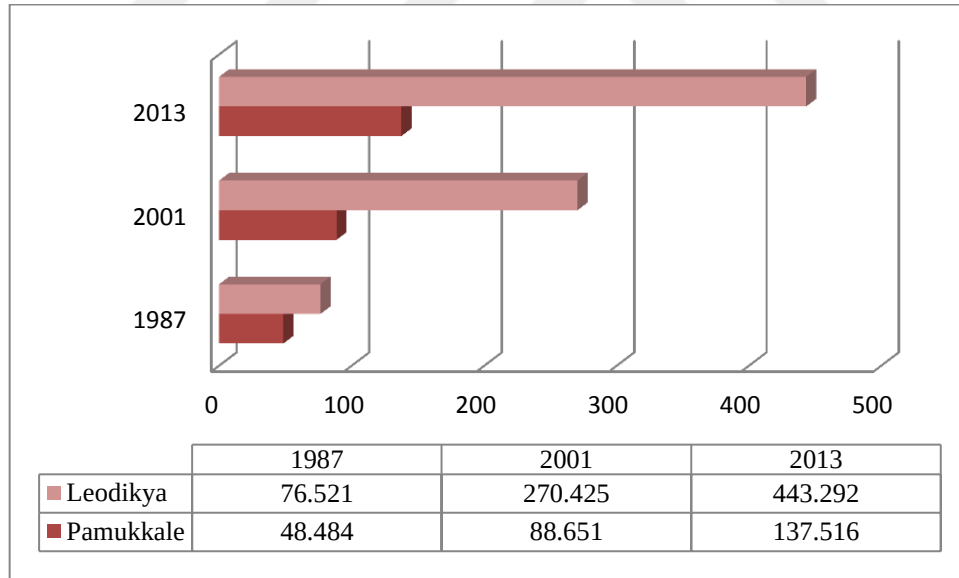
Şekil 25: Dönemlere göre sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi.

3.2.3.4 Turizm Alanlarının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi

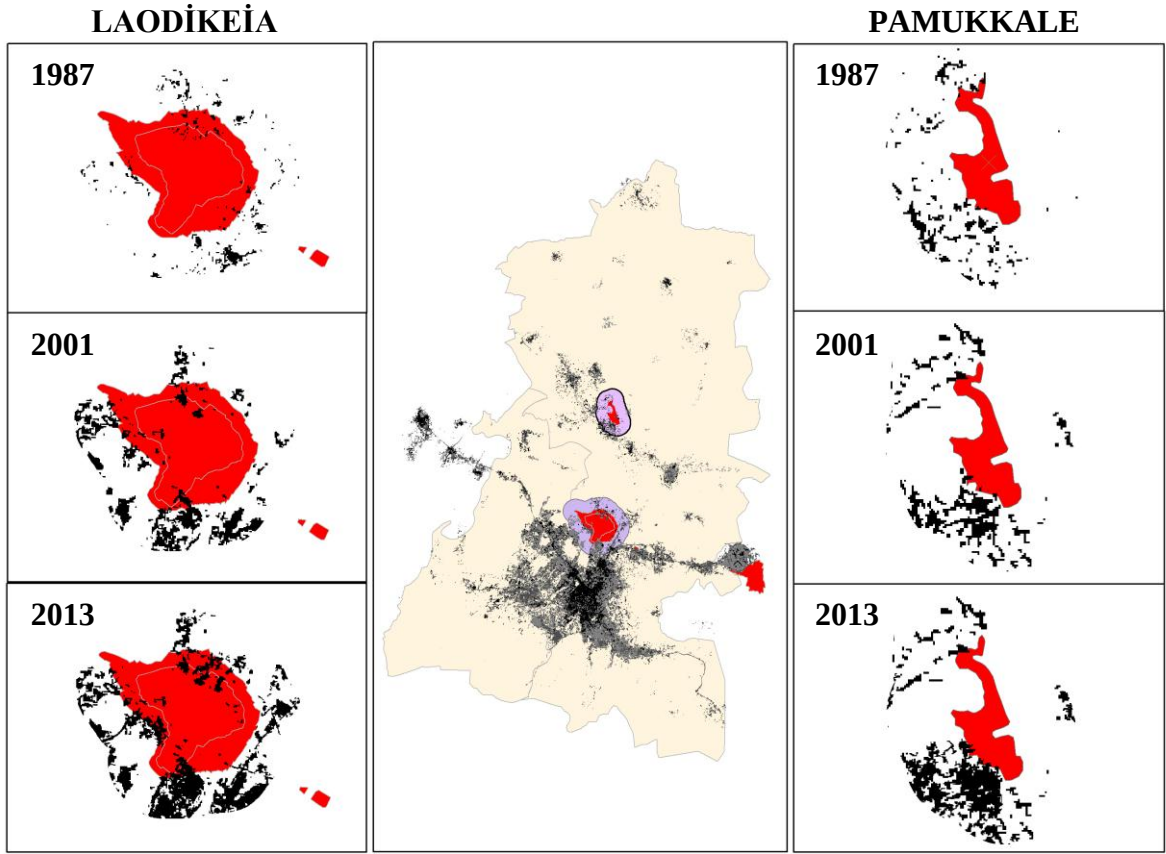
Pamukkale ve Laodikeia Denizli'nin iki önemli turizm alanlarıdır. Bu alanların turizm alanı olması ve çok sayıda insanın bu alanları ziyaret etmesi nedeniyle alan ve çevresinde yapılaşma meydana gelmiştir. Geçmişten günümüze dönemsel olarak incelediğimizde bu iki alan çevresinde yapılaşmanın arttığı gözlemlenmiştir. Özellikle Laodikeia'nın kent merkezine yakın olması nedeniyle kent çeperindeki yerleşimlerin Laodikeia çevresinde de zamanla arttığı gözlemlenmiştir.

Pamukkale turizm alanının 1 km'lik çevresinde, 1987-2001 yılları arasında %83, 2001-2013 yılları arasında %55'lik oranda kentsel alan artış meydana gelmiştir.

Laodikeia turizm alanının 1km'lik çevresinde ise, 1987-2001 yılları arasında %253, 2001-2013 yılları arasında ise %64'lük oranda kentsel alan artışı meydana gelmiştir (Şekil 26, 27)

Şekil 26: Dönemlere göre turizm alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

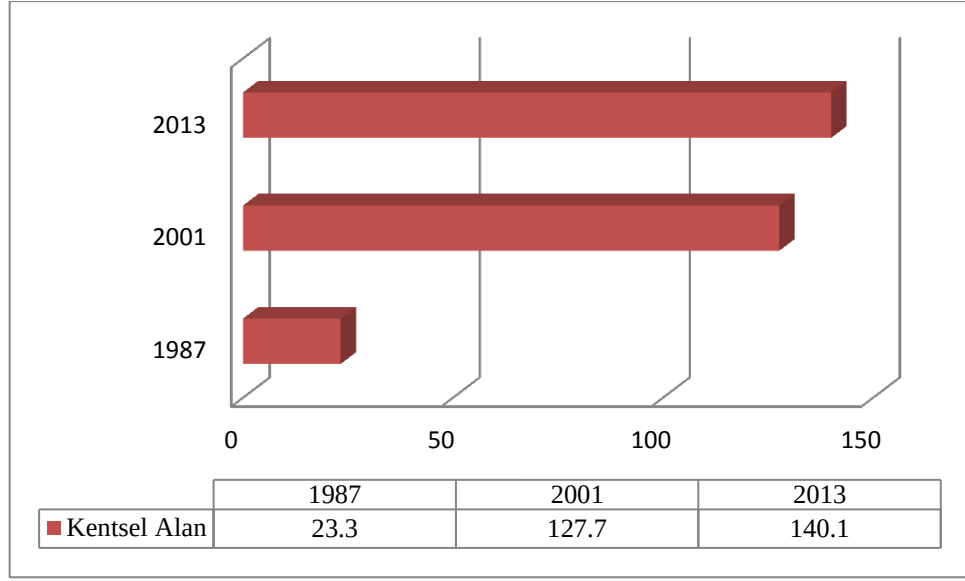

Şekil 27: Dönemlere göre turizm alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi.

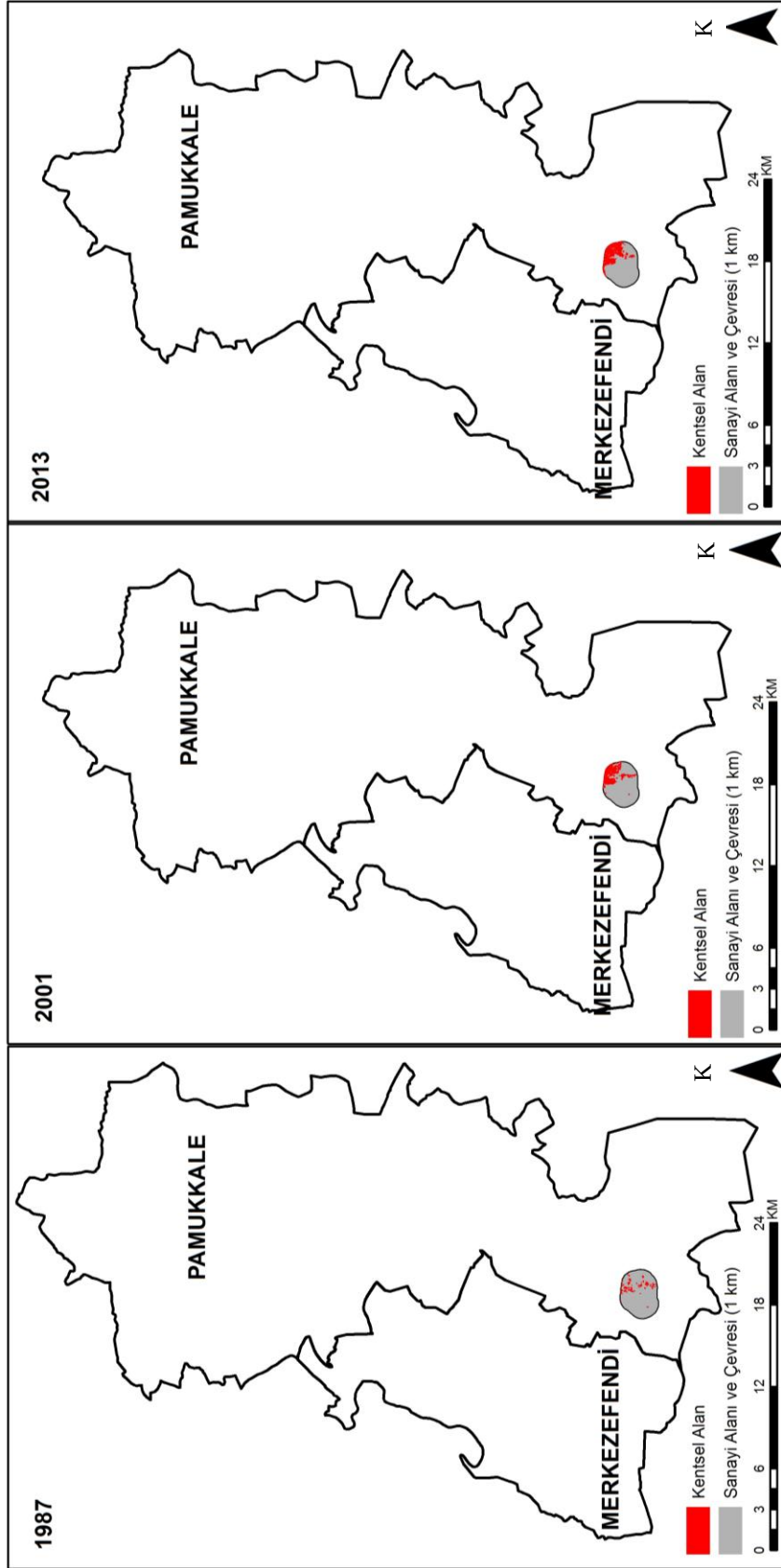
3.2.3.5 Üniversite Alanının Kentsel Yayılmaya/Saçaklanmaya Etkisi

Pamukkale Üniversitesi, 1992 yılında Denizli'de kurulmuş olan bir devlet üniversitesidir. Denizli sanayisi ve gelişmişliği bakımından Ege bölgesinde İzmir 'den sonra gelen ikinci ildir, buna bağlı olarak 1992 de kurulan Pamukkale Üniversitesi hızla gelişme göstermektedir.

Pamukkale üniversitesi alanının 1km'lik çevresinde, 1987-2001 yılları arasında %448, 2001-2013 yılları arasında ise %10'luk oranda kentsel alan artışı meydana gelmiştir (Şekil 28, 29).

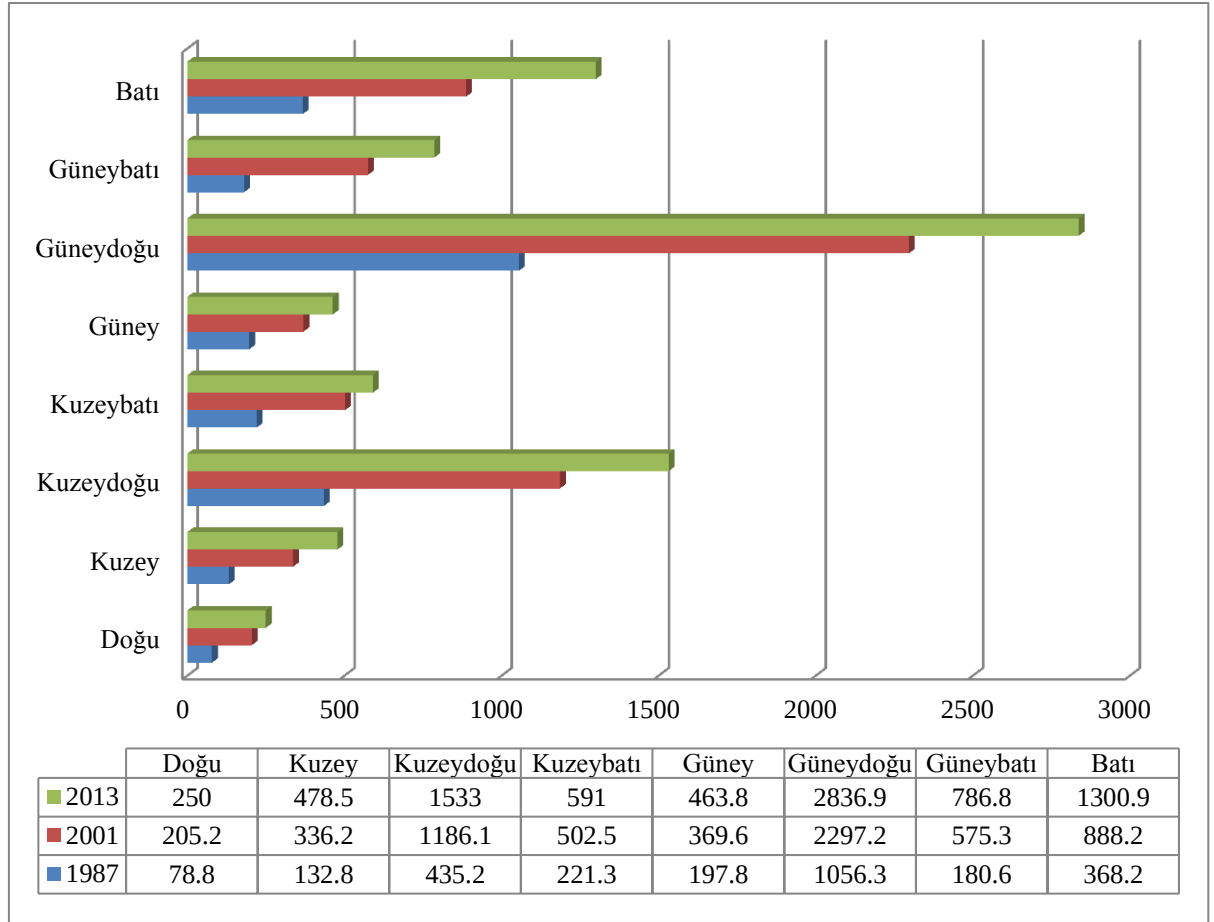
Şekil 28: Dönemlere göre üniversite alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

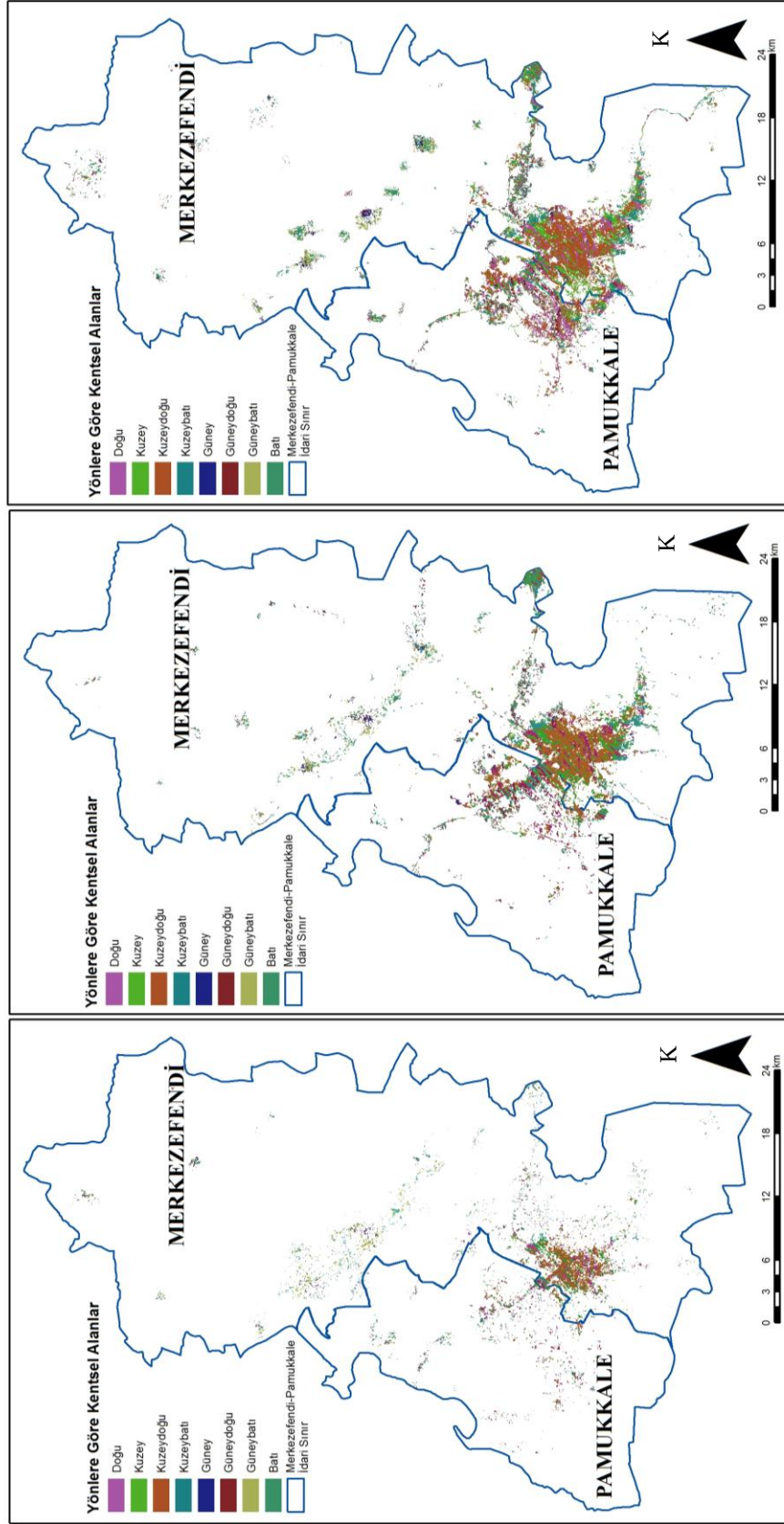
Şekil 29: Dönemlere göre üniversite alanı ve çevresinde meydana gelen kentsel alan değişimi.

3.2.4. Arazi Özelliklerinin Kentsel Yayılma ve Saçaklanmaya Etkisi

Bakı; Çalışma alanındaki kentsel alanların bakı alanlarına göre yayılımı incelendiğinde, kentsel alanının en çok Güneydoğu bakısında bulunduğu görülmektedir. Dönemsel olarak incelendiğinde ise 1987-2001 yılları arasında en ciddi artışın Güneybatı bakısında %219'luk bir oranla gerçekleştiği görülmektedir. 2001-2013 yılları arasında ise en ciddi artış %46'luk oranla Batı bakısında gerçekleşmiştir (Şekil 30, 31).

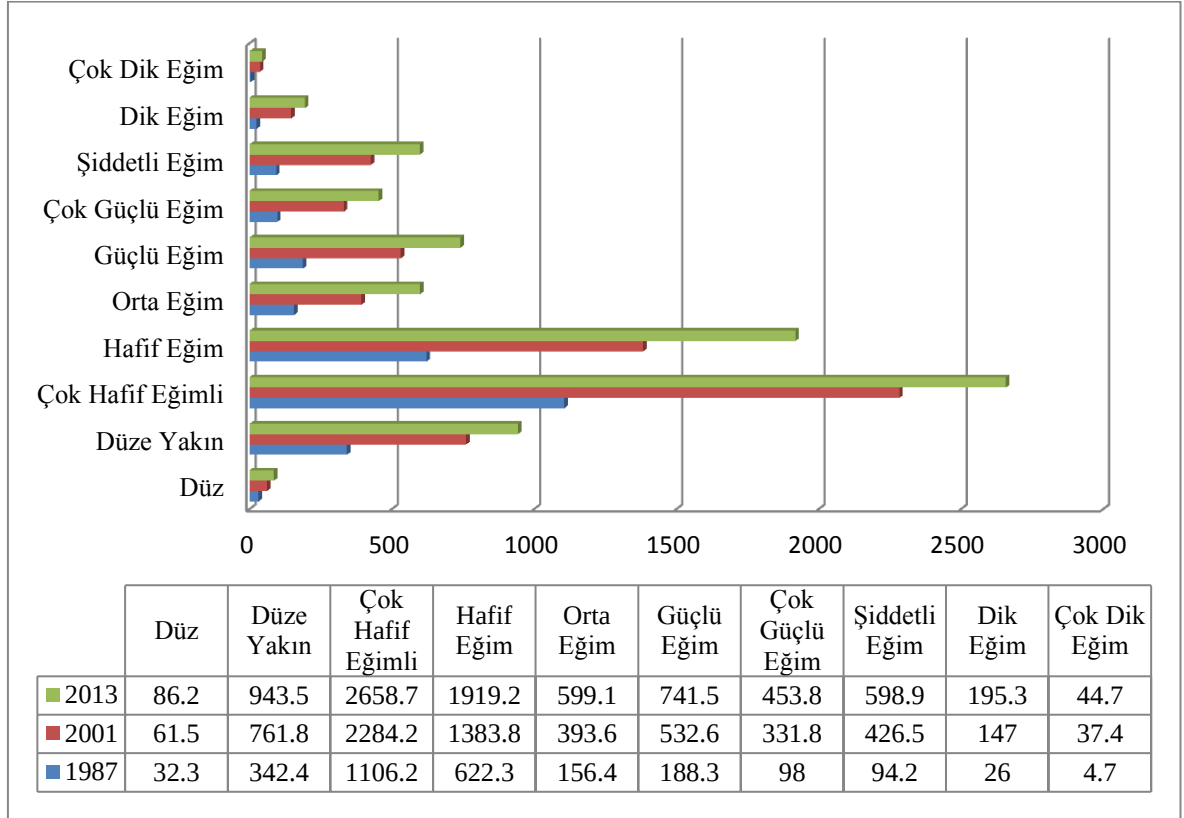

Şekil 30: Dönemlere göre bakı alanlarında meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

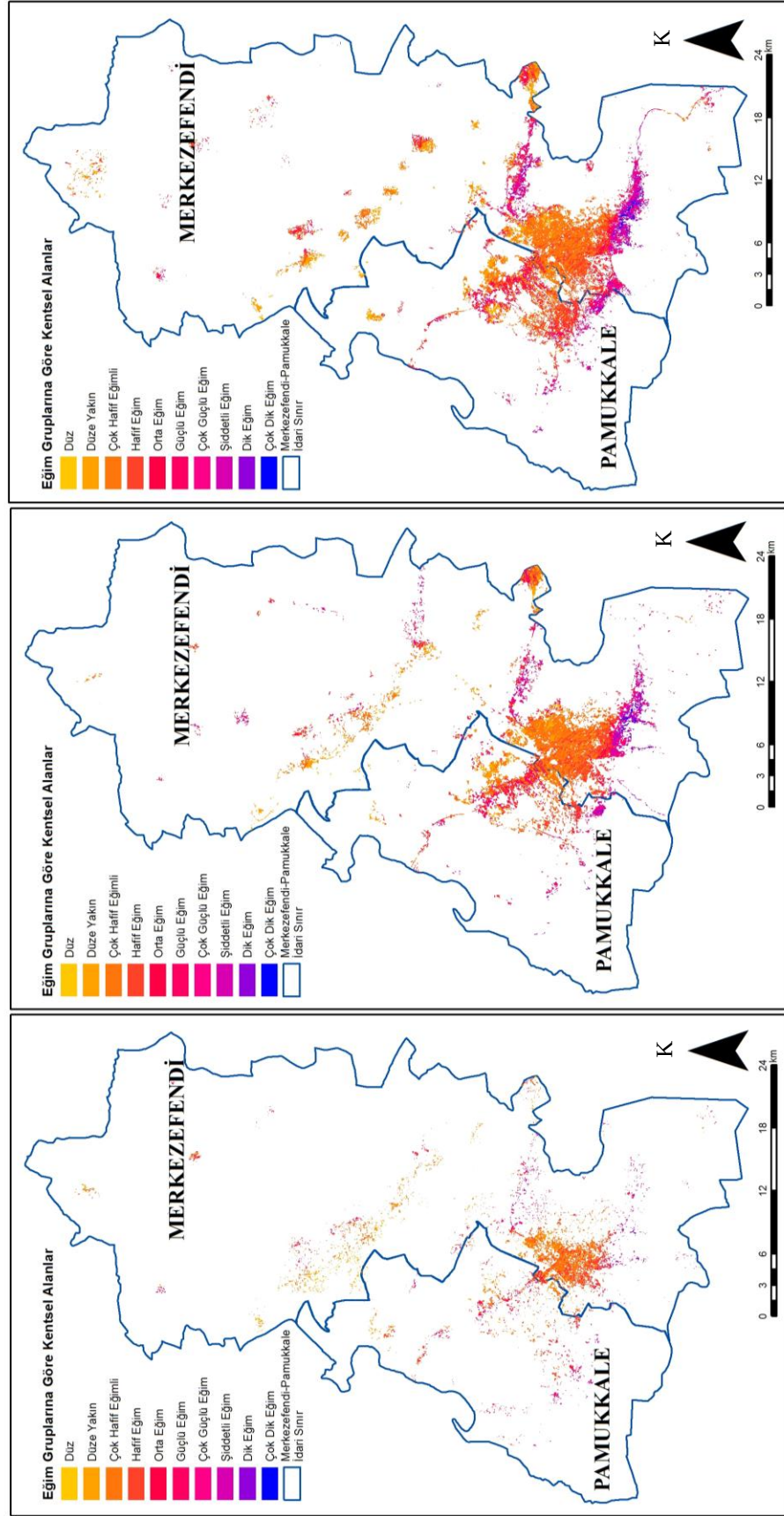

Şekil 31: Dönemlere göre bakı alanlarında meydana gelen kentsel alan değişimi.

Eğim; Çalışma alanındaki kentsel alanların eğim gruplarına göre yayılımını incelendiğinde, kentsel alanın en fazla olduğu eğim grubunun “Çok Hafif Eğimli” grubu olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla “Hafif Eğim” ve “Düze Yakın Eğim” olduğu görülmektedir. Dönemsel olarak incelendiğinde ise 1987-2001 yılları arasında kentsel artışın yüzdesel olarak en fazla olduğu eğim grubu % 696 oranda artışla “Çok Dik Eğim” grubudur. 2001-2013 yılları arasında ise %52 oranla “Orta Eğim” grubudur (Şekil 32, 33).

Şekil 32: Dönemlere göre eğim gruplarında meydana gelen kentsel alan değişim grafiği.

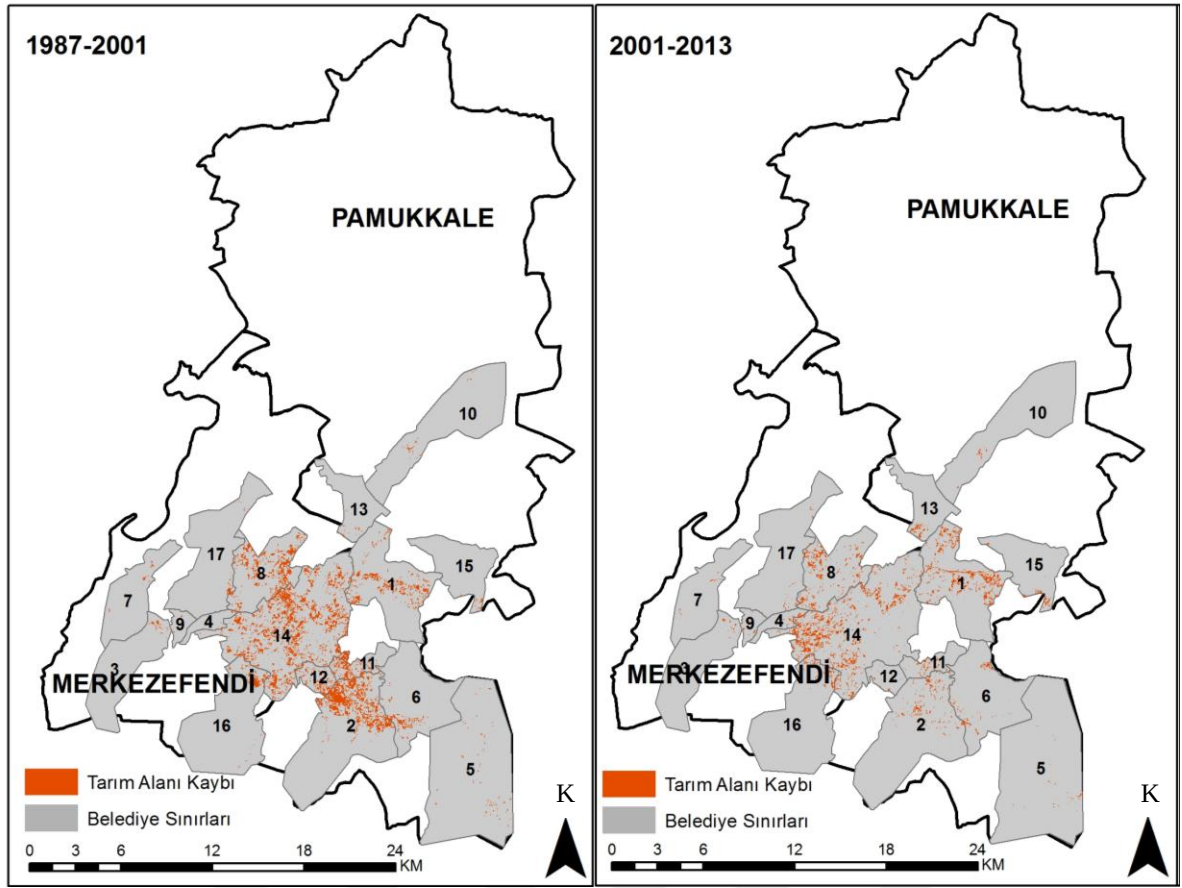
Şekil 33: Dönemlere göre eğim gruplarında meydana gelen kentsel alan değişimi.

3.3 Kentsel Yayılma ve Saçaklanmanın Tarım Arazileri Üzerindeki Etkisi

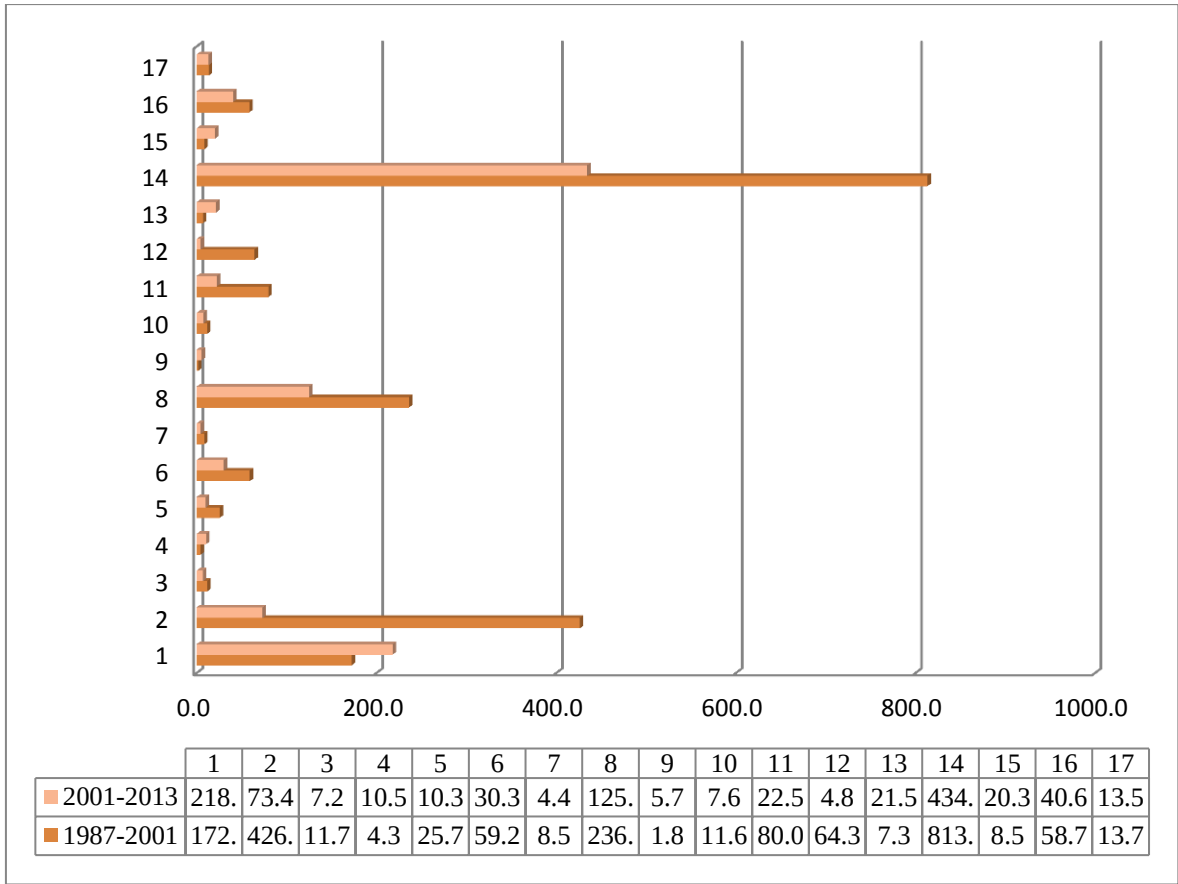
Tarım alanları birçok kentte olduğu gibi Denizli kentinde de azalmaktadır. Bunun başlıca nedenleri ise; kentsel yayılma ve saçaklanma, kırsal alanlardan kentsel alana göç, tarımın ekonomik getirisinin yetersiz olması, tarımdaki iş gücü, kentlerin çekiciliği gibi birçok neden tarımsal üretimi azaltmakta ve sonuç olarak tarım alanları terk edilmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında belirlenmiş olan değişkenlerin etkisiyle birlikte meydana gelen kentleşmenin tarım alanlarına etkisi belirlenecektir. Bu kapsamda; belediye sınırları içinde, gecekondü bölgelerinin, sanayi alanının, üniversite alanının, turizm alanlarının ve karayolu güzergâhının çevresinde dönemlere göre meydana gelen kentsel alan artışının tarım alanlarına etkisi belirlenmiştir.

Kent çevresindeki belediyelerde meydana gelen kentsel alan artışında meydana gelen tarım alanı kaybını dönemsel olarak incelendiğinde; 1987-2001 yılları arasında en çok tarım alanı kaybı sırasıyla; Merkez Belediye (813 ha), Bağbaşı Belediyesi (426 ha) ve Gümüşler Belediyesi (236 ha) sınırları içerisinde meydana geldiği görülmektedir. 2001-2013 yılları arasında tarım kaybının en çok olduğu alanlar sırasıyla; Merkez Belediye (434 ha), Akkale Belediyesi (218 ha) ve Gümüşler Belediyesi kapsamındaki alanlardır (125 ha) (Şekil 34, 35).

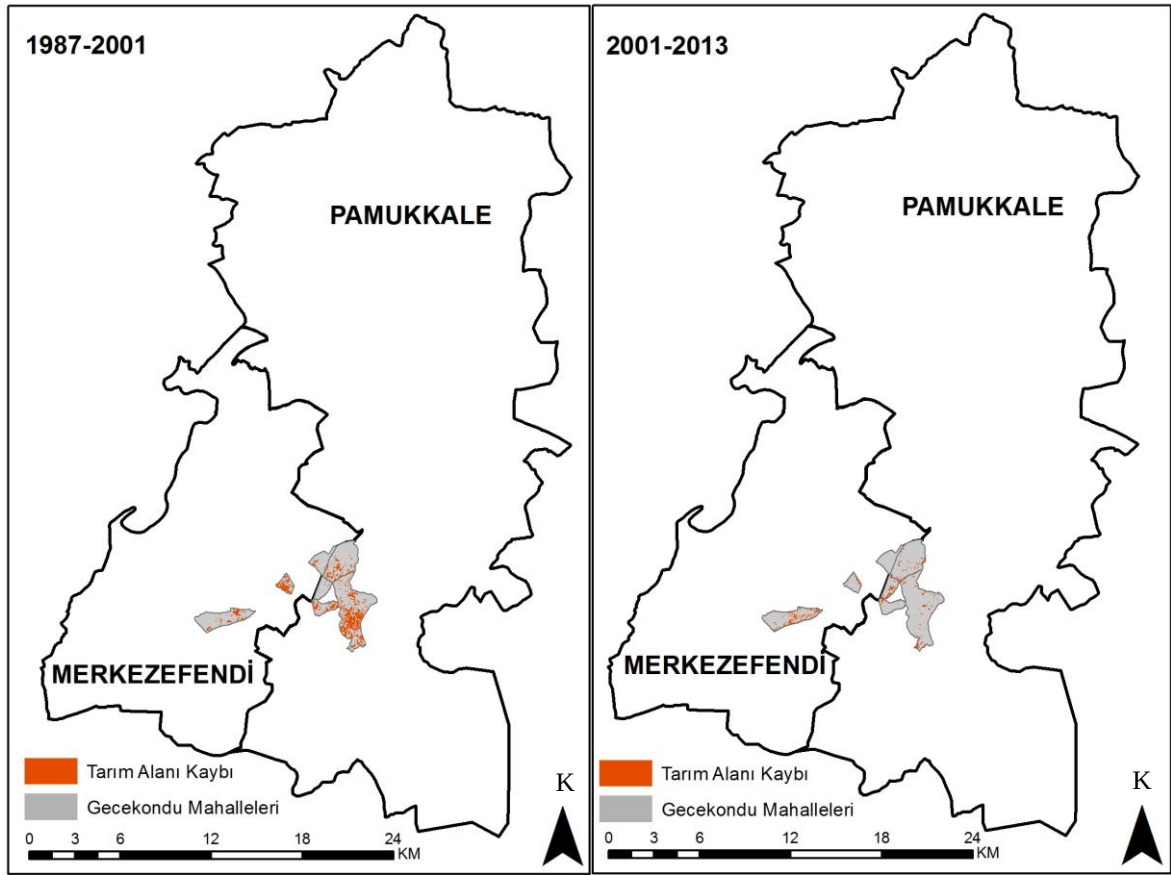

Şekil 34: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası belediye sınırları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı.

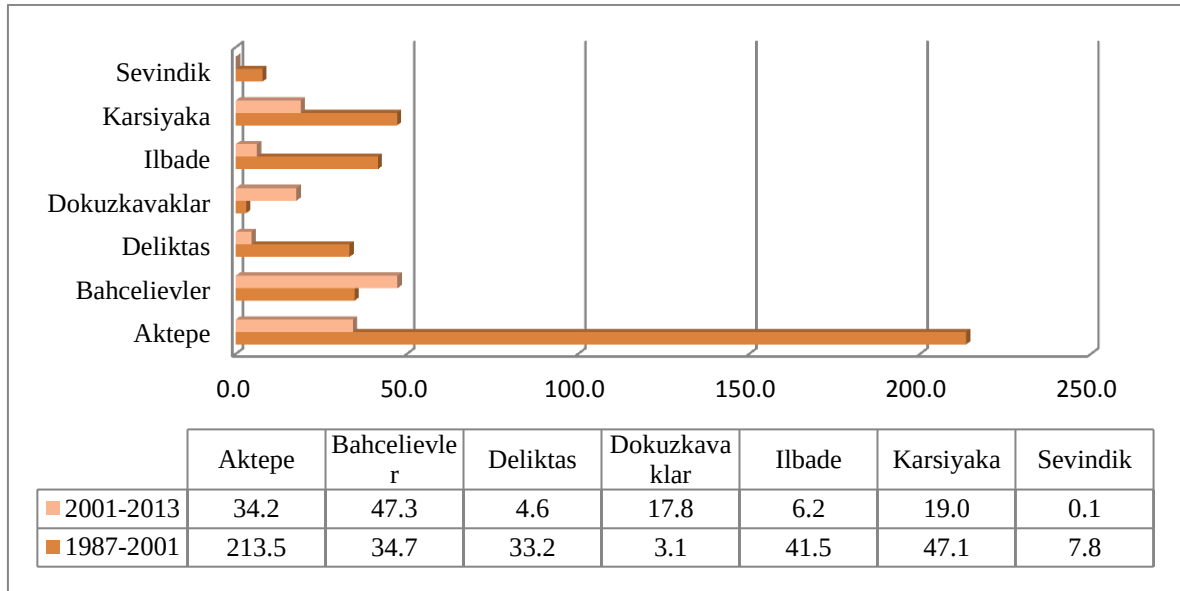

Şekil 35: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası belediye sınırları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.

Denizli’de meydana gelen kentsel saçaklanmanın ana nedenlerinden biri olan gecekonduların alanlarında meydana gelen tarım kaybını dönemlere göre incelendiğinde; 1987-2001 yılları arasında meydana gelen tarım kaybı sırasıyla; Aktepe Mahallesi (213 ha), Karşıyaka Mahallesi (47 ha) ve İlbade Mahallesi (41 ha). 2001-2013 yılları arasında meydana gelen tarım alanları kaybına bakıldığında sırasıyla; Bahçelievler Mahallesi (47 ha), Aktepe Mahallesi (34 ha) ve Karşıyaka Mahallesi sınırları içerisindeki alanlardır (19 ha) (Şekil 36, 37).

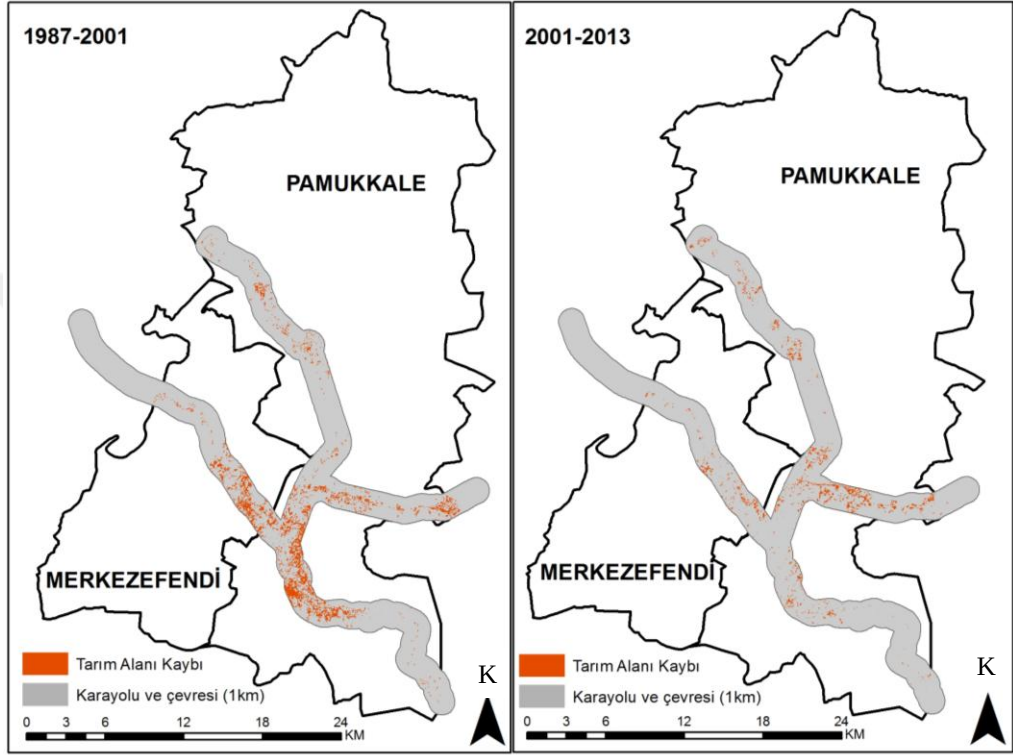

Şekil 36: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası gecekondu alanları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı

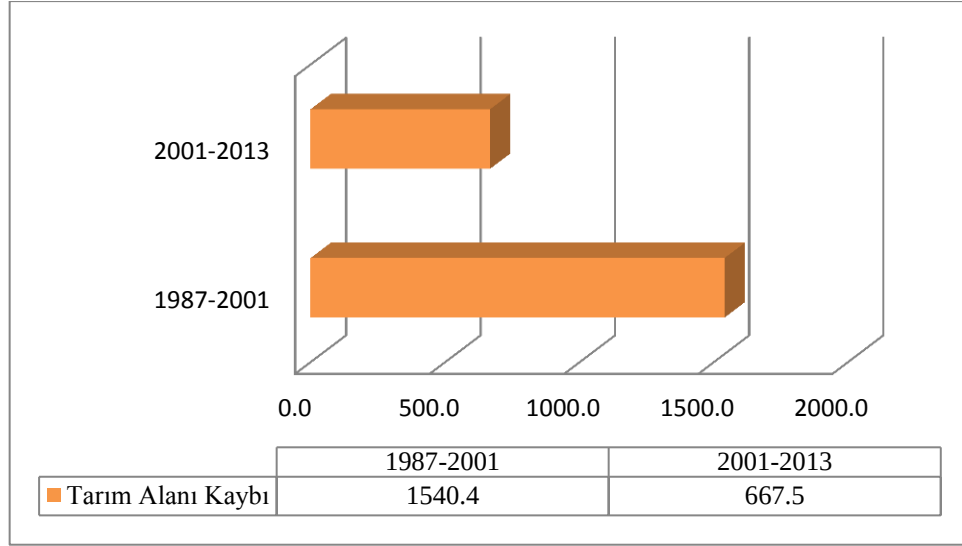

Şekil 37: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası gecekondu alanları içinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.

Denizli kenti üç ana ulaşım aksı üzerine kurulmuştur ve kullanım alanları bu akslar üzerinde gelişmiştir. Arazilerin parçalanması ve bölünmesinde önemli bir etken olan karayollarının tarım alanlarına etkisini incelendiğinde; 1987-2001 yılları arasında karayollarının 1 km çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı 1540 ha'dır. 2001-2013 yılları arası dönemde meydana gelen tarım kaybı ise 667 ha 'dır (Şekil 38, 39).

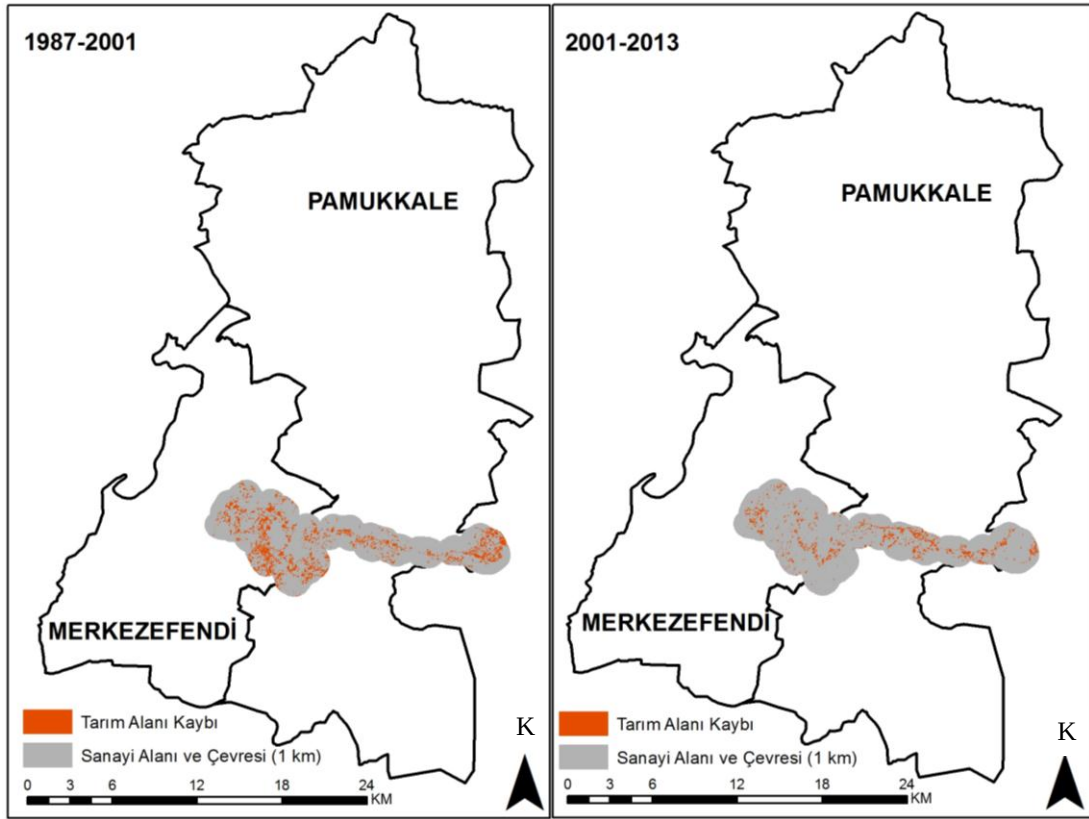

Şekil 38: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.

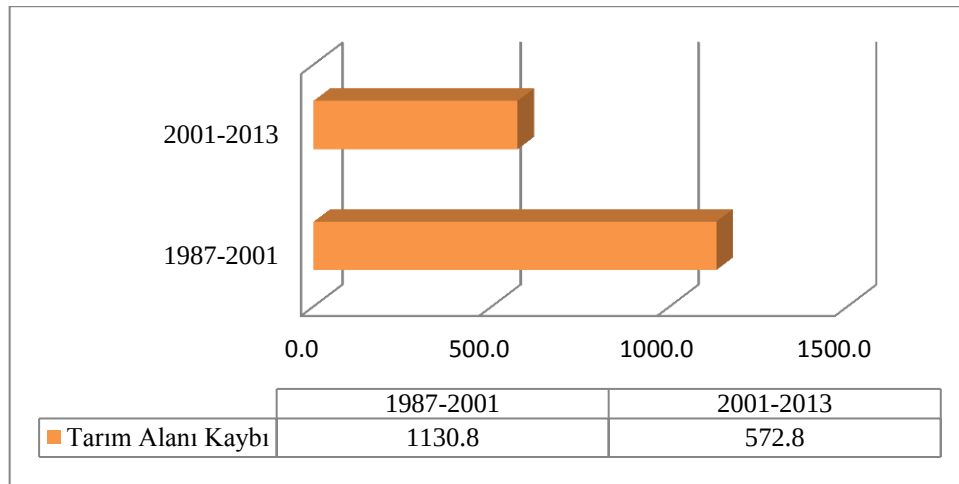

Şekil 39: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.

Sanayi alanlarının özellikle kent çevresinde kurulması kentsel yayılma ve saçaklanmayı artırmış ve kent çevresindeki tarım alanlarının kaybına yol açmıştır. 1987-2001 yılları arasında sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı 1130 ha, 2001-2013 yılları arasında meydana gelen tarım alanı kaybı ise 572 ha'dır (Şekil 40, 41).

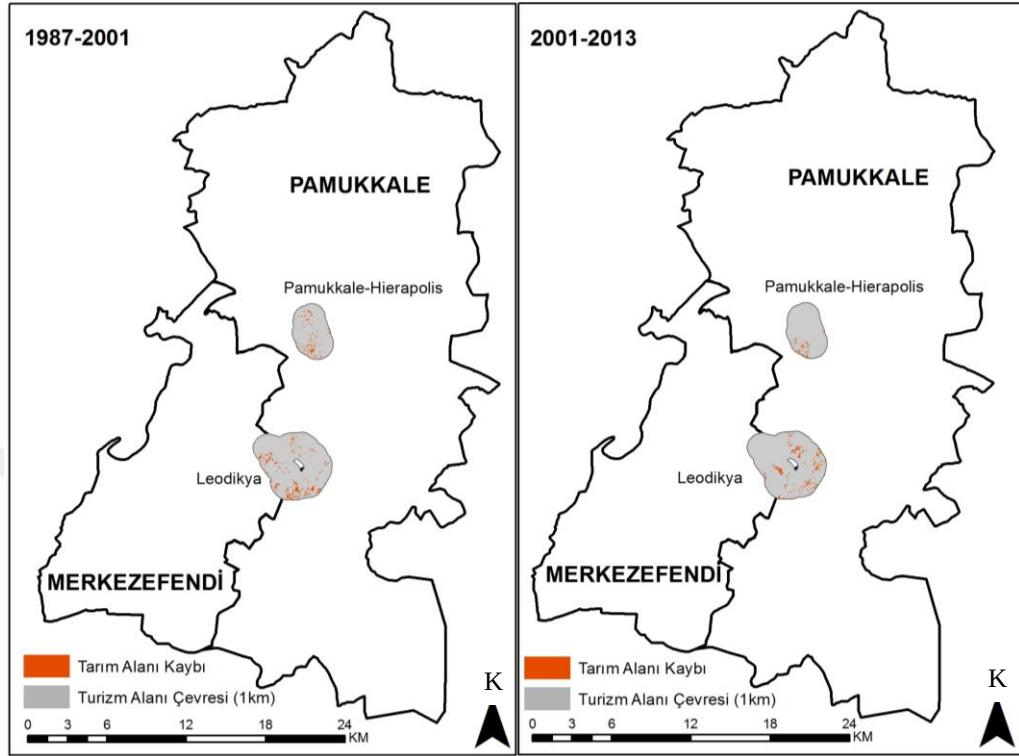
Şekil 40: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.

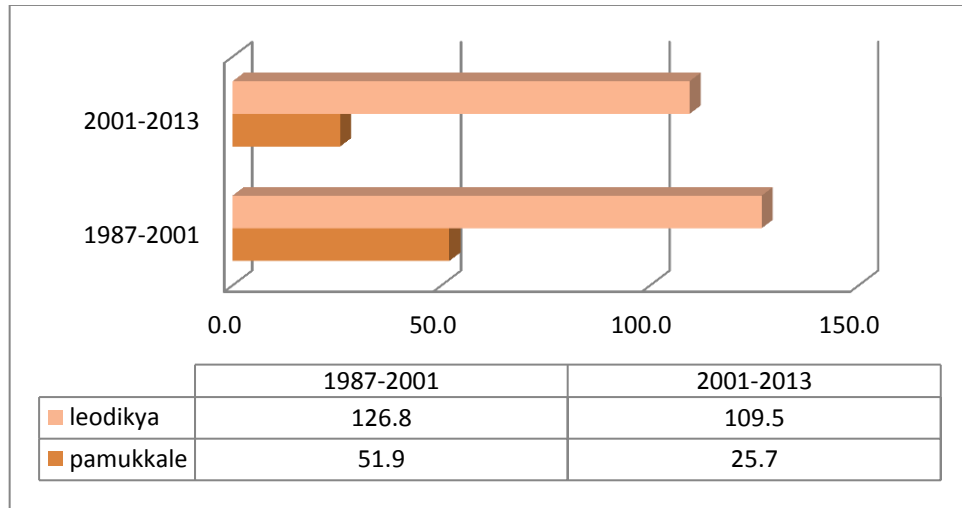
Şekil 41: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası sanayi alanları ve çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.

Turizm alanları çevresinde meydana gelen kentleşmenin tarım alanlarına etkisini incelendiğinde; 1987-2001 yılları arasında Laodikeia ve çevresinde 126 ha, Pamukkale ve çevresinde ise 51,9 ha tarım alanı kaybı yaşanmıştır. 2001-2013 yılları arasında ise

Laodikeia ve çevresinde 109 ha, Pamukkale ve çevresinde ise 25 ha tarım alanı kaybı yaşanmıştır (Şekil 42, 43).

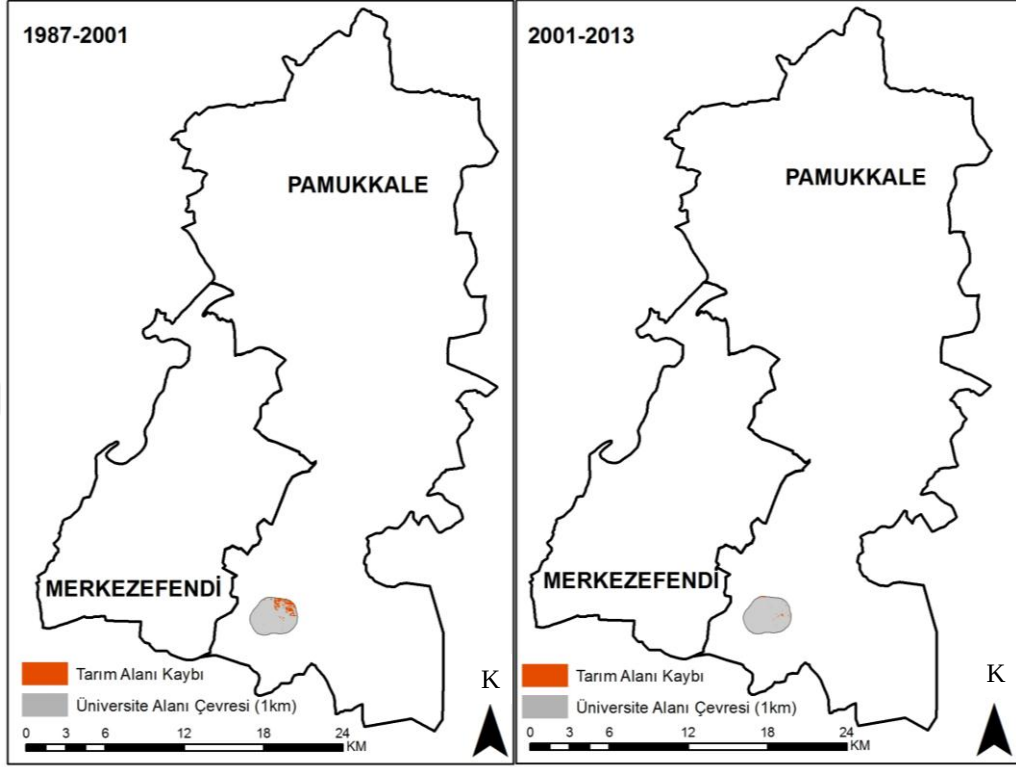

Şekil 42: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.

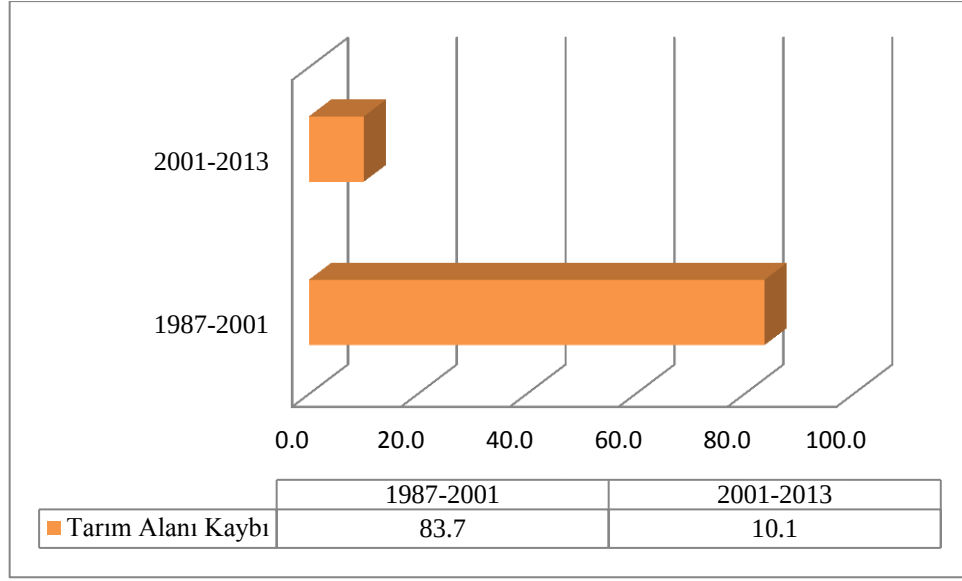

Şekil 43: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası karayolları çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.

Denizli Pamukkale Üniversitesi kampüs alanı ve çevresinde meydana gelen kentleşmenin neden olduğu tarım alanı kaybı incelendiğinde; 1987-2001 yılları arasında 83,7 ha, 2001-2013 yılları arasında ise 10 ha tarım alanı kaybı olduğu görülmektedir (Şekil 44, 45).

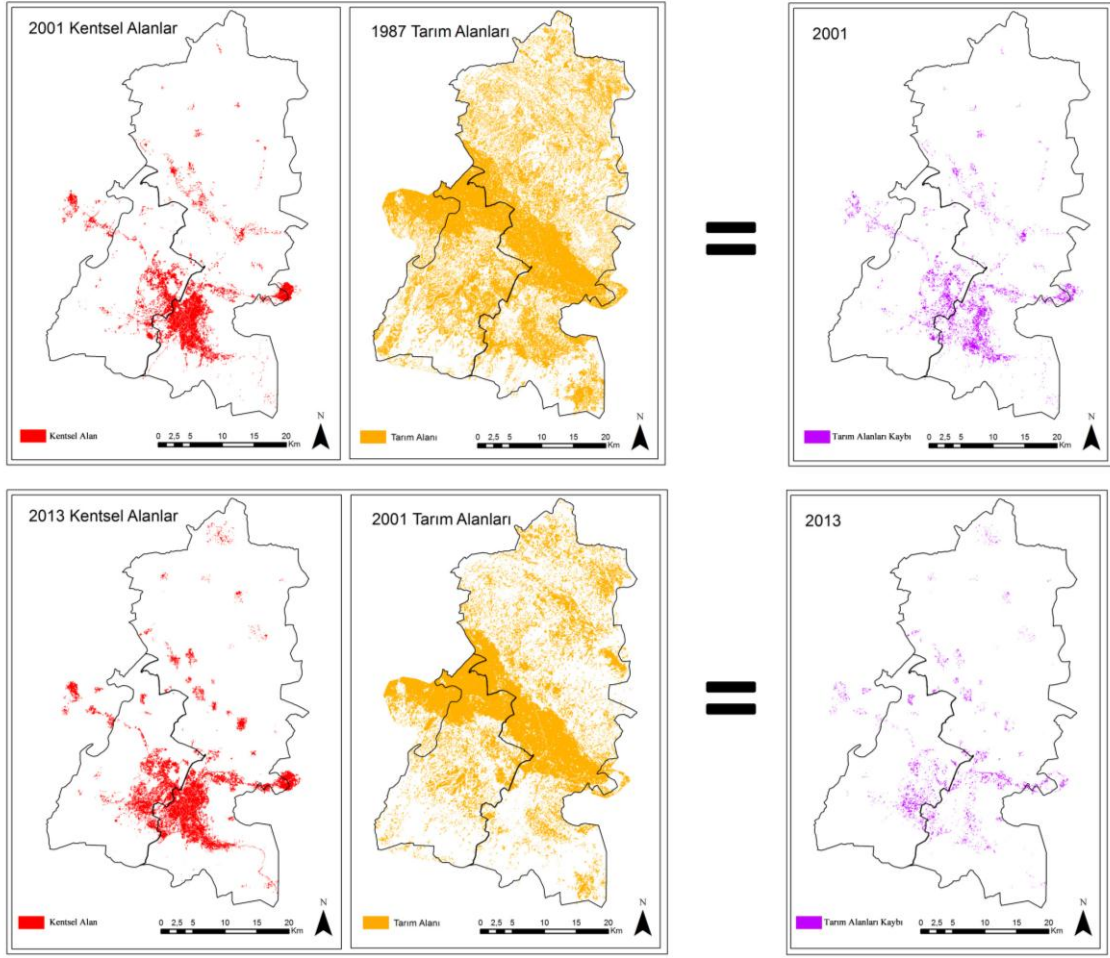

Şekil 44: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası üniversite çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı.

Şekil 45: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası üniversite çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı grafiği.

Tüm bu yapılan çalışmaların sonucunda çalışma alanının tamamında meydana gelen ve kentleşmenin neden olduğu tarım alanları kaybı incelendiğinde ise, 1987-2001 yılları arasında meydana gelen tarım arazisi kaybı 3302 ha, 2001-2013 yılları arasında kentleşmenin neden olduğu tarım arazisi kaybı ise 1780 ha olduğu ortaya çıkmaktadır (Şekil 46).

Şekil 46: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası kentleşmenin neden olduğu tarım alanı kaybı.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Denizli ili, sanayi, tarım, turizm gibi farklı sektörleri barındırması nedeniyle ekonomisi gelişen bir kent olması itibariyle nüfusu sürekli artan bir kent olmuştur. Özellikle 1980'lerden sonra sanayinin gelişmesiyle birlikte kent merkezi ve çevresinde yoğun nüfus artışı meydana gelmiş ve bunun paralelinde kentsel alanlar hızla artmıştır. Mevcut kent planlarının yetersiz kalması sonucunda ise kentte kontrolsüz kentsel yayılma ve saçaklanmalar meydana gelmiştir ve bu gelişim tarım alanlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Bir diğer açıdan bakacak olursak insanların doğal kaynakları kullanımında ki sorumsuz davranışları, doğal kaynakların (tarım, orman, su vd.) tükenmesine yol açmaktadır. Yapılan planlarda ve uygulamalarda peyzaj ekolojisi göz ardı edilmiş ve peyzaj planlamadan yoksun olarak yapılan özellikle sanayi, yol, yerleşim alanları gibi yer seçimlerinin doğal peyzaj özelliklerini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Yer seçimlerinin yapılması konusunda karar verici olan merkezi ve yerel yönetimlerin oluşturduğu kentsel politikaların Denizli kentini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Geçmişten günümüze uygulanan kentsel politikaların, ekolojik peyzaj planlama açısından yetersiz oluşu doğal kaynakların kaybına neden olmuştur. Kentsel politikaların yetersiz olması ve yerel yönetimlerin uygulamadaki eksikliğine paralel olarak hızlı nüfus artışını fırsat bilen rantiyecilerin kent çeperinde gerçekleştirdikleri yapılaşma sonucunda tarım alanların olumsuz etkilendiği görülmüştür.

Denizli kentinde meydana gelen kentleşmenin en büyük etmeni olan nüfus artışını dönemsel olarak kente etkisini incelediğimizde, 1987-2001 yılları arasında kentsel nüfus 155.738 kişi artarken, kişi başına düşen kentsel alan artışı 264,5 m², 2001-2013 yılları arasında nüfus 167.165 kişi artarken kişi başına düşen kentsel alan artışı 118,4 m² ve 1987-2013 arasındaki ortalama kentsel alan artışı 188,9 m² olarak belirlenmiştir.

Nüfus artışının yanı sıra kentleşmeyi etkileyen bir diğer etmen olan idari sınır ve plan değişiklikleri, 1987 öncesi, 1987-2001, 2001-2013 ve 2013 sonrası dönem olarak dört dönemde ele alınmıştır. 1987 öncesi dönemde, kent yönetimi olan belediyelerin ilk yasal düzenlemesi olan 1580 Sayılı Kanun'un etkisiyle birlikte özellikle 1980'den sonra kent merkezi ve çevresinde belediye sayısı artmıştır. 3194 Sayılı İmar Kanunu ile birlikte her belediyeye imar yapma ve onaylama yetkisi verilmesiyle birlikte idari sınırlarında hızlı şekilde parçalanma meydana gelmiştir. Bu iki yasanın etkisiyle birlikte her belediye kendi imar planını yapmış ve yeni yerleşim merkezleri oluşmuştur. Kent bütününe baktığımızda ise plansız bir kent ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllarda başlayan bütüncül üst ölçek plan çalışmaları, idari parçalanmadan dolayı gerçekleşmemiştir. Kent merkezi ve çevresinde meydana gelen idari parçalanmanın kentsel yayılma ve saçaklanmaya etkisini dönemsel olarak incelediğimizde, özellikle ana ulaşım aksı ve sanayi alanları çevresinde bulunan kentsel alanın arttığı görülmüştür. 1987-2013 yılları arasında belediye sınırları içerisinde meydana gelen kentsel alan artışı sırasıyla; %538 artışla Üçel, %399 artışla Gümüşler ve %115 oran artışla Merkez Belediyesi kapsamındaki alanlardadır.

1987-2001 dönemi arasında, bir önceki dönemin etkileri devam etmiştir. Özellikle imar affı kent çevresinde kaçak yapılaşmayı artırmış ve tarım arazilerinin parçalanmasına yol açmıştır. Bu dönemde yapılan üst ölçek planları kent bütünlüğünü sağlamayı amaçlasa da hızla artan yapılaşma sonucu kentleşmenin kontrolü sağlanamamıştır.

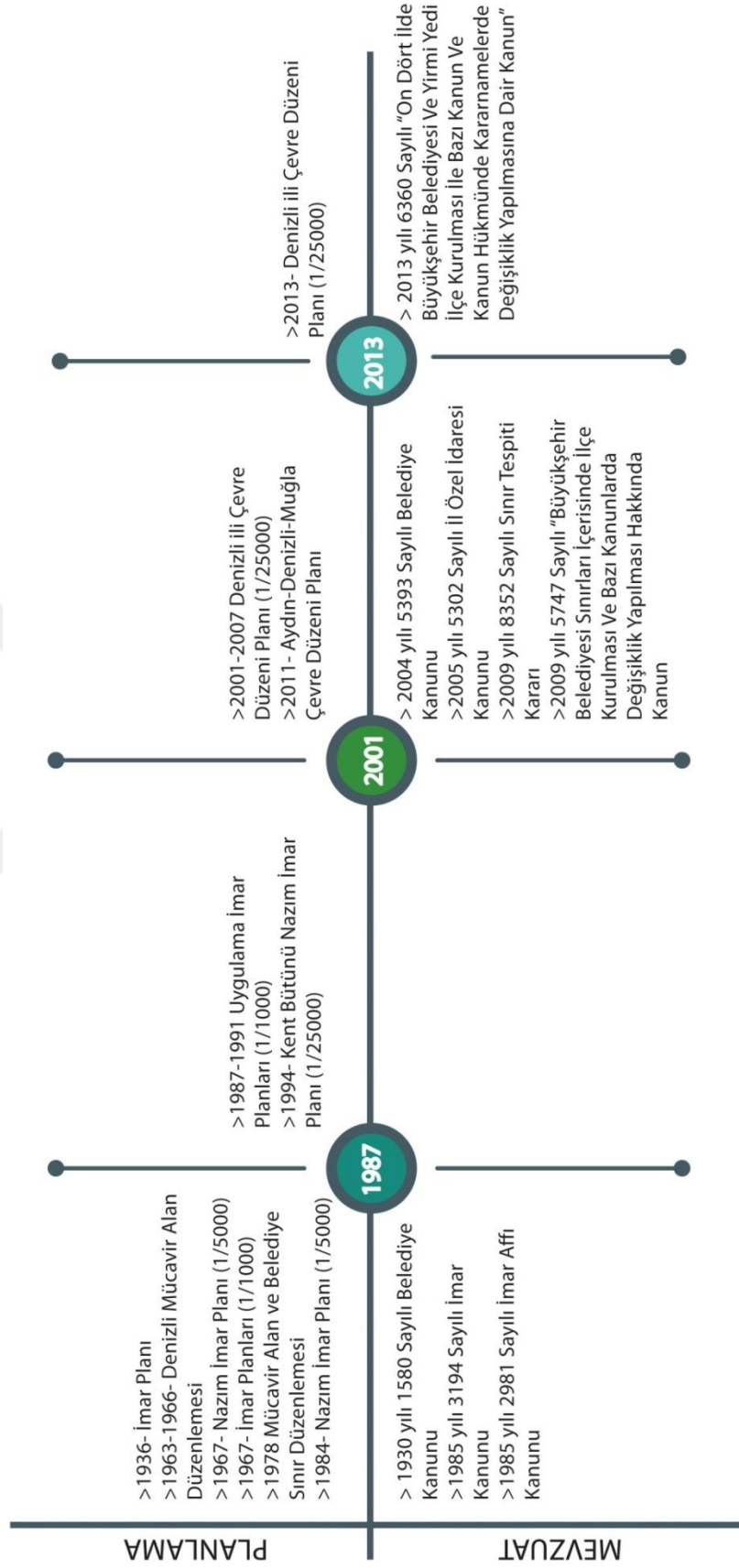
2001-2013 yılları arasındaki dönemde, kent merkezi ve çevresinde bulunan belediyelerin birleştirilmesi ve plan bütünlüğünün sağlanması amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Plan bütünlüğüne yönelik 2000'den sonra başlayan ÇDP çalışmaları, yerel ve merkezi yönetim arasındaki eşgüdüm eksikliğinden ve üst ölçek-alt ölçek planların uyumlu olmayışından dolayı sonuca varılamamıştır. Fakat 5302 ve 5393 Sayılı Kanun ile birlikte belediyeler kendi Çevre Düzeni Planı'nı onaylamıştır. Bu durum Denizli kentinin karmaşık ve düzensiz yapısının günümüze kadar gelmesine neden olmuştur. Kent merkezi ve çevresinde bulunan belediyelerin birleştirilmesi çalışması ise ancak 2006 yılındaki 8352 Sayılı Sınır Tespiti Kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Son olarak ise 2013 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Kanunla birlikte Denizli, Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Kanun gereği tüm köyler mahalleye dönüştürülmüştür.

Köylerin mahalleye dönüşmesi özellikle kent çevresindeki tarım alanları için tehlike oluşturmaktadır.

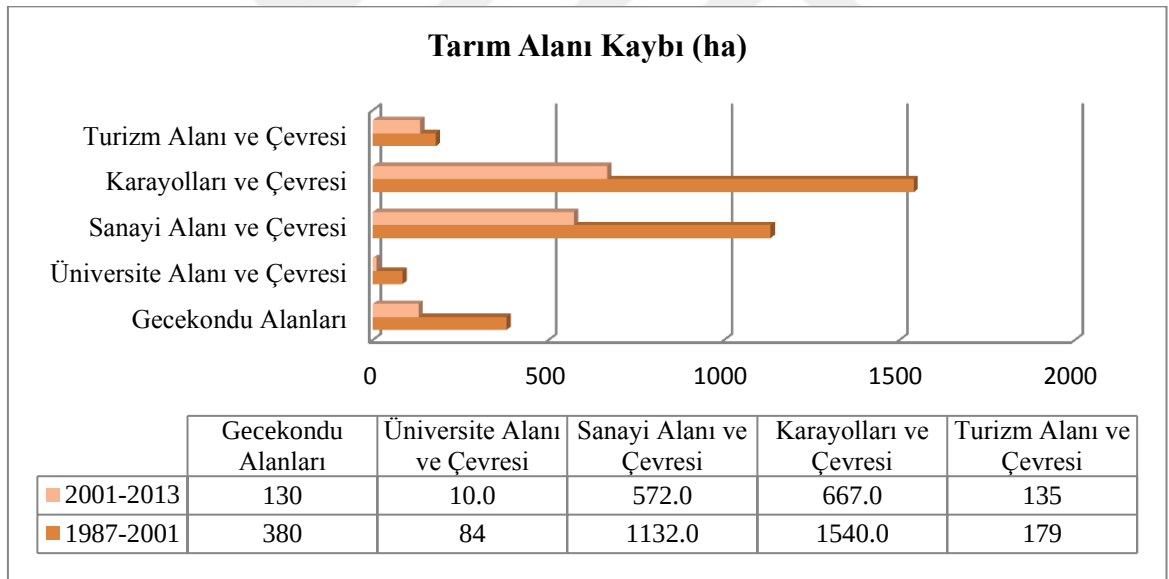
Tüm bu yasal düzenlemeler incelendiğinde, idari sınırlarda meydana gelen parçalanma, plan bütünlüğünün sağlanamaması ve birçok belediyenin üst ölçek planlarından bağımsız olarak plan yapması kentlerin kontrolsüz yayılmasına ve saçaklanmasına neden olmuştur. Kontrolsüz gelişen kentler ise özellikle kent çevresindeki tarım alanları açısından ciddi sorun haline gelmiştir (Şekil 47).

Şekil 47: Dönemler arası planlama ve mevzuat değişiklikleri.

Denizli’de kentsel yayılmaya ve saçaklanmaya neden olan değişkenlerin tarım alanlarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Karayolu güzergahının düz ovalardan ve tarıma uygun alanlardan geçmesi sonucunda karayolları güzergahı çevresinde konumlanan yerleşim alanları, ticari alanlar ve sanayi alanlarının etkisiyle birlikte yapılaşma tarım alanları kaybına neden olmuştur. Ulaşım olanaklarının artması yapılaşmayı artırmış ve üç ana ulaşım aksı olan Ankara, İzmir ve Antalya yolu çevresinde kentsel yayılma ve saçaklanmalar meydana gelmiştir. Yapılan analizler sonucunda 1987-2013 yılları arasında değişkenlerin neden olduğu toplam tarım alanları kaybını incelediğimizde; gecekondulaşma mahallelerinde toplam tarım alanı kaybı 510 ha, Üniversite alanı ve 1 km’lik çevresindeki tarım alanı kaybı toplamı 94 ha, Sanayi alanı ve 1km’lik çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı toplamı 1704 ha, karayolları güzergahının 1 km’lik çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı 2207 ha, turizm alanları ve 1 km’lik çevresinde meydana gelen tarım alanı kaybı ise 314 ha’dır. Sonuç olarak baktığımızda iki dönemde de en yüksek tarım alanı kaybının karayolları ve sanayi alanları çevresinde olduğu görülmüştür (Şekil 48).

Şekil 48: 1987-2001 ve 2001-2013 yılları arası değişkenlerin neden olduğu tarım alanı kaybı.

Çalışma alanı içerisinde meydana gelen tarım alanları kaybı, değişkenlerin neden olduğu tarım alanları kaybı ile karşılaştırıldığında, tarım alanları kaybının %10’luk kısmının gecekondulaşmadan, %6,2’sinin turizm alanlarından, %1,8’inin üniversite alanından, %33,5’inin sanayi alanlarından ve %43,4’ünün karayollarından kaynaklandığı saptanmıştır.

Tarım ve yerleşim alanlarında meydana gelen değişimleri dönemsel olarak incelediğimizde ise 1987-2001 yılları arasında kentsel alanlar %133,7 artarken, tarım alanları ise %29,7 azalmıştır. 2001-2013 yılları arasında ise kentsel alan % 26,7, tarım alanları %22,1 artmıştır. Genel olarak baktığımızda ise tarım alanlarında 1987-2013 yılları arasında %6 oranda azalma meydana geldiği görülmüştür.

Genel olarak incelediğimizde geçmişten günümüze geçen süreçte kentin gelişimini etkileyen birçok faktör olduğu görülmektedir. Nüfus artışı, kentsel politikalar, merkezi ve yerel yönetimler, üst ve alt ölçek plan çalışmaları gibi değişkenlerin etkisiyle birlikte kent merkez ve çevresinde meydana gelen düzensiz yapılaşma ve tarım alanı kaybının önlenmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Yapılaşmanın kontrolünün sağlanması öncelikli hedef olmalı ve bu doğrultuda kentin yeni bir model üzerine kurulması gerekmektedir. Bu kapsamda kent modelleri incelendiğinde, kompakt kent modelinin Denizli kenti için sürdürülebilir bir kent modeli olduğu düşünülmektedir. Bu kent modelinde Beatley ve Manning' göre (1997), arazi tutumlu bir şekilde kullanılmakta, yerleşmeler kompakt, canlı ve yeşil tutulmaktadır. Bu yerleşme modeli aktif sivil hayatın bulunduğu, sosyal, kültürel ve rekreasyonel aktivitelerin yer aldığı bir anlayış üzerine kurgulanmaktadır. Yerleşmede otomobil kullanımı azaltılmış ve toplu taşıma, yayalaştırma seçenekleri arttırılmıştır. Naess (1996) çalışmalarında yüksek yoğunluklu, fonksiyonların birbirine yakın olduğu, kompakt yerleşmelerde enerji tüketimi ve sera gazı salınımı gibi çevresel etkilerinin %60'lara varan oranda azaldığını belirtmiştir. Dolayısıyla kompakt kent gelişimi, karma kullanımlarla birlikte kentsel büyümenin sınırlandırıldığı, toplu taşımanın daha güçlü hale getirilebildiği ve bu doğrultuda trafik emisyonlarının azaltılabildiği bir model olarak kabul edilmektedir (Albury, 2000; Jenks vd., 2002 atfen Akseki, 2011).

Kentsel büyüme modellerinin yanı sıra mevcut kentsel alanın kent çevresindeki tarım alanlarını yok etmesini engellemek için kentsel kontrol politikası uygulanması gerekmektedir. Bu konuya ilişkin olarak Pendall (2002), üç farklı kentsel kontrol uygulamasından bahsetmektedir: Yeşil kuşak (Greenbelt), kentsel büyüme sınırı (urban growth boundaries) ve kentsel hizmet sınırı (urban service boundaries). Üç uygulamada incelendiğinde ana amacın kent çevresindeki doğal peyzaj özelliklerinin korunmasını sağlamaktır.

Denizli kentinde meydana gelen yapılaşmanın kontrolünün sağlanması ve kent çevresindeki tarım alanlarının korunması için kentsel alan ile kırsal alan arasında yapılacak yeşil kuşak uygulamasının tarım alanlarının korunması açısından sürdürülebilir bir uygulama olacaktır.

Diğer bir açıdan sürdürülebilir bir kentin sağlanabilmesi için planlamanın kent ölçeğinde düşünülmesi ve ekolojik yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kentlerin yönetimi ve planlanması için yetersiz olan mevzuat önerileri geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Öneri olarak;

Madde-1: Genişleyen belediye sınırları içinde yeni yerleşim alanları belirlenirken Belediye tarafından yerleşime uygunluk analizi yapılır ve onaylanır. Uygun alanlar; Arazi kullanımı, kirlilik, boru hattı, fay hattı, tren rayı, nehir, yol, parsel, korunan alanları, eğim, sulak alanlar, tarım ve orman alanları değişkenleri kullanılarak analiz yapılır. yerleşime uygun alanlar belirlenir ve üst ölçekli planlar ile alt ölçekli planlara işlenir.

Madde-2 Büyükşehir olan illerde kentin fiziki yerleşimi dikkate alınarak "yeşil kuşak" modelinin Belediye tarafından planlanması, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanması ile; Mekânsal strateji planı, çevre düzeni planı (bölgesel ve il düzeyinde) ve imar planlarına işlenir, plan doğrultusunda uygulanır.

Madde-3: Büyükşehir olan illerde kapatılan belde belediyelerinin yerine yerel hizmet birimlerinin kurulması, kurulan bu birimlerde; aile ve sosyal hizmetler, altyapı hizmetleri, afet riski, bilgi edinme merkezlerinin kurulması ve bu birimlerin büyükşehir olduktan 1 yıl içinde merkez belediye tarafından yapılması, yaptırılması.

KAYNAKLAR

- Akdoğu, G. (2014). Kentleşme Sürecinde Kırsal Yerleşmelerde Yaşanan Peyzaj Değişimlerinin İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, 150 s.
- Akseki, H., (2011). Kentsel Yayılmanın Tarım Arazileri Üzerindeki Etkisi, Konya Kenti Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Konya, 111 s.
- Akseki, H. ve Meşhur M. Ç. (2013). Kentsel yayılma sonucu yapılaşmaya açılan verimli tarım alanları: Konya kenti deneyimleri. *Megaron*, 8(3): 165-174.
- Alaca, A. (2013). *Kırsal Alan Planlaması Tartışmaları 1999-2009*. 1. basım, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları: 764, MSGSÜ Basımevi, İstanbul, 534 s.
- Alberti, M. (2005). The effects of urban patterns of ecosystem function. *International Regional Science Review*, 28(2): 168–192.
- Amcoff, J. (2006). Rural population growth in Sweden in the 1990s: Unexpected reality or spatial-statistical chimera. *Population Space and Place*, 12:171-185.
- Antrop, M. (2000). Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe, *Landscape Ecology*, 15: 257-270.
- Arikboğa, E. (2007). Büyükşehirlerde kararları kim alıyor? Büyükşehir belediye meclislerinde temsil sorunu ve çözüm önerileri, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 16: 31-54.
- Arslan, R., (1997). *Arazi Kullanış Ekonomisi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Aslanoğlu, R.A. (2000). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. 3. basım, Ezgi Kitabevi Yayınları: 64, Bursa, 254 s.
- Aslanoğlu, R.A., (1998). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. 2.basım, Asa Kitabevi, Bursa, 248 s.
- Aydoğan, A. (2000). *Şehir ve Cemiyet*, İz Yayıncılık, İstanbul, 188 s.
- Barnes, K.B., Morgan, J.M., Roberge, M.C. ve Lowe, S. (2001). Sprawl development, its patterns, consequences and measurement, center for geographic information sciences, Towson University.
- Barnett, J. (1995). *The Fractured Metropolis : Improving The New City, Restoring the Old City, Reshaping The Region*, Icon Editions, 256 s.
- Barot, S., Lata, J.C. ve Lacroix, G. (2012). Meeting the relational challenge of ecological engineering within ecological sciences. *Ecological Engineering*. 45: 13–23.

- Beauregard R.A., Gillette, H., Teaford, J.C. (2008). The new metropolitan reality. *Journal of Planning History*, 7: 158-164.
- Berling-Wolff, S. ve Wu, J. (2004). Modeling urban landscape dynamics. A case study in Phoenix, USA. *Urban ecosystems*, 7: 215–240.
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*. 1. baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 387 s.
- Brueckner, J. K. (2000). Urban sprawl: Diagnosis and remedie. *International Regional Science Review*, 23: 160-171.
- Bruegmann, R. (2005). *Sprawl: A Compact History*. The university of Chicago Press. Chicago. 306 s.
- Burchell, R.W., Downs, A., Mukherji, S. ve McCann B. (2005). *Sprawl Costs Economic Impacts of Unchecked Development*. Island Press, Washington, 224 s.
- Çelik, F. (2006). İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27: 149-170.
- Çelik, K. (2007). Tarım Topraklarının Kentsel Arsa Olarak İmara Açılmasının Getirmiş Olduğu Sorunlar, *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, Ankara
- Çepel, N. (2003). *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri*, Tübitak yayınları, Ankara, s. 103-105.
- ÇŞB (2012). Denizli Doğal ve Kültürel Peyzaj Özellikleri. 1/100.000 Aydın-Muğla-Denizli Çevre Düzeni Planı. Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara.
- Dahms, F. ve McComb, J. (1999). Counterurbanization, interaction and functional Change in a rural amenity area: A Canadian example. *Journal of Rural Studies*, 15: 129-146.
- Davies, Z. G., Fuller, R. A., Lorama, A., Irvine, K. N., Sims, V. ve Gaston, K. J. (2009). A national scale inventory of resource provision for biodiversity within domestic gardens. *Biological Conservation*, 142: 761–771.
- Del Saz-Salazar, S.ve Rausell-Köster, P. (2008). A double-hurdle model of urban green areas valuation: Dealing with zero responses. *Landscape and Urban Planning*, 84:241-251.
- Denizli Büyükşehir Belediyesi (2015). Merkezefendi ve Pamukkale İlçeleri 1/1000 ve 1/5000 Halihazır Haritaları. Denizli Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, Denizli.
- Dinçer, Y. (1999). *Kent, Kentleşme ve Kent Planlaması*. Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul, 278 s.

- Dinçer, Y. (1999). *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi*. Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul, 354 s.
- EEA report (2006). Urban Sprawl in Europe: The Ignored Challenge, No: 10/2006, European Commission, European Environment Agency, Joint Research Centre.
- Emiroğlu, L. (1987). The Formation Of Labor Force And The Transformation Diversification Of Economic Activities At Metropolitan Fringe. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama, Ankara, 125 s.
- Ercan, E.M. (2007). Kentlerimizin içinde bulunduğu planlama ve yönetim sorunları, *Planlama Dergisi*, 2: 10-18.
- Erdem, R., Meşhur, Ç., Sağ, A. (2007). Planlama ve Yetki Siniri İkileminde Bir Plan; Denizli Kenti Çevre Düzeni Planı, Selçuk Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya.
- Erkan, R. (2010). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Bilimadamı Yayınları, İstanbul, 264 s.
- Ertürk, H. (1997). *Kent Ekonomisi*. Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 298 s.
- Ewing, R. (1997). Is Los Angeles style sprawl desirable. *Journal of the American Planning Association*, 63: 107-126.
- Ford, T. (1999). Understanding population growth in the peri urban region. *International Journal of Population Geography*, 5:297-311.
- Forman, T.T. (1995). *Land Mosaics The Ecology of Landscapes and Regions*. Cambridge University Press, New York, 656 s.
- Frumkin, H., Frank, L. ve Jackson, R. (2004). *Urban Sprawl And Public Health*. Island Press, Washington, 368 s.
- Gardner R. H., Milne B. T., Turner M. G. ve O'Neill R. V. (1987). Neutral models fort he analysis of broad-scale landscape pattern. *Landscape Ecology*, 1:19-28.
- Gardner, G. (1997). *Dünya Genelindeki Tarım Alanlarının Korunması; Dünyanın Durumu*. Tema Vakfı Yayınları, İstanbul, 120 s.
- Genç, F.N. (2014). 6360 sayılı kanun ve Aydın'a etkileri, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-29.
- Görmüş, S., Akpınar, N., Oğuz, D., Berberoğlu, S., Arpa, N., Ezer, A., Tağıl Ş., Deniz, B., Özdemir, A., Artar, M., Erdoğan, M.A., Akarsu, Ö., (2016). Kentsel Kırsal Kuşaklarda Peyzaj Deseni ve Ekolojik Süreç Etkileşimi: Denizli Örneği. TÜBİTAK-TOVAG 113O543
- Gibb, H.ve Huchuli, D. F.(2002). Habitat fragmentation in an urban environment: Large and small fragments support arthropod assemblages. *Biological Conservation*, 106: 91–100.

- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, Ayraç Yayınları, Ankara, 512 s.
- Godfrey, R. ve Julien, M.(2005). Urbanisation and health. *Clinical Medicine*, 5: 137–141.
- Grimm, N., Morgan Grove, J., Pickett, S. ve Redman, C. (2000). Integrated approaches to long-term studies of urban ecological systems. *BioScience*, 50: 571–584.
- Gültekin, M.C. (2014) Kentsel Periferide Tarımsal Arazi Kullanım Davranışlarının İncelenmesi: Kahramanmaraş Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, 105 s.
- Harrison, S. ve Bruna, E. (1999). Habitat fragmentation and large-scale conservation: what do we know for sure, *Ecography* 22: 225–232.
- Hasse, J.ve Lathrop, R. (2003). Land resource impact indicators of urban sprawl. *Applied Geography*, 23: 159–175.
- Henderson V.ve Hyoung W. G. (2005). Aspects of the rural-urban transformation of countries. *Journal of Economic Geography*, 5: 23-42.
- Johnston, R.J., Gregory, D., Pratt, G. ve Watts, M. (1998). The Dictionary of Human Geography. 3rd Edition, Blackwell Publishers Ltd, London, 32 s.
- Kalnay, E.ve Cai, M. (2003). Impact of urbanisation and land-use change on climate. *Nature*, 423: 528–531.
- Karadeniz, N., Baylan, E. ve Kaska, E. (2010). Peyzaj Tiplerinin Tanımlanması. Yıldız Dağları Biyosfer Projesi, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.
- Karagülle, D. (2011). Kentsel Saçaklanmanın Doğal Eşiklere Mekansal Etkisi, İstanbul Çekmeköy Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, 123 s.
- Karataş, N. (2007). İzmir’deki şehirselleşme eğilimlerinin Torbalı-Ayrancılar’da arazi sahipliği el değişim süreçlerine etkileri. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*, 2: 3-10.
- Kaya, E. (2007). *Kentleşme ve Kentlileşme*. Okutan Yayınları, İstanbul, 192 s.
- Keleş, R. (1972). *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 180 s.
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikası*. 3.basım, İmge Kitapevi, İstanbul, 703 s.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2002). *Çevrebilim*. 2.basım, İmge yayınları, Ankara, 368 s.
- Kıray, M. (1998). *Kentleşme Yazıları*. 2.basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, 384 s.

- Makse ,HA., Havlin, S. ve Stanley, HE. (1995). Modelling urban growth patterns. *Nature* 377: 608–612.
- Mamunlu, H. (2001). Kırsal Alanlar/Köy Yerleşmeleri ve Planlama İlişkisinde İstanbul İl Bütünü Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 155 s.
- McDade, T. W.ve Adair, L. S. (2001). Defining the urban in urbanisation and health: A factor analysis approach. *Social Science and Medicine*, 53: 55–70.
- McIntyre, N., Knowles-Yanez, K. ve Hope, D. (2008). Urban Ecology as an Interdisciplinary Field: Differences in the use of ‘Urban’ Between the Social and Natural Sciences, *Urban Ecology*, s. 49-65.
- McKinney, M. L. (2002). Urbanisation, biodiversity and conservation. *Bioscience*, 52:883–890.
- McMichael, A. J. (2000). The urban environment and health in a world of increasing globalisation: Issues for developing countries. *Bulletin of the World Health Organisation*, s. 78-92.
- Nas, İ., Görmüş, S. (2015). Kentleşmenin Tarım Alanlarına Etkisinin Yasal ve Yönetmelik Açısından İrdelenmesi; Denizli Örneği. *8 Kasım Şehircilik Günü 39. Kolokyumu*, Trabzon.
- Ökmen, M., Yurtsever, H. (2010). Kentsel planlama sürecinde oluşan kamusal rantın vergilendirilmesi, *Maliye Dergisi*, 158: 58-74
- Ökten, A. (1986). *Metropoldeki Kır: İki Yerleşme Grubundaki Toplumsal ve Ekonomik Eğilimler*, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 178 s.
- Özdemir, S. (1993). Metropolitan Kent Çeperlerinde Mülkiyet Örüntüsü Değişim Süreci, İzmir Örneği, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 312 s.
- Özden, P. (2006). Kent çeperlerinin gelişim-dönüşüm-yeniden üretim süreçlerinde yerel yönetim politikaları: İstanbul yaklaşımı. *Planlama Dergisi*, 3: 24-38.
- Özgür, H.(2008) Belediye Sayısının Azaltılmasının Tarihsel Sürecine Dair Bir Deneme, *Yerel Siyaset Dergisi*, 7: 43-50.
- Parlak, D. (2007). *Şehrin Hukuku*, 2.basım, Kanat Yayınları, İstanbul, 180 s.
- Pickett, STA., Cadenasso, ML., Grove, JM., Nilon, CH., Pouyat, RV. ve Zipperer, WC. (2001). Costanza. Urban ecological systems: Linking terrestrial ecological, physical, and socioeconomic components of metropolitan areas. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 32: 127-157.
- Pirene, H. (2002). *Ortaçağ Kentleri*, 3.basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 181 s.

- Pryor, R. (1968). Defining The Rural-Urban Fringe. *Social Forces*,47: 202-215.
- Radford K. G. ve James P. (2013). Changes in the value of ecosystem services along a rural-urban gradient: A case study of Greater Manchester, UK. *Landscape and Urban Planning*, 109: 117-127.
- Sağlam, S. ve Özkan, U.Y. (2012). Kent orman kavramı ve planlama örnekleri. 1. *Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Kahramanmaraş, s. 555-568
- Sezgin, D., Varol, Ç., 2012. Ankara'daki kentsel büyüme ve saçaklanmanın verimli tarım topraklarının amaç dışı kullanımına etkisi, *Journal of the Faculty of Architecture*, 29: 273-288.
- Soule, D.C. (2006). Urban Sprawl: A Comprehensive Reference Guide. Greenwood Press, ABD, 570 S.
- Squires, G. D. (2002). Urban Sprawl And Uneven Development Of Metropolitan America. Urban Sprawl: Causes, Consequences& Policy Responses, The Urban Institute Press, Washington, 252 s.
- Staley, S. (1999). *The Sprawling of America: In Defense of the Dynamic City: Los Angeles*, Reason Public Policy Institute, ABD, 187 s.
- Tratalos, J., Fuller, R. A., Warren, P. H., Davies, R. G. ve Gaston, K. J. (2007). Urban form, biodiversity potential and ecosystem services. *Landscape and Urban Planning*, 83: 308–317.
- UKKS (2014). Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, 2014-2020.
- URL-1 (2016). http://wgbis.ces.iisc.ernet.in/energy/paper/TR100/tr_100_appl.htm) Kentsel Yayılma Tipleri, (16.01.2016).
- URL-2 (2006). <http://www.eea.europa.eu/tr/pressroom/newsreleases/kentsel-yerlesimin-kirsal-alanlara-dogru-yayilimi-2013-avrupa2019da-ihmale-ugramis-bir-cevre-sorunu>. Kentsel yerleşimin kırsal alanlara doğru yayılımı, (11 Aralık 2015).
- URL-3 (2008). Kentsel Saçaklanma Nedir, <http://www.numbersusa.com/content/learn/issues/environment/what-sprawl.html-0>, (8 Şubat 2016).
- URL-4 (2010). Kentsel Saçaklanma Faktörleri, [<https://www.census.gov/geo/reference/webatlas/ugas.html>], (8 Şubat 2016).
- URL-5 (2010). <http://www.yds.gov.tr/dosyalar/1326978039-1580.pdf>, 1580 Sayılı Belediye Kanunu (12.11.2015).
- URL-6, (2005). <http://www.mevzuat.gov.tr/>, 5216 Sayılı BŞB Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu (13.11.2015).

- URL-7 (1984). http://www.zmo.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=47, 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu, (15.11.2015).
- URL-8 (1994). <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21987.pdf>, Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye ile Kullanılmasına Dair Yönetmelik (25.11.2015).
- URL-9 (2005). http://www.zmo.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=203, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (15.12.2015).
- URL-10 (2009). Kentleşme Şurası, Yerel Yönetimler Katılımcılık ve Kentsel Yönetim Komisyon Raporu, http://www.kentges.gov.tr/dosyalar/sura_raporlari/kitap10.pdf, (06.01.2016)
- URL-11 (2004). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5216&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5216>, Büyükşehir Belediye Kanunu. (16.01.2016)
- Wheater, C. P. (1999). *Urban Habitats*. Routledge, London, 188 s.
- Yavuzçehre, P. (2011), *Kentsel Mekanda Değişim*, 1.basım, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları, Denizli, 352 s.
- Yıldız, N. (2000). *Kamulaştırma Tekniği*, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayınları, Ankara, 325 s.
- Yılmaz, B., Atik, G. (2006). Doğal peyzaj özelliklerinin kırsal yerleşimler üzerindeki etkileri: Bartın örneği. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8: 1-9.
- Yüksel, F., Bozkurt, G., Güven, A., (2009). Yerel yönetimlerde etik çerçevesinde sosyal sorumluluk bilinci: tokat uygulaması, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Ankara, 2: 297-309.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İrfan NAS
Doğum Yeri ve Tarihi : Trabzon / 1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi-Peyzaj Mimarlığı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Peyzaj Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : -
Bilimsel Faaliyet/Yayınlar : Görmüş, S., Cengiz, S., Nas, İ. ve Özdemir, G. 2015. Agricultural Landscape Corridors . LE: NOTRE Institutue, 21-25 April , Romania (Poster Bildiri).
Görmüş, S., Özdemir, G., Nas, İ. ve Cengiz, S. 2015. Kırsal Kimliğin Sürdürülebilirliği İçin Köy/Mahalle Tasarım Rehberleri: Denizli Örneği, Ekoloji Kongresi, 6-9 Mayıs 2015, Sinop (Özet Bildiri).
Görmüş, S., Nas, İ., Cengiz, S. ve Özdemir, G. 2015. Sürdürülebilirlik ve Arazi Kullanım Entegrasyonu: Denizli Kenti, Ekoloji Kongresi, 6-9 Mayıs 2015, Sinop (Özet Bildiri).
Görmüş, S., Cengiz, S., Özdemir, G. ve Nas, İ. 2014. Evaluation Of Pressure Of The Urban Sprawl On Cultural Landscape. MOCADÉSÜ, 18-20 September 2015, Trabzon (Bildiri).
Görmüş, S., Nas, İ. Denizli Örneğinde Kentsel Yayılma/Kentsel Saçaklanma ve Yasal Ve Yönetmelik Değişimlerin Korelasyonu, Dünya Şehircilik Günü 39. Kolokyumu: “Müdahale, Mücadele ve Planlama”, 6-8 Kasım 2015 KTÜ/Trabzon (Bildiri)

İş Deneyimi

Stajlar : Fidanlık stajı – KTÜ Fidanlık - Antalya
Büro stajı – PTM (Trabzon), On Tasarım (İstanbul)

Proje ve Diğer Çalışmalar : TÜBİTAK/TOVAG (113O543) Kentsel Kırsal Kuşaklarda Peyzaj Deseni ve Ekolojik Süreç Etkileşimi: Denizli Örneği/Proje Asistanı
BAKKA-“Küre Dağları Milli Park Bölümünde Ekoturizm Potansiyeli Belirlenerek Köy Tasarım Rehberlerinin Üretilmesi” Proje destek/Kitaba katkı,
“Unesco Dünya Mirası Yolunda Amasra Stratejik Eylem Planı Projesi” Proje ve kitap çalışmasına katkı,

İletişim

E-Posta Adresi : naspeyzaj@gmail.com

Tarih : 25/02/2016 (Tez sınav tarihi)